

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	3
2.	Litteraturstudie.....	5
3.	Metode	9
3.1	Videnskabsteori	10
3.2	Data og dataindsamlingsmetoder	11
3.3	Databehandling	16
3.4	Dataanalysestrategi	16
3.4.1	NVivo	16
3.4.2	Kodning	18
3.4.3	GIS.....	19
3.5	Undersøgelsens validitet	21
4.	Begrebsafklaring	21
4.1	Jenkins	21
Social identitet:	21
Intern identifikation:	21
Ekstern identifikation:	21
Etnisk identitet:	22
Social kategorisering:	22
Etnisk grænsedragingsproces:	22
4.2	Goffman	23
Stigma:	23
Selvscenesættelse:	23
Frontstage:	23
Backstage:	23
Kulisser og rekvisitter:	24
5.	Analyse	24
5.1	Fordomme og ekskludering	24
Esbjerg Gymnasium:	24
Samfundet:	26
5.2	Forskel blandt køn	28
5.3	Identitetsfølelse.....	31
5.4	Valg af omgangskreds og dobbeltliv.....	34
6.	Diskussion	37

7.	Konklusion	38
8.	Perspektivering.....	39
9.	Litteraturliste	40
9.1	Bøger.....	40
9.2	Publikationer	41
9.3	Internetsider	41
10.	Evalueringer.....	42
10.1	Egen evaluering - Zeynep Kristina Bangert.....	42
10.2	Egen evaluering – Sibel Özcan	43
10.3	Gruppeevaluering.....	44
	Bilag 1	45
	Bilag 2	46
	Bilag 3	47
	Bilag 4	49
	Bilag 5	50
	Bilag 6	51
	Bilag 7	52
	Bilag 8	53
	Bilag 9	54
	Bilag 10	55
	Bilag 11	56
	Bilag 12	57
	Bilag 13	58
	Bilag 14 – Fokusgruppe piger	59
	Bilag 15 – Fokusgruppe drenge	65
	Bilag 16 –Pige.....	70
	Bilag 17 – Pige.....	73
	Bilag 18 – Pige.....	76
	Bilag 19 – Pige.....	79
	Bilag 20 – Dreng.....	83
	Bilag 21 – Dreng.....	86
	Bilag 22 – Dreng.....	89
	Bilag 23 – Dreng.....	93

1. Indledning

Ifølge en fremtrædende religionssociolog i Danmark, Sherin Khankan, eksisterer der en samfundsmæssig anskuelse om, at ”tro er en privatsag”. Denne anskuelse udgør et fundament for den sekulære stat og har vundet genklang blandt mange meningsdannere i Europa, som mener, at muslimer kun kan integreres succesfuldt i Europa, hvis islam afpolitiseres og defineres som en privatsag (Khankan, 2006:15). Den amerikanske sociolog Phil Zuckermann påpeger endvidere, at Danmark er karakteriseret ved bemærkelsesværdigt lav niveau af traditionel religiøs tro og kirkegang, og har således en af de laveste satser for kirkegang i verden med kun 12% af befolkningen, som en gang månedlig besøger kirken (Zuckerman, 2009:55-56).

Det er interessant at se på muslimske borgere i det offentlige rum, fordi muslimer er i vækst i Danmark, og de i stigende grad markerer sig i samfundsdebatten og den offentlige sfære. Det fremgår af bilag 1, at der i år 2050 vil være 125.000 muslimer i Danmark, modsat en betydelig mindre andel i år 1990 på 56.000. Det kan være, at man har haft den tanke, at islam kun var i Danmark på opholdstid, og at religionen ville forlade gadebilledet sammen med gæstearbejdere og flygtninge efter noget tid, men dette er ikke tilfældet, og derfor er det nødvendigt at forholde sig til faktummet om muslimer i det offentlige rum.

Der er forskellige faktorer, som kan påvirke hvordan majoritetens syn på muslimer i Danmark udmunder sig, og en af disse kan være værdipolitikken, som er resultatet af forskellige debatter om hvilke værdier, der skal fremmes i landet. Værdipolitikken i vores samfund kan synes modstridende med en religiøs overbevisning, som har forskellige påbud om blandt andet beklædning og adfærd. Derfor kan der opstå nogle dilemmaer eller ting, som praktiserende muslimer må forholde sig til i et samfund, hvor religionen helst anses som en privatsag. Den særlige interesse for unge muslimske gymnasieelever opstår, fordi de i mødet med et uddannelsessystem ofte oplever deres religiøse identitet som noget afvigende fra majoriteten. Dette kan forekomme, da det kan være tilfældet, at de hidtil har gået på folkeskoler i områder, som har været præget af mange andre elever med muslimsk baggrund. Samtidig har de unge muslimske mennesker også en bestemt alder i gymnasietiden, som typisk er forbundet med identitets søgen og mødet med ungdomskultur i form af eksempelvis alkohol, fest og kærester, som netop kan være i modstrid med deres religiøse opfattelser. Derfor er de sociale netværk, som de unge elever færdes i både på skolen og i deres fritid interessante, fordi der er mulighed for, at de under gymnasietiden i højere grad end tidligere i deres liv, kommer til at leve en form for dobbeltliv som religiøse i et sekulariseret samfund.

Nogle vil mene, at praktiserende muslimske piger er mere synlige i gadebilledet, end en praktiserende muslimsk dreng er. Dette viser sit udtryk i det muslimske hovedtørklæde, som igennem de sidste år har været heftig diskuteret i Folketinget. I forhold til det muslimske tørklæde fremsatte Dansk Folkeparti et forslag tilbage i 2004, som "*havde til hensigt at forbyde religiøs hovedbeklædning i offentlige institutioner – såsom skoler, den offentlige forvaltning mm*" (Pedersen, 2008:1-2). Argumentet for forslaget, som senere også har været diskuteret i den offentlige debat, har været ønsket om neutralitet. Forbuddet blev dog ikke en realitet.

På baggrund af dette er det interessant at undersøge, om der opstår en forskel blandt kønnene i, hvorvidt de lever et dobbeltliv eller føler behov for dette. En formodning om denne forskel kunne være, at fordi praktiserende piger ofte bærer tørklæde, og derved er synlige muslimer, kan disse ikke leve et muligt dobbeltliv så ubesværet, som drengene måske ville kunne. Derudover kan der også være tale om nogle kulturelle forskelle, som giver drengene lov til at skeje mere ud.

Således vil vi igennem en empirisk undersøgelse af muslimske gymnasieelever åbne op for en række interessante spørgsmål om, hvorledes de forholder sig til debatten om religion som en privatsag, og hvordan denne holdning i samfundet påvirker deres identitetsopfattelser. Vi vil igennem undersøgelsen forsøge at få et indblik i hvilke majoritets- og minoritetsbilleder de unge selv anser som kriterier for at blive opfattet som en del af det danske samfund. Samtidig vil vi også gerne tydeliggøre, hvilken betydning de unges religiøse identitet har for dem.

Vi vil belyse vores problemfelt ved at arbejde ud fra følgende problemformulering:

Hvordan opfatter de muslimske gymnasieelever deres egen religiøse identitet i et sekulært samfund?

2. Litteraturstudie

En af årsagerne til at Danmark har så lille grad af religiøsitet kan ifølge Zuckermann være, at vores samfund har en høj grad af sikkerhed. Når et samfund har en lav grad af sikkerhed, har folket tendens til at være mere religiøse. Det der i denne sammenhæng menes med sikkerhed, referer til spørgsmålene om, hvorvidt mennesker har nok mad, ordentlige boligforhold, arbejde, adgang til rent vand og medicin, og de er truede af naturkatastrofer. Dermed har mennesker som oplever ego tropiske risici, trusler som udgør direkte fare, i løbet af deres liv eller socio tropiske risici, trusler mod samfundet, en meget større tendens til at være langt mere religiøse (Zuckerman, 2009:59).

Med inspiration fra den amerikanske sociolog Rodney Stark, påpeger Zuckermann endvidere, at interessen for og engagement i religion typisk er højere i samfund med religiøs pluralisme, og hvor ingen religion er statsstøttet. Omvendt vil interessen og engagementet i religion være lav, hvis der kun er en dominerende religion i et givent samfund, og denne samtidig er støttet af staten. Sidstnævnte situation, hvor et land har en dominerende religion, som er støttet af staten, passer meget godt med Danmark og kan måske være årsag til den ringe grad af engagement i den kristne religion. I Danmark synes den evangeliske lutherske folkekirkekristendom at have en slags monopol på religion, idet folkekirken ikke møder konkurrence fra andre religioner med mange tilhængere, og derfor ikke behøver at markedsføre sig, så dermed mister folk interessen for kristendommen (Zuckerman, 2009:57-58). Groft sagt kan det altså forklares som, at monopol fører til dovenskab, en tendens der i Danmark forstærkes af, at kirken ikke er økonomisk afhængig af, om der rent faktisk kommer folk i kirken

Hele den overstående beskrevet situation mener Zuckerman meget vel kan ændre sig over de kommende årtier. Det sker, fordi der opstår en stadig stigende tilstedeværelse af muslimske indvandrere i Danmark, som er dybt engagerede i deres religion. Deres tilstedeværelse kan medføre en stigning i engagementet i den kristne tro, hvilket bliver et moderne udtryk for skandinavisk kulturforsvar. Ifølge Zuckerman er det dog mere sandsynligt, at det kulturelle forsvar set i lyset af de nye indvandreres stærke islamiske religiøsitet, vil være i form af øget omfavnelser og fejring af rationel demokratisk sekularisme, og ikke traditionel kristen tro og praksis (Zuckerman, 2009:63). Et eksemplet på dette kunne meget vel være den diplomatiske Muhammed krise tilbage i 2006.

Så hvad betyder religionen i dagens Danmark, udover at være et forskningsemne? Det er velkendt, at religionen spiller en større rolle rent samfundsmæssigt, end den gjorde for bare et par årtier siden. Det skyldes bl.a. den store indvandring i 70'erne og 80'erne, hvilket betød, at den kristne tro i

Danmark og andre europæiske lande er blevet suppleret med andre trosretninger, hvilket dog ikke er foregået uden problemer. Den muslimske andel af befolkningen blev i 2006 skønnet til at være 3,6% (Jacobsen, 2007:159), mens der i Europa er bosat mellem 14 og 17 mio. muslimer, hvilket svare til ca. 4% (Tidsskrift for Islamforskning, 2008:5). Tilstedeværelsen af muslimer i Europa har ført til fornyede diskussioner af forhold mellem Islam og Kristendommen og konflikterne mellem vesten og islam og opfattelserne af forholdet mellem religion og samfund, og er blevet særligt synlige efter 11. september 2011, som medførte krige i Afghanistan og efter Jyllandspostens Muhammedtegninger i 2006. Terrorangreb og politiske konflikter blev pludselig tænkt som en følge af Islam, både fra dansk, men også fra internationalt perspektiv (Gundelach, 2009). Men hvad er sekularisering overhovedet? En kort og konkret definition af sekularisering er, at religionen betyder mindre i samfundet; *"Sekularisering defineres som manglende sammenhæng mellem religion og andre værdier og måles i forhold til politik og familieværdier"* (Gundelach, 2009).

I en nylig artikel om sekularisering trækker den canadiske filosof Charles Taylor på den amerikanske politiske filosof John Rawls. Sidstnævnte har argumenteret for, at man skal efterlade sine religiøse synspunkter i forhallen i det offentlige rum. Pointen med denne begrænsning var, at alle så ville tale det samme sprog. Dette kunne på mange måder give mening, fordi sekularisme er et sprog alle kan tale. På den måde ville religiøse sprog opererer uden for den offentlige diskurs, og dermed ville religion kun hører til i bestemte rum kun oprettet til dette formål (Taylor, 1162).

I 2006, hvor daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen forklarede Politiken, at for meget religion i det offentlige ville true sammenhængskraften i Danmark, var det med henvisning til Muhammed tegningerne og disses konsekvenser, hvilke gav ytringer fra religiøse muslimske ledere, som var uenige. Rasmussens daværende ytring om adskillelsen mellem religion og politik, er en generel holdning i Danmark.

I den amerikanske politolog Samuel Huntingtons monumentale værk, Clash of Civilizations (1997) hævdes der, at der kun er ganske få forskelle i holdninger til demokrati blandt muslimske og vestlige lande, mens de væsentligste forskelle ligger i holdningerne til familieværdier og seksualitet. Det skyldes, at der i de muslimske lande typisk er etableret en sammenhæng mellem tro og moral. Ifølge Huntington, er dette ikke tilfældet på samme måde i vesten, hvilket kan udgøre et problem i forhold til integration og dermed fredelig sameksistens. De forskellige forståelser af etik og moral blandt muslimer og danskere, medfører dermed varierede holdninger til sekularisering i samfundet.

Peter Gundelach, som er professor hos det Sociologiske institut på KU, har også foretaget nogle analytiske undersøgelser om muslimer og deres opfattelser af sammenhæng mellem religion og samfund. Han understøtter, at der er forskel på moralforståelser hos muslimer og danskere, hvilket udgør en forskellighed i, hvad der angår tanker om statens og religionens adskillelse; *"I lande som er domineret af Islam har man en mere striks moral på det seksuelle og familiemæssige område end i traditionelle kristne lande. Hvis man kan generaliserer dette til muslimske indvandrere og efterkommere i Danmark, må man altså forvente at disse grupper er mindre sekulariserede end de etniske danskere"* (Gundelach, 2009).

I forhold til diskussionen om religionsfrihed i Danmark, er det interessant at se på den tyske filosof Jürgen Habermas synspunkter om dette emne. Habermas mener nemlig, at den forfatningsmæssige religionsfrihed er et passende politisk svar på de udfordringer som religiøs pluralisme kan medbringe. Når man indfører religionsfrihed, minimerer man også potentialet og muligheden for konflikter fra borgernes sociale interaktion. Men selvom sekulær karakter af staten er nødvendig, er det ikke en tilstrækkelig betingelse for at sikre lige religionsfrihed for alle (Habermas, 2006:4). Selvom demokratiet er bygget på flertalsstyre, så kan dette i realiteten tage form af undertrykkelse af mindretallet, hvis for eksempel flertallet udsender religiøse argumenter i den politiske mening- og viljedannelse. I det tilfælde kan et mindretal blive afskåret fra samme frihed til religiøse udtryk i offentlige debatter, som flertallet har.

I bogen, Gud bevar Danmark: Et opgør med sekularismen, tager Erik Bjerager netop hånd om denne sag. Forfatteren indleder med Dronningens nytårstale, som altid afslutter med ordene: Gud bevare Danmark. Forfatteren argumenterer for, at det er den kristne gud, som dronningen taler om, og spørger yderligere; *"Er det ikke bare et uheldigt signal at blande Gud ind i tingene i en globaliseret tidsalder, hvor alle mennesker og deres religioner helst skal være lige?"* (Bjerager, 2006:1). Således rejser der også spørgsmål om, hvorvidt man stiller alle religioner lige, og lader religion være en privatsag i et sekulariseret samfund, selvom sekularisering er et af danskernes velkendte mærkesager.

Tørklædedebatten i Danmark har fået mange forskellige personer i tale og problematiseringen af et tørklæde i det offentlige rum har medført en lang række diskussioner. I foråret 2009 foregik således en hidsig debat i offentligheden om, hvorvidt der skulle indføres forbud mod muslimsk hovedbeklædning. Dansk Folkepartis Peter Skaarup rejste et §20-spørgsmål til den daværende justitsminister Lene Espersen, hvor han problematiserede dommeres mulighed for at bære religiøs hovedbeklædning i retssale (Pedersen, 2008:1).

I artiklen "Kønsforskel og neutralitet" forklarer Linda Lund Pedersen om den belgiskfødte feminist filosof Luce Irigaray's måde at anskue de vestlige majoritetsdiskurser, som hun mener er "*ude af stand til at acceptere den anden som anden: Den anden bliver altid set som endnu-ikke-mig, endnu-ikke-mit*" (Pedersen, 2008:4). Citatet forklarer, hvordan vesten ikke er særlig god til at håndtere mangfoldighed, og i stedet for at skabe plads og tolerance for de forskelligheder der måtte være, ser man på "den anden" som en person, der endnu ikke er blevet en del af det homogene vesten, og dermed er integrationen ikke vellykket.

I 2005 offentliggjorde undervisningsministeriets statistiske kontor, at der på gymnasiale uddannelser var 72.684 elever indskrevet. Ud af disse var antallet af elever med anden etnisk baggrund angivet til at være 6.440, hvor præcis en stor del af dem som er muslimer, vides ikke. Det varierer fra situation til situation, i hvilket omfang de unge identificerer sig med islam, men dog er tallene fra undervisningsministeriet med til at påvise, at unge muslimer og efterkommere er en del af den sociale virkelighed på de danske uddannelser siden begyndelsen af det 21. århundrede. Dette har gjort Islam og muslimerne til en del af de danske gymnasier, ligesom de allerede i årtier har været en del af det danske folkeskolesystem (Tidsskrift for Islamforskning, 2008:5).

Når der er meget fokus på andethed i dag, er muslimskhed blevet en ny kategori, som gøres til genstand og anvendes som udskillelsesmiddel (Khawaja, 2011:6). Sådan problematiseres den muslimske identitet altså, fordi andetheden bliver set som "endnu ikke en af os". Psykologen Iram Khawaja skriver i sin Ph.d. afhandling, at der er behov for studier, som tager udgangspunkt i unges egne fortællinger og oplevelser. Disse studier skal være i stand til at undersøge religiøsitet som en del af de unges levede liv og selvkonstruktion (Khawaja, 2011:7). Som verden ser ud i dag, kan den beskrives som et deterritorialiseret sted præget af globalisering, migration og bevægelse. Det er ikke ualmindeligt at se, at verdens nationale, kulturelle og etniske afgrænsninger konstant redefineres, hvilket vores undersøgelse er et klart bevis på.

Vores undersøgelse bygges netop op om det behov Khawaja giver udtryk for; Et studie der tager udgangspunkt i de unges egne fortællinger og oplevelser. Vi giver de unge muslimske elever talerør igennem interviews, så de med deres egne ord kan fortælle om de følelser og oplevelser, som er forbundet med den muslimske identitet i Danmark.

3. Metode

I dette afsnit er formålet at redegøre for vores tilgang til metode og empiri.

For at opnå en forståelse og indsigt i praktiserende muslimske unges liv og refleksioner i forhold til at være troende i et sekulariseret land, har vi valgt at anvende den kvalitative forskningsmetode i form af interviews, fokusgruppeinterviews og deltagende observation. Med disse forskningsmetoder mener vi, at vi får adgang til nogle data, som andre forskningsmetoder ikke ville kunne bidrage med på lige så god vis. Den kvalitative forskningsmetode er anvendelig i vores undersøgelse, fordi det er respondenternes overvejelser, adfærd og stillingtagen, som skal bidrage til at belyse problemfeltet. Den kvalitative metode giver respondenterne større mulighed for at uddybe deres svar og bringe nye vinkler på emnet, og på den måde vil det skabe en bredere forståelse for deres tænkemåde, modsat hvad svarene i et kvantitativt forskningsstudie ville kunne bidrage med.

Vi har haft nogle tanker om, hvorvidt den ene metode giver mere pålidelige svar end den anden, men nåede frem til, at kombinationen af de forskellige metoder indenfor kvalitativ forskning giver os nogle fordele, fordi vi igennem interviews, fokusgruppeinterviews og deltagende observation får flere indgangsvinkler til den problemstilling, vi ønsker at undersøge. På denne måde producerer metoderne forskellige typer iagttagelser og viden og er således særdeles brugbare. Vi havde den formodning, at vi med deltagende observation kunne iagttage nogle mønstre i måden, hvorpå de unge grupper sig i det offentlige rum, samt kunne levendegøre de udsagn, som kom til udtryk i interviewene. De iagttagelser og mønstre vi kunne spotte, ville vi underbygge og uddybe gennem mere dybdegående og personlige svar med interviewene. Til sidst ville de erfaringer og forståelser vi havde gjort os på feltet, kunne bruges til at indrette spørgsmålene mest hensigtsmæssig i fokusgrupperne.

I forhold til det antropologiske feltarbejde har vi haft nogle overvejelser omkring, hvordan vi står overfor informanterne. Da vi beskæftiger os med mennesker, som praktiserer en religion, som vi også selv praktiserer, er det vigtigt at have dette med i vores overvejelser. Om dette kan man sige, at nærhed til forskningsfeltet er en ressource, så længe forskeren forholder sig reflektivt til sine egne erfaringer (Brinkmann og Tanggaard, 2010:153). Vi har været opmærksomme på, at den position vi har overfor respondenterne kan skabe nogle mangler, hvis respondenterne springer over nogle vigtige forklaringer og tanker, fordi de har den ide, at vi måske er i samme båd, og dermed forstår, hvad de mener. Dermed kan vigtig information og refleksioner gå tabt i processen, men da dette var i vores overvejelser fra første møde med eleverne, mener vi at have imødekommet dette gennem vores tilgang til undersøgelsen. Den måde vi gjorde det på var ved gentagne gange at opfordre dem

til at uddybe det, de i visse situationer lavede hentydninger til. På den anden side kan det også ses som en fordel, at de unge gymnasieelever måske føler, at vi forstår dem uden, at de behøver at forklare alt i detaljer, da dette kan skabe en større tryghed og dermed bidrage til en dybere samtale, hvor respondenterne vil være mere åbne.

3.1 Videnskabsteori

Det videnskabsteoretiske grundlag vi har haft til projektet har været hermeneutisk. Hermeneutisk fortolkning bruges for at nå frem til en gyldig fortolkning af en tekst (Kvale & Brinkmann, 2009:350). I den hermeneutiske tilgang bevæger vi os frem og tilbage mellem en forståelse af enkelte smådele til en forståelse af den samlede helhed. Videnskabsteori er vigtig både for at forstå videnskaben, men også for at bedrive videnskab. Dette gør sig gældende, fordi det er en forudsætning for "*enhver videnskabelig praksis, at forskeren forstår både det grundlag, hvorpå man bedriver forskning, og de processer, der er involveret i videnskabelse*" (Jacobsen, Lippert-Rasmussen & Nedergaard, 2012:11). I den hermeneutiske tilgang indgår vores egne værdier i forskningsprocessen. Vi har en forforståelse, når vi fortolker et bestemt fænomen. Hver gang vi erhverver os en ny forståelse bliver vores hidtidig forforståelse overskredet, og på denne måde konstituerer vi en ny erfaringshorisont. Processen er potentielt set uendelig (Jacobsen, Lippert-Rasmussen & Nedergaard, 2012:226). På den måde kan vi opnå en mere nuanceret forforståelse og dermed udvide vores opfattelse af de sammenhænge, som eksisterer i vores fortolkningsproces.

Til forskel fra positivismen opereres der indenfor vores tilgang (hermeneutikken) ikke med begreber om, hvad der er sandt, og hvad der er falsk. Det skyldes blandt andet, at det hermeneutiske episteme har en forståelsesorienteret tilgang, hvor vægten ligger på tolkning. Ud fra det hermeneutiske udgangspunkt skal virkeligheden ikke forstås, men den skal forklares. Den virkelighed vi lever i er menneskeskabt. Fordelen ved den fortolkende tilgang som hermeneutikken har er, "*at man kommer tættere på de involverede personers egne forståelser og fortolknings i stedet for at se deres holdninger og handlinger gennem præfabrikerede modeller over samfundsmæssige lovmæssigheder, som positivisme, behavioralisme og rational choice har en tendens til*" (Jacobsen, Lippert-Rasmussen & Nedergaard, 2012:216).

Når vi ønsker at undersøge, hvordan muslimske elever opfatter deres religiøse identitet i Danmark, kan man meget vel forvente at tanker, følelser og bekymringer som disse unge mennesker besidder, vil være en del af besvarelsen. Når der er tale om følelser mv. går vi hermeneutisk tilvækst, når vi fortolker disse udsagn og svar.

3.2 Data og dataindsamlingsmetoder

Som nævnt handler undersøgelsen om unge gymnasieelever med muslimsk baggrund. For at få et reelt billede af deres hverdagsliv som både muslim og samfundsborger i et sekulariseret Danmark, var det en forudsætning, at respondenterne skulle være praktiserende muslimer. Det er klart, at der eksisterer forskellige grader af at være praktiserende muslim, men vores forudsætning for dette forlød, at eleverne skulle anse sig selv som værende praktiserende muslimer, og at islam skulle udgøre en del af deres hverdag og livsstil. Vi havde ingen krav til deres nationale baggrund, sociale baggrund eller alder, dog er deres alder højst sandsynligt mellem 16-20 år, når de er gymnasieelever. Udvælgelsen af respondenter som skulle indgå i undersøgelsen blev foretaget på Esbjerg Gymnasium og omfattede i alt 8 personer. Efter et kort møde med inspektør Knud Østergaard fik vi lov til at opholde os på skolen under vores undersøgelse.

For at se om der opstår en forskel i svarene i forhold til køns aspektet var det mest hensigtsmæssigt at antallet af respondenter var ligeligt fordelt mellem kønnene. Alle vores respondenter indvilgede i at blive optaget med diktafon under interviewene, hvilket gav os en lettere opgave, når vi transskriberede vores data om til anvendelig materiale til senere analyse.

Ifølge Anthony Giddens har deltagende observation sin styrke ved at kunne give dybdegående og bredere data om projektets genstandsfelt end andre metoder. Samtidig får forskeren større fleksibilitet, idet observationen kan vise nye ting, så forskeren undervejs kan ændre strategi og følge nye retningslinjer (Løngreen & Sørensen, 1993:64). Deltagende observation som indsamlingsmetode kan defineres som følgende: En proces i hvilken observatørens tilstedeværelse i en social sammenhæng er opretholdt med det formål at foretage en videnskabelig undersøgelse. Man kan altså sige, at *"observatøren er i et ansigt-til-ansigt forhold med de observerede... Observatøren kan tilbringe et længerevarende tidsrum eller meget lidt tid i undersøgelsessituationen"* (Jacobsen og Kristiansen, 2001:40).

I ethvert forsøg hvor virkeligheden skal udforskes, livet skal analyseres i samfundsmæssig institution og man skal forstå aktørernes motiver, handlingsmønstre og perspektiver skal forskeren tage *"kikkerten for øjet og stille skarpt på det felt, hun kender til og så nysgerrigt følge de mange ukendte bevægelser og lede efter betydningen i dem (Søderberg 1993:36)"* (Løngreen & Sørensen, 1993:64).

Vores fokus med observation var at danne et overblik over, hvorledes de unge mennesker grupperede sig, hvem de var sociale med og om deres adfærd skiftede alt efter, om de sad med etniske danskere eller andre unge med muslimsk baggrund. Det var også igennem disse

observationer, at vi udvalgte og henvendte os til nogle af de unge med henblik på, om de ville deltage i vores undersøgelse. Deltagerobservation kræver både indlevelse og distance, men samtidig ændrer ens tilstedeværelse også begivenheden. På den måde vil respondenterne reagere på vores tilstedeværelse og måske ændre noget i deres adfærd eller udtryk (Løngreen & Sørensen, 1993:64). Dette forsøgte vi at imødekomme, da vi lavede vores første deltagende observation uden at tilkendegive vores tilstedeværelse som forskere. Vores deltagende observation var primært observerede og altså ikke deltagende, så på den måde var vi tilstede med en vis distance, når vi sad i kantinen på Esbjerg Gymnasium i den store spisepause, og ikke skilte vi os ud fra mængden af elever. Under denne observationssituation kunne vi danne et overblik over grupperinger og adfærd hos vores respondenter, som viste, at de i alle pauserne dannede små grupper med andre muslimer. De var altså ikke sociale med deres danske klassekammerater. Vores observation forløb både før, under og efter vores interviews med respondenterne. Det foregik på den måde, at vi var tilstede to dage i både formiddagspausen og den store spisepause. Derudover observerede vi før og efter vores interviews fandt sted samt til en fredagscafe, som dog viste sig at være ret banal, men meget vigtig, da vi konstaterede at ingen af vores respondenter var tilstede under begivenheden. Således foregik alt observation i rammerne på Esbjerg Gymnasium. Noter fra observationer ses i bilag 13.

Fokusgruppeinterview er "*særlig form for interview, hvor en gruppe mennesker er samlet af forskere eller studerende for at diskutere et bestemt emne*" (Halkier, 2003:7). Ifølge Halkier er fokusgrupper en forskningsmetode, hvori "*data produceres via gruppeinteraktion omkring et emne, som forskeren har bestemt (Morgan, 1997:2)*" (Halkier, 2003:11). De empiriske data som produceres, siger noget om betydningsdannelse i gruppen. Den betydningsdannelse foregår også i hverdagslivet gennem menneskers sociale erfaringer. Dette indebærer hvad folk gør, hvornår og hvor de gør hvad, hvem de er sammen med, når de gør disse ting, og hvordan de oplever dette. De sociale erfaringer bliver til selvfølgelige repertoier, som mennesker så trækker på, når de "*fortolker og handler sig igennem dagligdagens aktiviteter i samspil med relevante andre*" (Halkier, 2003:12). Denne erfaring fungerer ofte så selvfølgeligt, at repertoierne bliver tavs viden i den menneskelige opfattelse. Det er i denne henseende, at fokusgrupper er gode, fordi de giver potentielt mulighed for, at deltagerne i interaktionen med hinanden udtrykker denne tavse viden (Halkier, 2003:13). Dermed er vores begrundelse for at anvende fokusgrupper, at vi får mulighed for at åbne op for den tavse viden om de selvfølgelige repertoier, som vores respondenter trækker på gennem deres hverdag. Det er vigtigt viden, fordi vi har den forestilling, at de måske lever en form for dobbeltliv gennem henholdsvis deres muslimske identitet og det danske sekulariserede identitet. Det mulige dobbeltliv

kan være blevet nogle repertoarer, som de unge i deres hverdag ikke får sat ord på, men bare bruger til at navigerer igennem dagligdagens forskellige sociale rum og samspil med andre.

I bilag 2 fremgår det hvordan vi introducerede fokusgrupperne for det forestående interview. I denne præsentation fortalte vi kort om emnet, hvordan interviewet skulle forløbe, og vigtigheden af at det var eleverne, som ud fra vores emner skulle interagere med hinanden og skabe en diskussion/dialog om de situationer, vi bragte op. Vores rolle som moderator i forhold til dette indebar selvfølgelig, at vi var lyttende, men samtidig skulle vi også bringe inddragelse og distance med ind. Dermed skulle vi altså hverken være interviewer, som levner for lidt plads til at respondenterne kan udtrykke sig og heller ikke være ven, som forstår for meget og ikke spørger ind til sociokulturelle selvfølgheder. Vi skulle sørge for, at fokusgruppen dækkede de relevante emner og samtidig håndtere den sociale dynamik i grupperne (Halkier, 2003:54). Emnerne som vi bragte ind i fokusgrupperne var baseret på de erfaringer og forståelser, vi havde gjort os gennem de individuelle interview og observationer. Vi tog udgangspunkt i nogle af de episoder, som de unge selv havde fortalt os, de havde oplevet. Vi forklarede en situation, som omhandlede nogle af de fordomme de kunne møde ude i samfundet, som muligvis ville bringe dem overvejelser omkring deres identitetsfølelse. Samtidig havde vi også i baghovedet, at vi gennem observationerne havde set, hvordan de nærmest kun grupperede sig med andre muslimer, og derfor var de beskrevne situationer bygget op på en måde, som skulle bidrage til refleksion over, hvornår man var en del af samfundet. Herefter ønskede vi, at de i igennem interaktionen med hinanden fik sat ord på deres tanker og reaktioner til de delvis fiktive situationer.

Vi havde nogle overvejelser om, hvorvidt vi skulle lave et fokusgruppeinterview med alle respondenter eller to mindre fokusgrupper. Vores metodiske overvejelser bragte os til at udføre to fokusgruppeinterview, fordi vi mente, det ville være det mest hensigtsmæssige at opdele pigerne og drengene. Denne overvejelse er også forbundet med vores kendskab til mange af de subkulturer, som disse unge elever er en del af i kraft af deres etniske herkomst. Vores tanke var, at nogle af eleverne, især pigerne, måske ville være tilbageholdende med nogle vigtige tanker og holdninger, hvis der var drenge tilstede. I forhold til lokalitet for interviewene valgte vi, at disse skulle foregå på Esbjerg Gymnasium, så det var i elevernes vante omgivelse og på den måde uformelt, modsat hvis de skulle møde os på et nyt sted. Vi fik et lukket lokale stillet til rådighed til formålet både ved fokusgrupperne og de individuelle interviews. Selvom det var planlagt, at der i hver fokusgruppe skulle deltage fire personer, endte det med kun at omfatte tre personer ved hvert interview grundet fravær. Varigheden af interviewene var ca. 50-60 minutter pr. fokusgruppe.

Fokusgrupper har som alle andre metoder også svagheder og en af disse er den sociale kontrol, hvor respondenterne holder lidt igen med kontroversielle udtalelser. Derudover er fokusgrupper knap så velegnede til producere empiri om de livs verdener, som individer har. Årsagen til dette er, at den enkelte ikke får så meget taletid. Dermed fører det os videre til den sidste metode.

De metodiske overvejelser som bragte os mod individuelle interviews, skete på baggrund af et ønske om at få indsigt i elevernes egne opfattelser og de forskellige felter, som de bevæger sig i. Interviewene skal på den måde være med til at afdække, hvordan denne vekslen mellem forskellige felter kan føre til et dobbeltliv. Metoden er vigtig, for at få "*indblik i de forståelseskategorier, som sociale agenter anvender til at orientere sig i den sociale verden*" (Hansen, 2009:62). I et kvalitativt interview produceres viden i et socialt samspil mellem respondenterne og forskeren (Kvale & Brinckmann, 2009:100). Dermed imødekommer vi også den sociale kontrol, hvor respondenterne i fokusgruppe interviewet holder lidt igen med personlige udtalelser, fordi de kender hinanden, men nu i stedet sidder på tomandshold med interviewerens. Selvfølgelig vil der også i denne interaktion kunne være viden, som respondenterne holder tilbage, men ikke i så høj grad som det ville forekomme i en gruppe med respondentens venner og omgangskreds.

Til de individuelle interview udformede vi en interviewguide (Bilag 3) med nogle spørgsmål, vi mente kunne være behjælpelige og anvendelige til at belyse vores problemformulering. Denne interviewguide gav os mulighed for specifikke informationer, men samtidig var det ikke vores hensigt, at interviewet skulle følge guiden slavisk. På denne måde gav det nemlig respondenterne mulighed for at være med til at forme interviewet i forhold til deres egne holdninger til emnet, og derved bliver samtalen også mere uformel og åben for overvejelser og perspektiver, som vi ikke havde forventet. Nogle af de svar som ledte samtalerne i uventede retninger var blandt andet, når respondenterne igennem deres egne udtalelser fandt ud af, hvor meget deres liv var tilrettelagt for at bedst mulig kunne undgå alle de fordomme, som de havde lært at leve med. Når respondenterne gennem denne metode var med til at strukturere det dialogbaserede interview, kunne den enkelte respondent også føle sig mere tryk, fordi det kunne opfattes som en samtale frem for et egentlig interview, sagt på en måde lavede vi altså semistrukturerede interviews.

Ved begyndelsen af de personlige interviews med respondenterne, bad vi dem indledende om at præsentere sig selv, så vi på den måde kunne afdække deres etniske og familiære baggrund mv. og dette er udformet i en præsentationsboks af vores respondenter herunder.

	Pige 1	Pige 2	Pige 3	Pige 4	Dreng 1	Dreng 2	Dreng 3	Dreng 4
Alder	17	18	16	18	18	18	19	19
Etnisk herkomst	Irak	Palæstinenser	Somalia	Tyrkiet	Pakistan	Kosovo	Algerier	Tyrkiet
Født i Danmark	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej
Hjælper til i hjemmet	Sjældent	Meget	Sjældent	Sjældent	Sjældent	Aldrig	Ja	Sjældent
Forældre har uddannelse	Ja far	Ja far	Nej	Ja far	Ja	Nej	Nej	Nej

Vores interviewguide har været vores redskab til udformningen af interviewsituationen og skal ses i forlængelse af problemformuleringen. Spørgsmålene er udarbejdes sådan vi bedst muligt kan belyse problemfeltet og besvare vores problemformulering. De forskningsspørgsmål vi ønskede besvaret, blev gjort anvendelig til respondenter ved at omformulere spørgsmålet til uformelle forståelige interviewspørgsmål. Tilhørende disse spørgsmål har vi med inspiration fra andre interviewguider lavede nogle underspørgsmål, som skulle være behjælpelige til at belyse alle aspekter af undersøgelsen. I vores problemformulering vil vi undersøge, hvordan de oplever deres religiøse identitet i Danmark, så derfor spurgte vi blandt andet, hvad der var forskellen mellem dem som muslimer og så andre danske unge, om de følte behov for at afdæmpe deres religiøsitet i offentligheden, og om der fulgte nogle ulemper med til at være muslim i vores samfund.

Vi har også haft nogle etiske overvejelser, fordi vi i en interview situation kan komme ind på personfølsomme oplysninger, hvor det er godt med overvejelser om, hvad god forskningsetik er. Disse overvejelser indebar blandt andet, at vi valgte at lade interviewpersonerne være anonyme. Denne anonymitet mener vi har været en medvirkende faktor til at skabe tryghed og give plads til, at eleverne kunne være mere åbne i forhold til personfølsomme emner. Derfor bruger vi i opgaven pseudonymer i form af respondenternes forbogstaver. Derudover foregik alle interview i aflukkede lokaler, som også er en medvirkende faktor til at skabe tryghed for respondenterne.

På baggrund af så relativt få respondenter er vi opmærksomme på, at mønstret i deres svar ikke kan understøttes som noget generaliserbart, men i stedet skal analysen og resultatet bruges som noget idegenererende.

Vi afgrænser os fra at gå i dybden med, hvorvidt der opstår forskelle i behovet for et dobbeltliv alt efter deres nationale baggrund. Vores fokus ligger udelukkende på de årsager, tanker og adfærd, der måtte være, og hvilke bagvedliggende faktorer som kunne ligge til grund for dette, eksempelvis ønsket om accept eller nødvendighed for at skaffe arbejde mv. Vi afgrænser os ligeledes fra at skelne mellem om de unge er født i Danmark (efterkommere), eller om de er kommet hertil som

små (indvandrere/flygtninge), da vi ikke mener, at dette vil kunne give anledning til systematisk skævhed for vores resultater. Vi giver dog en oversigt over disse informationer.

3.3 Databehandling

I det følgende afsnit gennemgår vi, hvordan vi har anvendt Grounded Theory til at styre forskningsprocessen. I afsnittet indgår også, hvordan vi har brugt NVivo programmet til at gøre vores data overskuelige og anvendelige til senere teoridannelse. Til sidst følger en illustration af vores respondenters placering, hvilket vises gennem Google Earth.

3.4 Dataanalysestrategi

Grounded theory (GT) kan lidt forenklet beskrives som en metode, hvor man skaber "*begreber og teoretiske modeller ud fra egne praktiske erfaringer, der så omformuleres og revideres, efterhånden som ny viden vokser frem*" (Guvå & Hylander, 2005:9). GT opstår som en grundlæggende ide, hvor man opbygger teorier udgået fra empiriske data. GT kan adskilles fra andre teorigerende metoder, fordi den kan sammenvæves til en helhed, som omfatter alt fra problemformulering, udvælgelse af empiri til analyse. Det er i midlertidig ikke alle forskere, der deler denne opfattelse om GT's omfang, for andre ser også GT udelukkende som "*en metode til bearbejdning eller analyse af indsamlede data*" (Guvå & Hylander, 2005:14), og det er netop denne tilgang til GT, vi anvender i denne undersøgelse.

Når vi har brugt GT til at bearbejde vores indsamlede data, har det været på den måde, at vi ud fra vores empiri har kunne se nogle mønstre af ord som går igen og igen, og på den måde har vi kunne skabe en teori ud fra dette. Vi tog altså vores praktiske erfaringer og interviews, fandt nogle indikatorer, som blev omformuleret efterhånden som den nye viden voksede frem gennem bearbejdningen af empirien. Denne omformulering blev til en begrebsdannelse som senere udviklede sig til en teorigerende. Der vil være mere forklaring om dette i NVivo delen.

3.4.1 NVivo

Vi har under indsamling af empiri optaget både de individuelle interviews og fokusgruppe interviewene, som derefter blev transskriberet. Transskriberingen gjorde det derved nemmere, fordi vi blot kunne ligge alle interviews ind i NVivo, som er programmet, vi brugte til at behandle vores empiri, som både omfattende otte individuelle interviews, to fokusgruppe interviews og feltnoter fra vores observationer. Ved udarbejdelse af empiriske undersøgelser, arbejdes der ofte med store og komplekse datasæt, og her kan NVivo være behjælpelig til at organisere diverse ustrukturerede data. Programmet giver mulighed for at klassificere og sortere en masse oplysninger, som på den måde kan være med til at undersøge sammenhænge i dataene og identificere tendenser. NVivo understøtter mange forskellige dataformater, og på den måde kunne vi let importere vores filer. Med

NVivo koder man de forskellige uddrag af filerne, som er vigtige. Alle disse koder kan man til sidst generere visualiseringer af. Det der gør NVivo særlig effektiv, er muligheden for konstant at rette og ændre sine koder, i modsætning til hvis man lavede disse koder i hånden. Man kan altså hurtig finde en kode og gå tilbage og se præcis, hvor i ens data den er kodet, evt. omkode denne, sammenlægge nogle koder som måtte ligge tæt op af hinanden og slette koder, som viser sig at være uden betydning. Man kan se alle citater, som er under hver koder til højre under "referece", og hvis man så vil finde ud af, hvor præcis en kodning er i empirien, kan dette ses til højre under "text". Dette var især vigtigt for os, fordi vi var blevet vejledt til at kode spørgsmål som en "parent nodes", og derefter skulle svarene til spørgsmålene være "child nodes". Et screenshot af vores første og fejlagtige kodning vises i bilag 4. Denne metode havde vi anvendt gennem alt empirien, hvorefter vi med en ny vejledning finder ud af, at det er problematisk med denne slags kodning, fordi der var "child nodes" under flere spørgsmål, som var ens. Dermed ville en visualisering af, hvor mange gange en kode er forekommet ikke være retvisende, da den kunne komme flere gange i forskellige "child nodes". I ovenstående situation var det altså langt mere ubesværet at omkode alle disse data, end hvis vi havde kodet i hånden. Det var hurtig at oprette nye koder, finde tilbage til de gamle koder, omkode disse og slette de annullerede koder.

Ulempen ved NVivo er, at man ikke kan sidde og arbejde flere inde i programmet ved forskellige computere. Dette besværliggjorde arbejdet en del, fordi vi så ikke havde mulighed for at dele arbejdet op, men i stedet måtte sidde sammen og kode alt empirien.

I bogen "Kvalitative metoder" har Søren Kristiansen i hans afsnit "Kvalitative analyseredskaber" bidraget med sine synspunkter på muligheder og begrænsninger i forhold til NVivo, som med den moderne computerteknologi er udviklet med nye redskaber til håndtering og analyse af kvalitativt datamateriale (Kristiansen, 2010:447).

Søren Kristiansen mener, det er vigtigt, at man stiller sig selv nogle spørgsmål til den software man vil anvende til sin empiri, fordi et uhensigtsmæssigt valg kan føre til, at man ikke opnår de fordele, som er forbundet med programmet og omvendt kan et hensigtsmæssigt valg føre til resultater, som end ikke var mulige uden denne pc software (Kristiansen, 2010: 449). Kristiansen mener, at man med fordel kan anvende sådanne typer software som NVivo, fordi det er "*muligt for forskeren at udforske et emne eller fænomens forskellige varianter og betydninger på tværs af materialets forskellige cases*" (Kristiansen, 2010:451), hvilket var enormt tidskrævende og besværligt inden disse programmer kom til. Dog er der også nogle ulemper ifølge Kristiansen ved brugen af NVivo, fordi der er fare for, at forskeren ender med et uoverskueligt stort antal kategorier. Det kan også

føre til, at man ikke når længere end til den indledende kodning. Omfattende kodning kan ikke sidestilles med en analyse, og derfor er det ikke sikkert kodning har bidraget til en forståelse og fortolkning.

Andrew Atherton og Peter Elsmore's diskussion af software programmer til databehandling i artiklen "Structuring qualitative enquiry in management and organization research" peger i retning af en mere velovervejnet tilgang til NVivo. Debattørerne mener, at det kræver grundig overvejelse, hvordan man administrerer og koder sine data. I nogle forskningssammenhænge er det ikke hensigtsmæssigt at gøre brug af NVivo, fordi der er en risiko for en forvrængning af analyseresultaterne. Dermed er Atherton og Elsmore's konklusion, at programmer som NVivo skal anvendes med omhu og omtanke, så man minimerer en manipulation af data (Atherton & Elsmore, 2007:65-72).

3.4.2 Kodning

Vi startede med at oprette et nyt projekt, hvor vi importerede vores filer i Internals, hvorefter vi oprettede to mapper, en for fokusgruppe interviews og en for individuelle interviews. Under hver af disse mapper oprettede vi yderligere to undermapper. En illustrering af dette ses i bilag 5. Det var vigtigt for os, at det første interview blev kodet af os begge i fællesskab, så vi skabte et fælles grundlag for koderne. I bilag 6 viser vi med et screenshot alle vores koder. Koderne blev skabt undervejs i processen. Det gjorde de på den måde, at de opstod som følge af vores data, og dermed er det ikke dataene, som er proppet i nogle koder vi på forhånd har bestemt. Der er altså i høj grad tale om en GT analysestrategi, hvor dataene skaber nogle koder, som indikerer nogle hovedemner løbende, hvorefter vi så omkodede eller lagde nogle koder sammen, som sagde noget om det samme. Det var altså en datastyret kodning, fordi den byggede på datamaterialet (Kristiansen 2010:451). Vores viden omkring empiriens svarmønstre gav os gennem kodningen nogle begreber, som vi senere kunne bruge til at udvikle teorigenerering. Efter at have kodet alle individuelle interviews og de to fokusgruppe interviews, gik vi alle kodninger igennem og opdagede, at mange af koderne lå meget tæt op af hinanden, ligesom de havde nogle overskrifter, som var meget bestemt af respondenternes egne ord, som Anselm Strauss (1987) kalder for In vivo-koder (Kristiansen 2010:451). Vi lavede en omkodning, hvor vi lagde de koder sammen, som sagde noget om det samme, og samtidig ændrede vi overskrifterne til nogle mere overskuelige begreber, som ikke nødvendigvis var de ord respondenterne selv brugte i deres udsagn, men i hvert fald var det, om det de snakkede uden at bruge de eksakte ord. Ovenstående kaldes også en komparation, fordi vi efterprøver den orden, som opstår med kodningen (Guvå & Hylander, 2005:44). Dermed var den anden kodningsproces mere med tanke for en senere teoretisk dannelse.

Med NVivo lavede vi en grafisk præsentation over de ord 50 ord, som forekommer hyppigst, hvilket vi viser i bilag 7. Med "word frequency query result" brugte vi også "word cloud" fanen, som illustrerer, hyppigheden af ord på den måde, at jo større og mere tydeligt et ord er, des hyppigere forekommer den i dataene (Bilag 8). Hvis vi derimod ledte efter et bestemt ord, kunne vi gøre brug af fanen "text search", hvor vi kunne skrive lige nøjagtig det ord, vi ledte efter, f.eks. "fordomme". Resultatet giver flere muligheder, blandt andet kan vi se referencerne på ordet og et "word tree", som også giver et rigtig godt overblik (Bilag 9). Når vi ikke kunne sidde og kode sammen altid, var det meget vigtigt, at vi præcis vidste hvad den anden havde lavet og for at give dette overblik videre til hinanden, oprettede vi en "Projekt event log", som vi så kunne åbne og se ved påbegyndelsen af en ny kodning. Et lille uddrag af den lange event log ses i bilag 10. Med NVivo er det nemt at skabe et overblik over hyppighed af koder mv. og for at danne et overblik over, hvad der i interviewene blev talt meget om, lavede vi nogle visualiseringer på hvert interview. Dette gjorde vi ved at højreklikke på et interview for derefter at vælge "visualize" og "chart document coding", som vi i bilag 11 og 12 viser et udpluk af. Programmet har rigtig mange fordele, fordi alt ens empiri, databehandling, overvejelser og teoridannelse kan samles et sted, hvilket gør processen mere overskuelig. Således oprettede vi forskellige memos under "sources". Det ene memo indeholdt vores observationer fra Esbjerg Gymnasium, og den anden var de teoretiske overvejelser, vi fik sideløbende med kodningen af dataene. Alt i alt har vores anvendelse af NVivo været yderst gavnlig og lærerigt.

3.4.3 GIS

For at kunne illustrere hvor i Esbjerg vores respondenter befinder sig, har vi gjort brug af Google Earth. Google Earth er et satellit og luftfotoprogram, som vha. en kunstig jordklode kan fremvise kort og billeder af de steder af verden, man ønsker at udforske. Programmet har forskellige funktioner som bl.a. en zoomfunktion, som gør, at man kan komme hel tæt på den virtuelle klode og se den i 3D. En anden bemærkelsesværdig funktion er stedsmarkørerne. Stedsmarkørerne kan anvendes til markere, de steder man vælger ud, hvor en lille beskrivelse kan vedhæftes. På begge kort, har vi valgt at vedhæfte antal og procent af respondenterne som note. Således får læseren et hurtigt overblik over den procentvise fordeling af respondenter på boligområder, samt deres etniske baggrunde.

Kort nr. 1 er en oversigt over Esbjerg. Kortet visualiserer den geografiske fordeling af respondenterne, samt Esbjerg Gymnasiums beliggenhed. På den måde skabes et overblik over, hvilke boligområder respondenterne kommer fra, samt hvor stor andel af respondenterne som

kommer fra udsatte boligområder mm. Kortet kan endda bidrage til en forklaring om, hvorfor respondenterne giver de svar, som de gør angående deres vennekredse og et muligt dobbeltliv.

Kort nr. 2 er en oversigt over vores respondents etniske baggrunde. Kortet giver således læseren mulighed for at danne et samlet overblik. Google Earth er et yderst anvendeligt program, både fordi man hurtig lærer at navigere rundt i programmets funktioner, men også fordi dets funktioner er gode til at danne et geografisk overblik, som senere kan være behjælpelig i analysen.

3.5 Undersøgelsens validitet

Når vi har valgt at kombinere forskellige metoder til at producere data indenfor vores forskningsprojekt, har det været for at højne kvaliteten af undersøgelses resultaterne. Indenfor samfundsvidenskabelige problemstillinger arbejdes der ofte med komplekse multidimensionelle fænomener, og derfor kan man argumentere for, at der eksisterer forskellige fortolkninger af samme fænomen. Således kan det "*højne validiteten af undersøgelses resultater, hvis kombinationen af flere metode kan producere viden om fænomenets forskellige dimensioner eller fortolkninger*" (Halkier, 2003:18). Dermed har vores grundlag for at vælge flere metoder været for at følge op på det vi observerede og hørte og samtidig uddybe vidensproduktionen gensidigt.

Lyn Richard (2002, 2005) har peget på, at computersoftware kan hjælpe med at styrke projektets gyldighed og pålidelighed. Med NVivo har vi registreret skridt, som er foretaget i projektet, hvilket gør det nemmere at redegøre for, hvordan vi er nået frem til resultatet. Dermed har vi tilvejebragt det transparens, som er en nødvendighed for andres vurdering af resultaterne (Kristiansen, 2010:460).

4. Begrebsafklaring

Som et supplement til Grounded Theory vil vi i projektet introducere den irske socialantropolog Richard Jenkins og den canadiske sociolog Erving Goffman. Dette afsnit tilbyder altså en definition på de nøglebegreber, som anvendes i projektet.

4.1 Jenkins

Richard Jenkins er en forsker med et bud på en generel identitetsteori. Han påpeger det dobbelte aspekt i identifikation, som vi herunder vil definere og anvende i projektet, som en del af vores nøglebegreber.

Social identitet: Sker i kommunikation med andre (Jenkins, 1997:53). Social identitet kan også bruges i studiet for etnisk identitet.

Intern identifikation: Kan foregå på et individuelt og kollektivt plan. Ved intern identifikation, er der tale om gruppens eller individets selvopfattelse og identifikation af sig selv.

Ekstern identifikation: En identifikationsproces som retter sig mod andre. Det er den proces, hvor en gruppe mennesker bliver kategoriseret af udestående mennesker, fx som værende racistiske. Her foregår en identifikation fra det ydre, hvor individet eller gruppen bliver identificeret gennem en social interaktion med andre.

Det er vigtigt for Jenkins at fremhæve, at identitetsdannelse finder sted i samspil mellem intern og ekstern identifikation. Vores selvidentifikation påvirkes nemlig af den måde, andre ser os på; *"We know who we are, because, in the first place, others tell us"* (Jenkins, 1997:58). Man identificerer altså sig selv med den sociale kategorisering, som omverden bestemmer. Selvidentifikationen bør anerkendes for at kunne opretholdes.

De to sociale processer, supplerer med andre ord hinanden i dannelsen af social identitet. Det er dog ikke altid, at den eksterne identifikation bliver internaliseret af den identificerede, men alligevel må den identificerede forholde sig til det.

Etnisk identitet: kan ses som et eksempel på social identitet, der både har noget at gøre med selvidentifikation og andres kategorisering. Disse kan være i harmoni med hinanden, men er ofte ikke. Er de ikke i harmoni, kan det styrke de etniske sammenhold pga. følelsen af at være misforstået.

Det er interessant at undersøge, hvordan vores respondenter identificerer sig selv i forhold til andre og dermed deres kategorisering af sig selv. De interne og eksterne identifikationsprocesser vil vi desuden anvende på respondenternes italesættelser.

Social kategorisering: er et vigtigt aspekt af den eksterne identifikation, som resulterer i en "os-og-dem" opfattelse. Ved at definere dem man ikke er som, skabes der altså en social kategori. (Jenkins, 1997:55). Dermed kan kategoriseringer udvikle gruppeidentiteten hos en gruppe af individer, som bliver kategoriseret af eksterne identifikationsprocesser (Jenkins, 1997:203).

Etnisk grænsedragningsproces: Det er vigtigt at pointere, at der i projektet ikke fokuseres på grænsedragninger mellem nationaliteter blandt den muslimske gruppe, men at der er fokus på grænsedragninger mellem muslimerne og danskerne. Grænsedragningsprocessen kan have indflydelse på grupperinger, selvforståelse og selvdefinering, hvilket også gør sig gældende hos vores unge respondenter. En gruppes etniske grænser defineres af selve gruppen i forhold til andre, således at grupperne fremstår som afgrænsede enheder. Det er i forbindelse med vores projekt relevant og oplagt at undersøge, om vores respondenter grupperer sig efter religion, eller om de gør det etnisk/nationalt. Desuden er det interessant at undersøge, hvorvidt vores respondenter påvirkes af den måde som omverdenen kategoriserer dem på. Dermed er det oplagt, at vi anvender "os-og-dem" opfattelsen som en optik i vores analyse. I den forbindelse vil vi undersøge hvordan vores

respondenter drager grænser og skaber et verdensbillede, som kendetegner de mest markante forskelle mellem dem selv og andre.

4.2 Goffman

Erving Goffman er en mikrosociolog med fokus på individets dramatisering af sig selv i en hverdagssituation, og kan dermed med fordel anvendes i undersøgelser, som omhandler individets interaktion med omverdenen. Vi har valgt at tage udgangspunkt i Goffmans stigmabegreb og selviscenesættelsesbegreb og herunder begrebsparret frontstage/backstage.

Stigma: Anvendes til at betegne en egenskab, som er miskrediterende. Der skal mindst to individer til for at stigmatisering kan finde sted, hvoraf den ene stigmatiserer og den anden stigmatiseres (Goffman, 2009:45). Begrebet kan ses i sammenhæng med inklusion og eksklusion, da personen som bærer stigma, skiller sig ud. Ydermere indebærer stigmabegrebet tre typer af stigma. Disse stigmabetegnelser henviser til de egenskaber, som de eksterne identifikationer kategoriserer individet efter, og består henholdsvis af; *Kropslig stigma:* Fysisk forskellighed i forhold til normaliteten, *Karaktermæssig stigma:* Psykiske egenskaber i forhold til normaliteten, og *Slægtsbetinget stigma:* Overføres gennem slægten, og kan være religion, nation eller race (Goffman, 2009:47). Det er det kropslige og slægtsbetingede stigma vi anvender i analysen.

Selviscenesættelse: Dette sker i sociale møder, hvor individet konstant iscenesætter sig selv, men understøtter også de andre individer, som også iscenesætter sig selv. Dette skyldes, at individerne prøver at opretholde en situationen, samt det selvbillede som de har skabt af sig selv. Dermed kan det sociale møde forstås som et skuespil, hvor deltagerne optræder for hinanden. Dette skaber en scene, som består af frontstage og backstage.

Frontstage: På frontstage er individerne på scenen, og optræder deres rolle for publikum, som er resten af deltagerne. Den som optræder, prøver at formidle og opretholde et særligt selvbillede over for publikum. Dette kaldes for indtryksstyring.

Backstage: Her kommer de nedtonede sider af individet frem, da man er bag scenen, så man ikke længere behøver at bære en maske for publikum. Man kan godt antage, at vores respondenter eksempelvis er på frontstage når de er i skole blandt etniske danskere, og backstage når de er hjemme. Dog er det ifølge Goffman stadig ikke sikkert, at man uforbeholden er sig selv backstage, da individet måske stadig ikke kan være sig selv iblandt familien og eksempelvis forældrene. Dermed er man helt backstage, når man er alene, hvor ingen kan se aktøren.

Kulisser og rekvisitter: Disse bliver brugt af individerne som hjælpemidler til at give et bestemt billede udadtil. Det kan i vores tilfælde være vores respondents påklædning, som kan hjælpe dem med at fremstå på en bestemt måde.

5. Analyse

5.1 Fordomme og ekskludering

Esbjerg Gymnasium: Igennem feltarbejdet med de unge mennesker på Esbjerg Gymnasium opstod der et generelt billede af, at de unge føler sig stigmatiserede i samfundet. Det stigma der opstod i mødet mellem de muslimske unge elever (de stigmatiserede), og hvad de følte var størstedelen af etniske danskere (de stigmatiserende) var et stigma præget af både det kropslige i form af religiøs påklædning og det slægtsbetingede i form af deres religiøse tilhørsforhold. Flere af de unge mennesker genkendte situationer, hvor de i mødet med familiemedlemmer til deres etniske danske venner, måtte høre kommentar, som "*bare rolig han er ikke som de andre, han er nærmest som en dansker*", hvilket understøtter det slægtsbetingede stigma, som de føler de bærer. De unge muslimske elever har dermed nogle egenskaber, som adskiller sig i forhold til normaliteten i samfundet, og gennem disse bliver de kategoriseret miskrediterende. I fokusgruppinterviewet fortalte vi om en fiktiv situation, om Fatma som besøger sin klassekammerat Marias bedstemor, hvor Maria siger til sin bedstemor; "*Bare rolig, hun er ikke som de andre*", for at imødekomme bedstemorens forventede frygt. Selvom episoden er fiktiv, bygges den, ligesom de andre episoder i fokusgruppen, op på elevernes egne oplevelser, som de fortalte om i de individuelle interviews. Som svar på denne episode, siger en mandlig respondent D.Q; "*Det første jeg tænker er jeg kan sagtens genkende den situation. Når jeg har været ude for noget i den stil, så har jeg bare været stille og ikke sagt noget. Inderst inde er jeg blevet irriteret og tænkt om jeg ikke er god nok til folk, selvom jeg er religiøs, men jeg har ikke sagt noget*" (Bilag 15). Ovenstående citat viser samtidig også, hvor tydeligt han laver indtryksstyring, fordi han optræder i en rolle for publikum. I dette tilfælde vælger han er opretholde det selv billede udadtil / på scenen, som han forventer publikum ønsker. Backstage, hvor han ikke behøver en maske for publikum, bliver han irriteret og får nogle overvejelser om, hvorvidt han er god nok, selvom han er muslim. R.O forklare også, at hun ikke vil snakke om religion foran sine klassekammerater, fordi "*jeg er bange for om hvad de tænker om mig, at de ikke vil forstå det og jeg er anderledes, og de ser ned på mig. Det er mest for at blive accepteret*" (Bilag 18). Dermed laver hun også indtryksstyring, for at føle sig accepteret. Hendes udtalelse refererer til måden, hun vælger at holde skjult, at hun beder fem gange dagligt. På den

måde hører de fem daglige bønner til "bag scenen" mens hun på "på scenen" skjuler en betydelig del af sin hverdag.

I forhold til situationen med mødet med familiemedlemmer til deres etniske danske venner, kan man argumentere for, at vores respondenter oplever en social kategorisering, som skiller dem fra de andre. Om dette udtaler respondenteren R.O i fokusgruppeinterviewet; *"Venindens [Maria's] kommentar viser, at man åbenbart ikke kan være veninder på samme måde og uden fordomme, som man ellers kan med veninder fra sit eget fællesskab"* (Bilag 14). Dette påviser, at der er en tydelig os-og-dem opfattelse, som bærer rod i en ekstern identifikation, som er foretaget af etniske danskere. Allerede i R.O's formulering kan man se, at de unge er klar over, at der foregår en social kategorisering. Dermed træder de tilbage i ly, bestående af deres egen gruppe og fællesskab, da de oplever, at de forstår hinanden bedre. Den eksterne identifikation skiller dermed vores respondenter fra etnisk danske unge, da de føler, at de bliver vurderet ud fra fordomme, som gør, at de bliver kategoriseret. I forlængelse af dette, uddyber R.O; *"Man siger som veninde ikke "hun er ikke som de andre", fordi hvem er vi, og hvem er de andre? Skiller vi os virkelig ad pga. religion?"* (Bilag 14). Respondenteren R.O pointerer, at en hel gruppe muslimer bliver dømt ud fra fordomme fra udestående danskere, og at de bliver socialkategoriseret på baggrund af fordomme om deres religion. Dette styrker os-og-dem opfattelsen, som reproducerer gruppeidentiteten, hvilket gør, at de unge med anden etnisk baggrund søger hen mod hinanden, hvilket også var tydeligt i vores deltagende observationer. Det skyldes, at vores respondenter viser tegn på, at deres selvidentifikationer ikke stemmer overens med kategorisering fra det ydre, som derfor styrker det religiøse sammenhold, pga. deres fælles følelse om at blive misforstået og uretfærdigt behandlet. Muslimerne finder altså sammen, fordi de tydeligvis har en fælles erfaring om at være stemplet. En grund til at det er gruppens religiøse sammenhold, som styrkes, er at danskerne først og fremmest kategoriserer muslimer som muslimer, hvor deres etniske baggrund er af mindre betydning. Det bør understreges, at der er en tydelig tendens til, at muslimer samler sig på tværs af deres nationale baggrunde, på trods af, at et par af dem pointerer, at deres etniske herkomst også er meget betydningsfuld for deres identitet. Dog er det også svært at skille religion og kultur fra hinanden, hvilket gør, at deres nationale tilhør går hånd i hånd med deres religion.

I forhold til de fordomme som eksisterer mod muslimer, og frygten de muslimske elever har for at blive ekskluderet, vælger de unge mennesker at opretholde det billede udadtil, som de tror deres danske klassekammerater forventer. O.K fortalte i vores interview med ham, hvordan han bliver

mindre snaksaglig i grupper med ikke-muslimer og siger; "*Jeg vil ikke sige så meget du ved, så de ikke tænker noget negativt. De har jo fordomme, så jeg snakker ikke så meget om religion og den slags ved siden af dem*" (Bilag 23). Han vælger altså i det sociale møde med nogle af sine etniske danske klassekammerater at spille et skuespil, hvor han opretholder et særligt selvbillede, imens hans nedtonede side med hans religiøse identitet bliver holdt væk fra publikum. Eleverne bruger ikke selv ordet skuespil, men kommer selv ind på, hvordan de spiller forskellige roller i nærværet med deres etniske danske klassekammerater. I følgende udtalelse, fortæller M.G, hvordan han spillede en rolle og deltog i en fredagsbar til trods for hans manglende lyst, fordi han ønskede at formidle et billede udadtil, som ville få hans klassekammerater til bedre at inkludere ham i fællesskabet i klassen; "*Jeg blev nødt til at prøve det, fordi hvis jeg kom ind i starten og virkede passiv, så ville de straks stemple mig som praktiserende muslim og måske ikke lærer mig at kende*" (Bilag 22). M.G indtog altså en rolle, hvor han udadtil viste interesse og lyst i fredagsbaren, men inderst inde ikke ønskede at deltage.

Samfundet: Det slægtsbetingede stigma kommer til udtryk i interaktionen mellem eleverne i fokusgrupperne efter at have præsenteret dem for endnu en episode, hvor en muslimsk dreng Ali er i gang med en universitetsuddannelse, taler perfekt dansk og arbejder i fritiden, men kun har muslimske venner. Eleverne bliver spurgt, om de mener Ali vil blive accepteret som en dansker. M.G udtrykker sine tanker om Ali med, at "*det med han har flest muslimske venner, så er han også hurtig stemplet som ballademager, når han går med hans venner på gaden*" (Bilag 15). Det stigma, som de føler, giver dem en negativ kategori igennem deres sociale liv med andre muslimer, kunne både være det slægtsbetingede, men det kunne også være det kropslige stigma pga. deres fysiske forskellighed fra majoriteten i Danmark i form af hud- og hårfarve og evt. påklædning. I følgende citat tydeliggør D.Q, hvor meget det religiøse stigma påvirker hans måde at anskue sin egen plads i samfundet på, når han siger, at "*det er bare irriterende man ikke kan blive set på som et almindelig menneske med samme rettigheder og plads til at sige forkert uden at alt bliver gjort skummelt og man får en masse mistanker mod sig*" (Bilag 15). D.Q's kommentar suppleres af O.K; "*Jeg synes bare det er en træls følelse, når man er sig selv og velfungerende, man føler næsten folk får sådan en, ej hvor skønt at endelig møde en der klare sig godt*" (Bilag 15). Dermed er stigmatiseringen en stor del af deres liv og tanker, som de både forsøger at imødekomme ved at undgå at være "dem selv" (backstage) ude i samfundet, men også noget som påvirker deres tanker omkring fremtidsmuligheder.

I visse sammenhæng kan der være tale om flere stigma, når en elev f.eks. siger, at nu hvor hun bærer tørklæde, så kigger danskerne på hende, som om hun ikke er en af dem (Bilag 14). Det kropslige stigma kan anvendes om den måde, hun føler sig stigmatiseret på, fordi hun med tørklædet har en fysisk forskellighed fra normaliteten i den danske befolkning. Men tørklædet er forbundet med islam, som er overført fra det slægtsbaserede stigma. Derfor kan det være svært at skelne de to typer stigma fra hinanden, og således kan hun være bærer af forskellige former for stigmatiseringer. Det kropslige stigma giver flere af især pigerne bekymringer om fremtiden, blandt andet udtaler T.P; "*Jeg er fx bange for, at engang når jeg er færdiguddannet, vil jeg ikke kunne finde det job som jeg ønsker pga. mit tørklæde*" (Bilag 17). Hun mener selv, at hun er bærer af et stigma, fordi hun går iklædt det muslimske tørklæde, og dermed skiller sig ud.

Det er bemærkelsesværdigt, at vores respondenter har det tilfælles, at de alle mener at Islam og deres etniske nationalitet, betyder mere for dem end den danske identitet. Da vores respondenter blev spurgt ind til deres danske identitet, var de fleste respondenter enige om, at den danske identitet ikke betyder noget for dem, fordi de ofte oplever fordomme, føler sig ekskluderet, og mener, at de aldrig blive accepteret som dansker. R.O udtaler; "*Men den danske betyder ikke så meget for mig, for jeg bliver alligevel aldrig 100% accepteret*" (Bilag 18). I og med at vores respondenter definerer sig selv som muslimer med anden etnisk baggrund end dansk, og definerer sig som værende anderledes end etniske danskere, er der tale om, at de fremstår som en afgrænset enhed. Det vil sige, at fordi vores respondenter primært grupperer sig efter deres religion, danner de deres etniske grænse igennem denne gruppering. Dermed er deres etniske baggrunde også mindre betydningsfuld, når disse grupper dannes, fordi deres etniske identitet ikke fylder ligeså meget som deres religiøse identitet. Et eksempel kommer fra vores respondent O.K, som kommer med en god forklaring om, hvor meget hans religiøse og etniske identitet betyder for ham; "*Jeg synes, at det er den religiøse og tyrkiske del som betyder mest. Religionen er jo vigtigere, og det at være tyrker kommer jo bare sammen med det*" (Bilag 23). Dermed bliver det tydeliggjort, at respondenternes etniske identitet, ikke spiller en ligeså stor rolle for dem, som deres religiøse identitet gør.

I fokusgruppe interviewet fik de fortalt om en anden fiktiv situation, hvor der fortælles om Mariam som er muslim, i gang med en høj uddannelse, taler dansk og er aktiv i samfundet men bærer tørklæde. Eleverne bliver bedt om at snakke om, hvorvidt de mener, at Mariam vil blive set som værende dansker af etniske danskere. R.O udtaler til dette, at "*hun bliver ikke accepteret. Lige meget om hun har en uddannelse, så tror jeg ikke at hun nogen sinde vil blive accepteret*" (Bilag

14), Citatet påviser den stærke opfattelse af social kategorisering, som ifølge respondenterne blot bliver foretaget pga. religionsforskelle. Dette understøtter respondenterne med eksemplet om den konkrete sag, som omhandlede en muslimsk kvinde med tørklæde, som skulle være dommer, hvor hun blev begrænset, grundet en lov om forbud mod religiøse symboler i retssalen; *"Hun havde studeret så meget og ville bidrage samfundet, og hun er en ressourcestærk rollemodel for resten af muslimerne, og viser at de også kan gøre noget for samfundet"* (Bilag 14). Med disse ord understreger R.O., at fordomme kommer før de positive egenskaber, som muslimerne besidder, og at muslimske ressourcestærke unge har svært ved at komme ud af den sociale kategorisering. I eksemplet fortsætter R.O.; *"Hendes tørklæde betød bare mere end hendes uddannelse, og det er jo hendes religiøsitet i det her samfund med religionsfrihed. Men hun [kvinden som skulle være dommer] fik aldrig noget arbejde [som dommer]"* (Bilag 14). Dette påviser, at kvinden besidder en religiøs selvidentifikation. Det bekræfter på samme tid, at der er en social kategorisering, som gør sig gældende. Det skyldes, at der gennem lovgivningen er dannet usynlige krav til, at den omtalte kvinde skal bevæge sig ud af sin kategorisering for at være en del af en mere anerkendt kategori. Kvinden vælger at kategorisere sig efter sin religion og bøjer sig dermed ikke for kravene for at komme i en ny kategori. Situationer som denne, påvirker vores unge respondenter til at tænke, at de har svært ved at renskrive sig fra de tilstedeværende fordomme og har svært ved at komme ud af de kategoriseringer, som samfundet putter dem i. De eksterne identifikationer bliver ikke internaliseret, og dermed skabes en ubalance mellem deres selvidentifikation og samfundets kategorisering, hvilket får dem til at føle sig udenfor fællesskabet. Dermed søger de mod deres egne grupper, som for nogle af dem består af religiøse og national og/eller etniske fællesskaber, samt ikke mindst af muslimske fællesskaber, der går på tværs af nationaliteter, da de her føler, at de kan forstå hinanden.

5.2 Forskel blandt køn

I forhold til hvorvidt der opstår forskelle blandt kønnene, viste der sig et udsving i, hvordan de forskellige køn havde mulighed for at benytte sig af et frontstages skuespil. Hvis en pige bærer det muslimske tørklæde, signalerer hun udadtil, at hun er praktiserende muslim. Dermed har hun brugt tørklædet som en rekvisit for at fremstå på en bestemt måde. I dette tilfælde skiltes der med religion i det offentlige rum, hvorimod man normalvis taler om en privatisering af religion i det moderne samfund. Omvendt vil en ung muslimsk dreng bedre kunne indtryksstyre og formidle netop det billede, han ønsker publikum får at se. De muslimske drenge kan således bedre spille skuespillet, alt efter hvilket socialt møde de er i. Når de har den mulighed, får de samtidig også flere indgangsvinkler til at imødekomme fordomme, og de stigmatiserende kasser en muslim kan være

puttet i. Drengene vælger på den måde, hvilken rolle de vil spille overfor den etniske dansker. De muslimske piger, som bærer tørklæde har ikke på samme måde som drengene mulighed for at efterlade deres religiøse identitet backstage, og dermed har de ikke den samme maske på for publikum. D.Q forklarer hvordan han ser forskellen og siger, at *"det er lettere at være muslimsk dreng end muslimsk pige. Drengene indgår bedre i det "danske billede", fordi de oftere deltager i fester osv. end pigerne gør. Så jeg tror drengen bliver mere accepteret end pigen"* (Bilag 15) og suppleres af kammeraten M.G, som siger, at *"udadtil når han bliver set på gaden kan man jo ikke se om han er praktiserende muslim eller bare en dansker med andre rødder. Så på den måde har han det nok nemmere end en pige med tørklæde, som jo viser med tørklædet hun ER muslim"* (Bilag 15). Endvidere spiller den kultur de unge elever er en del af grundet deres etniske herkomst også en rolle, da der i nogle af disse kan være en tendens til, at drengene må mere end pigerne. Selvom det kunne tyde på, at pigerne med deres tørklæde vælger en lidt sværere tilværelse, når M.G han siger, at tørklædet *"er et mere synligt symbol på at piger er muslimer, så har de det sværere i samfundet"* (Bilag 22), så gjorde flere af pigerne også opmærksom på, at tørklæde er en rekvisit, der trods de fordomme det medfører, skaber et passende billede udadtil, som viser samfundet den religiøse identitet, som er en stor del af deres liv.

I den interaktion de muslimske unge har med omverdenen tegner der sig et billede af, at begge køn præges af stigma, blot på forskellige måder. Drengene stigmatiseres gennem det slægtsbetingede stigma, fordi de grundet deres religiøse og nationale baggrund adskiller sig fra majoriteten i Danmark. Den måde respondenterne giver udtryk for at stigma opstår, er når de går i grupper med andre med samme religiøse baggrund eller andre med anden etnisk baggrund. Hvis en gruppe danske drenge kører rundt i en bil sammen indgår de på normalvis i samfundsbilledet uden at skille sig ud, hvorimod en gruppe drenge med muslimsk baggrund hurtig bliver *"stemplet som ballademagere"* (Bilag 15). Respondenterne kom med flere eksempler i deres hverdagsliv, hvor denne type stigma besværliggør deres sociale liv med vennerne. M.G forklarer således;

"Jeg kan give et konkret eksempel, hvor jeg for noget tid siden blev stoppet i bilen og skulle tage blodprøve for narkotika, selvom jeg aldrig nogensinde har været i nærheden af det og har haft noget med politiet at gøre. Så anholder de mig, hvor jeg afgiver en blodprøve. Efter 2 uger får jeg igen tilsendt en spytprøve / narkoprøve, hvor det altså pludselig er gået hen og blevet en chikane... Jeg er dømt på forhånd kun pga. min baggrund, og dem jeg går med. Jeg bliver nemt diskrimineret pga. min baggrund" (Bilag 22).

Pigernes stigma opstår, da tørklædet udgør en fysisk forskel fra normaliteten i det danske samfund. En af de unge drenge, M.G., forklarer om en muslimsk pige, at, når hun *"bærer tørklæde, så tror jeg helt sikkert, danskerne ser hende som fremmed. Det er som om hun er stemplet, som en der har meldt sig ud af samfundet"* (Bilag 15), hvilket han bakkes op i af kammeraten D.Q, som påpeger, at *"det er ligesom om danskerne kun ser tørklædet, og det er en forhindring for at være en del af samfundet"* (Bilag 15). Ifølge disse respondenter ekskluderer stigmatiseringen således de muslimske piger fra at indgå i det danske samfundsbillede.

Respondenterne oplever også, at der i det danske samfund hersker en udbredt opfattelse af Islam som en kvindeundertrykkende religion. Dette kommer til udtryk, når der i fokusgruppeinterviewene bliver talt om, hvornår en muslimsk pige eller dreng bliver accepteret i samfundet som værende dansker (Bilag 15). Respondenterne er enige om, at der er forskel blandt kønnene, hvor nogle har nemmere ved at indgå i det sociale liv end andre. Dog undgår de alligevel ikke at blive kategoriseret af eksterne faktorer, som O.K forklarer således; *"Altså pigerne bliver måske hurtigt stemplet som undertrykte, og drenge bliver hurtig stemplet som ballademagere. Det er nok forskellen"* (Bilag 15). Når der bliver spurgt ind til forskellen mellem en muslimsk dreng og en muslimsk pige, forklarer F.C, at opfattelserne af at drenge må mere end pigerne, blot er kulturskabt; *"Jeg har mere frihed, men det er så forskelligt fra kultur til kultur. Men pigerne holder sig mere tilbage end drenge. Men det kommer ikke fra religionen"* (Bilag 21). F.C mener altså, at det i visse kulturer er mere acceptabelt, at piger må lige så meget som drenge, mens der i andre kulturer er en stærk begrænsning på, hvad piger må i forhold til drengene, da hver kultur har deres egen tolkning om, hvad der er etisk korrekt. Den ene årsag til muslimske pigers såkaldte tilbageholdenhed kan være, at muslimske piger drager deres grænser i forhold til fester mm., af kulturelle årsager som etiske opfattelser om, hvad der er forkert eller korrekt, fx. at det ikke er velset for dem at være tilstede i fester med alkohol. Et andet aspekt kan være, at pigerne drager deres grænser af religiøse årsager, fordi fester med alkohol ikke stemmer overens med Islam. Selvom vores unge respondenter i nogle tilfælde holder islam og kultur adskilt, som når de insisterer på, at kønsroller og holdninger til hvad piger må og ikke må har mere at gøre med kultur end med religion, påpeger de også i andre sammenhænge, at kultur og religion hænger tæt sammen, og at kultur er præget af religion. Samtidig kan der ifølge informanterne være forskelle på, hvordan folk i forskellige kulturer tolker på religion og dermed etik. I begge tilfælde er der tale om, at eksterne identifikationer kan kategorisere i kategorierne, hvor nogle af de kategoriserede er mere accepterede end andre.

Vores kvindelige respondenter føler i vidt omfang, at de i Danmark stemples eller stigmatiseres som undertrykte (Bilag 19). Denne eksterne identifikation stemmer dog ikke overens med deres egen opfattelse. Vores unge respondenter, både piger og drenge, opfatter ikke muslimske piger som undertrykte. Vores mandlige respondent O.K fortæller; *"Vi må jo ikke forskelsbehandle, selvom mange misfortolker og misforstår Islam"*, og fortsætter, *"De tror at drenge må mere end pigen og har en opfattelse af at det er tilladt at drenge drikker, fester osv. Men sådan er det ikke"* (Bilag 23). I citatet understreger O.K, F.C's tidligere pointe, at mange muslimer, ligesom etniske danskere, misforstår Islam. Endnu engang viser citatet, at vores respondenter interne identifikationer ikke stemmer overens med de eksterne identifikationer. Dog må gruppen alligevel forholde sig til det, hvilket resulterer i, at de kategoriserede, som i dette tilfælde er vores respondenter, føler sig misforståede. Dermed kommer det endnu engang til udtryk, at de ikke opfatter deres egen gruppe som en del af det etnisk danske fællesskab, hvilket styrker gruppens sammenhold, som er dannet på baggrund af religion på tværs af nationaliteter.

5.3 Identitetsfølelse

Udlænding, indvandrer, nydansker, og meget andet. Der er endnu ikke skabt et fast udtryk for, hvad indvandreres efterkommere skal kaldes. Hvis disse efterkommere stadig i dag ikke pr. automatik bliver kaldt for danskere, kan det betyde, at de generelt ikke bliver set som 100% værende danskere. Dette putter på samme tid de "fremmede" i en kategori, som symboliserer, at disse efterkommere er noget, som danskerne ikke er, og dermed følger en "os-og-dem" opfattelse. Vores kvindelige respondent C.A, forklarer situationen således;

"Selvom jeg er født og opvokset i Danmark, føler jeg mig nogle gange uvelkommen her. Jamen jeg bor altså her, har dansk statsborgerskab, taler dansk og har samme rettigheder som dem. Jeg føler, at danskerne ser på mig og tænker: Det kan godt være du har dansk statsborgerskab og taler dansk, men du er ikke dansker. Det er problemet for os, for vi kommer til at se på os selv som "ikke-danskere" (Bilag 16).

Følelsen af at blive set som "dem" er problematisk, når disse unge mennesker med anden etnisk baggrund skal igennem en intern identifikationsproces, da deres egne opfattelser ikke nødvendigvis siger, at de enten kun er af den ene nationalitet og religion eller den anden, men besidder en identitet som bærer præg af begge kulturer. Om dette siger vores mandlige respondent D.Q; *"Jeg er bedre til dansk end til pakistansk, men som person er jeg meget mere pakistansk end at jeg er dansk"* (Bilag 20). Respondenterne mener ligeledes, at de lever efter deres forældres kultur og

religion, men at de udtrykker sig bedre på dansk. Mange af vores unge respondenter er født og opvokset i Danmark og kender kun deres etnisk nationale kultur, som de har lært den af deres forældre. I modsætning til dette, har de gået på danske skoler og har hele deres liv levet i Danmark, og de er i høj grad enige i, at de ikke kunne se sig selv flytte væk fra Danmark til fordel for deres forældres oprindelsesland. De har taget mange danske værdier til sig, som består af alt lige fra janteloven til ytringsfriheden. Dermed har disse unge mennesker både elementer fra den danske men også fra deres etnisk nationale kultur, således de hverken føler sig fuldstændig danske, eller fuldstændig noget andet; ”... *hvad betyder Tyrkiet for mig? Det er jo bare mit hjemland, som jeg måske besøger én gang om året, og jeg taler sproget osv. Jeg bor jo i Danmark. Men den danske identitet betyder heller ikke så meget for mig, fordi jeg ikke kan identificere mig med danskerne og deres kultur og traditioner*” (Bilag 23). Dette viser, at respondenternes identiteter er i splid. Udadtil skal de unge muslimer fremstå som integrerede unge mennesker, mens de på den anden side, selv ønsker at bevare deres religion samt kultur, hvilket de kun kan udleve naturligt blandt andre muslimer. Det vil sige, at disse unge muslimer oplever en stor splittelse mellem at begå sig blandt muslimer og så ude på gymnasiet, hvilket vi vil komme mere ind på i det næstfølgende afsnit.

Problemet er her, at de eksterne identifikationer ikke altid stemmer overens med de unges egen identifikation, som skaber en følelse blandt disse unge mennesker af at blive misforstået. De er selv klar over, at de bliver kategoriseret; ”*Jeg er blevet sat i en kategori og med den kategori følger en MASSE fordomme, så hvorfor skulle jeg kæmpe så meget for at blive dansk og accepteret, når de alligevel ikke gør det*” (Bilag 15), som i O.Ks ovenstående citat resulterer i en opgivelse af at blive en accepteret og ønsket del af fællesskabet. Disse følelser munder ud i, at de unge søger tilbage til andre i deres egen situation, som også er kategoriseret som dem, hvor gruppeidentiteten styrkes, fordi disse unge anerkender hinanden. O.K fortsætter; ”... *bare forbliv hvem du er med den baggrund og nationalitet du har med dig i bagagen, for alligevel ser samfundet dig som fremmed*” (Bilag 15). I det sidste citat pointerer O.K, at man ligeså godt kan beholde sin baggrund og nationalitet. Dette kan tolkes som, at der måske er tale om grupperdannelser efter nationalitet, men kan også betyde at den gruppering som er dannet på religion, alligevel accepterer medlemmerne på trods af forskellighed i nationaliteterne.

Gruppens etniske grænser spiller også en stor rolle i forhold til de unges grupperinger. De grupperer sig tydeligvis efter religion og kultur, som er to uadskillelige elementer ifølge vores respondenter. En årsag til denne gruppering kan være, at alle vores respondenter er enige i, at deres muslimske og nationalt etniske identitet er mere fremtrædende for dem, fordi de alle mener, at etniske danskere i

sidste ende aldrig vil acceptere muslimer (Bilag 14). En respondent forklarer; *"I vil altid tro dårligt om mig, og I vil altid sætte mig i bås. Så får man lyst til at give op. Fuck det hele og bare gøre det de forventer"*, og fortsætter, *"... det er bare irriterende man ikke kan blive set på som et almindelig menneske med samme rettigheder og plads til at sige forkert uden at alt bliver gjort skummelt og man får en masse mistanker mod sig"* (Bilag 20). Det er ikke svært at spotte, at respondenterne gerne vil være en del af det danske fællesskab uden at blive dømt på deres kulturarv eller religion.

For at undersøge hvilken rolle islam spiller i de unge gymnasieelevers liv, blev de spurgt ind til dette igennem de individuelle interviews. Svarene de unge gav pegede i retning af, at deres religion var en stor del af deres liv, hvad enten det var åbenlys eller blot en del af deres grundlæggende værdier i livet. Således svarede C.A, at islam *"betyder alt. Hvis det ikke betød noget for mig, ville jeg ikke have tørklæde på og ikke gøre alt jeg gør"* (Bilag 16) På tilsvarende vis fortæller en anden pige, T.P. om islam at *"det betyder alt. Det er min identitet, og afspejler hvem jeg er. Jeg kan vise, at jeg er muslim uden at sige et ord"* (Bilag 17), hvor hun altså også henviser til tørklædet. Disse to piger er eksempler på, at deres religiøse identitet ikke skjules backstage, og i stedet bruger de tørklædet som en rekvisit til at formidle deres religiøse identitet udadtil. På samme tid giver de også udtryk for, at tørklædepiger er bærer af stigma, så på den måde er deres religiøse identitet med til at skabe eksklusion.

Når religionen har en stor rolle i deres liv, er det også en stor betydning for deres identitetsfølelse. De unge føler sig så stigmatiserede, at de føler, de ikke bliver set som danske borgere på lige fod som en etnisk dansker af det danske samfund; *"i sidste ende så bliver ingen af dem "rigtige danskere" i danskernes øjne"* (Bilag 15). Det slægtsbaserede stigma fører til, at de forsøger at opretholde et billede udadtil, hvor de prøver at "virke danske", men fordi de alligevel ikke føler sig accepteret som 100% danske, og fordi deres religiøse identitet kædes så stærkt fast på deres etniske nationale baggrund, føler de sig inderst mere som deres slægtsbetingede nationalitet. Dette skift mellem at "virke dansk" og egentlig føle sig udansk, udtrykker en dreng F.C, som *"jeg er en god blanding, og jeg kan være sammen med alle og skifte efter behov. Men jeg ser mig selv mest som Kosovo-albaner. Jeg er født her, men føler mig ikke dansk ... Men jeg kan integrere mig"* (Bilag 21). Andre af de unge elever føler ikke, det er så nemt at skifte identitet, efter hvem de er sammen med og har istedet opgivet at blive accepteret på lige fod med en etnisk dansker efter mange gange at have fået bekræftet eller blive påmindet om, at de ikke er danskere (Bilag 14 & 15).

Denne identitetssøgning har også skabt forvirring for R.O. Hun fortæller, hvordan hun i folkeskolen altid fik af vide, hun ikke måtte fortælle, hun var somalier, men i stedet skulle hun sige, hun var dansker. Men når hun i fritiden var sammen med somalier, fortalte de hende modsat, at hun selvfølgelig var somalier. Allerede der opstod der et dilemma, som gav hende noget forvirring omkring hendes identitet. Midt i en af disse identitetsskift hvor hun engang følte sig dansk, så hun nyheder, hvor medier i forbindelse med en kriminel handling, siger om gerningsmanden han er dansk statsborger med somalisk baggrund (Bilag 18). Denne episode bidrog til mere forvirring i elevens tanker, om hvem hun er. På den måde er medierne med til at skabe eksklusion for danske statsborger med anden etnisk herkomst, fordi de bruger nogle termer, som adskiller dem fra den danske majoritetsbefolkning.

5.4 Valg af omgangskreds og dobbeltliv

Igennem analysen i de foregående tre emner er der dannet et billede, som peger mod, at de unge muslimske gymnasieelever lever en form for dobbeltliv. Det gør de, fordi de forsøger at navigere rundt som religiøs i et sekulariseret samfund, hvor de føler sig stigmatiserede og i nogle tilfælde også ekskluderede. Men for at undgå at leve denne form for dobbeltliv, vælger de unge elever deres omgangskreds efter religiøs baggrund. Det var fælles for alle de unge elever på nær en enkelt, at de i skolen kun sad sammen med andre muslimer i et religiøs fællesskab. De snakkede ikke religion, men havde blot samme udgangspunkt i forhold til deres værdier i livet, hvilket gjorde dem mere afslappede og bidrog til muligheden for at "være dem selv". En af pigerne, C.A, fortalte om hendes sociale liv på skolen sådan, at "*jeg er næsten kun sammen med muslimske piger. Vi forstår hinanden meget bedre*" (Bilag 16) og fortsatte; "*Men i skolen snakker jeg også med danskerne. Det er bare lidt sværere, fordi vi ikke taler om de samme ting*" (Bilag 16). Hun henviser til, at hun ved gruppearbejde i skolen sagtens formår at arbejde fint sammen med sine danske klassekammerater, men altid ville foretrække sine muslimske klassekammerater frem for de danske. Det skyldes, at hun med de muslimske medstuderende kan vise sin religiøse identitet, mens hun blandt de danske spiller rollen på frontstage, hvor hun nedtoner sin religiøsitet. En mandlig elev D.Q forklarer det lidt anderledes, når han siger, at "*man finder sammen med andre muslimer pr. automatik. Man kan snakke mere åbent omkring alt og religion, mens man begrænser sig blandt danskere*" (Bilag 20).

For at undgå at spille roller, hvor den religiøse identitet skjules, består de unge elevers omgangskredse både på og udenfor skolen næsten udelukkende af muslimer. O.K siger "*at 90-100% af mine venner nok er muslimer... Det er fordi vi har mere til fælles, og forstår hinanden bedre. Hvis jeg siger til dem at jeg skal hjem og lave bøn, vil de bedre kunne forstå det, hvor en*

dansker måske vil tro at jeg er ekstremist eller vil have fordomme med det samme" (Bilag 23). Det samme gør sig gældende for de andre elever, at det er størstedelen af omgangskredsen, som er muslimer. Der kan selvfølgelig være flere årsager til dette, såsom at de føler sig bedre tilpas blandt nogle de kan identificerer sig med, men det kan også skyldes, at de områder de bor i er præget af at være med mange muslimske beboer, så på den måde er det naturligt, at naboerne bliver deres venner. Her vil vi blot henvise til GIS delen i metode afsnittet, som viser en oversigt over, hvor eleverne bor. Læseren vil, med kendskab til Esbjerg, hurtigt se, at syv ud af de otte respondenter i vores undersøgelse er bosiddende i Kvaglund og Stengårdsvej, hvor der er en meget høj procentvis andel af muslimer i forhold til andre områder i Esbjerg.

De unge muslimske elever giver udtryk for, at de føler det er blevet sværere at være muslim i Danmark. Det der gør det svært, er det konstante negative fokus, som de føler, følger dem overalt i medierne. C.A, en kvindelig respondent, fortæller hun er bekymret for sine små søskendes fremtid og mener de vil få det sværere, end hun har haft det; *"Måske vil de små føle de skal være ligesom danskere for at føle sig accepterede"* (Bilag 16). C.A bakkes op af sin kvindelige medstuderende R.O som også frygter, at efterkommere vil assimilere. Samtidig påstår hun, at mange muslimer ændrer deres navne i Danmark for at blive bedre accepteret og ligne danskere mest muligt, da man ellers ikke kan være en del af samfundet (Bilag 14). Hvis det ikke ender ud i assimilation, som C.A og R.O frygter, er der også to andre fremtidsudsigter muslimer i Danmark går i møde ifølge M.G, når han siger, at

"enten lever muslimer et liv med to sider, sådan dobbeltliv agtig, hvor de er skabs muslimer, de praktiserer ikke deres tro åbenlys, og lyver lidt om det for de danskere de omgås eller også bliver muslimer bare ekskluderet fra samfundet. Sådan vi lever vores eget liv og danskere deres liv og vi omgås ikke med hinanden og på den måde accepterer vi bare ekstra de fordomme og syn danskerne har på os" (Bilag 15).

I ovenstående tanker om fremtiden fra M.G er han altså inde på, at muslimer vil ende ud i et dobbeltliv, hvor de på frontstage spiller et skuespil som ikke-religiøse, og i stedet praktiserer deres religion backstage. Det foregående er M.G's ord set med Goffmans øjne. Hvis de ikke lever dette dobbeltliv, så er det, fordi muslimer forbliver en stigmatiseret gruppe. Med denne stigmatisering følger eksklusion, som kan føre til parallelsamfund i større grad, end det nu er tilfældet.

Men det dobbeltliv som flere af respondenterne frygter vil være en realitet i fremtiden, er måske allerede en implementeret del af deres liv, uden de helt er klar over det. Elevernes egne ord peger i

hvert fald i den retning og D.Q han siger; *"Ja altså hvis jeg er sammen med danskere, viser jeg jo ikke min muslimske side... Man tilpasser sig efter dem man går med. Man spiller forskellige roller for at blive accepteret og ikke blive holdt udenfor"* (Bilag 20), men han siger også samtidig, at *"jeg gør hvad jeg kan ved at spille de roller. Så man kan godt tale om et dobbeltliv, hvilket jeg har det fint med"* (Bilag 20). Han har altså enten accepteret, at det kræver specielle spilleregler at navigere rundt som muslim i Danmark, eller også er det bare nogle selvfølgelige repertoarer, som han trækker på, når han *"handler sig igennem dagligdagens aktiviteter i samspil med relevante andre"* (Halkier, 2003:12). Men det er et tilbagevendende svar, at de unge ikke føler sig accepteret som praktiserende muslimer i Danmark, og D.Q siger til dette, at *"det er vel også det der får os til at leve det her liv med to sider agtig"* (Bilag 15).

Når man taler om vores respondents sociale identitetsdannelser, bliver disse både påvirket af indre og ydre faktorer. Hjemmet, religionen og kulturen kan være de indre faktorer, mens de ydre kan være samfundet som det offentlige, og endda etniske danskere som vores respondenter går på skole med. For at vores respondenter kan opretholde deres identitet, bør den anerkendes. Det er en vigtig faktor, da det er ønsket om anerkendelse, som skaber identitetsplid og dobbeltliv blandt vores respondenter. Dette kommer til udtryk, hvor R.O taler om, hvad man er begyndt at gøre, for at blive anerkendt; *"Nu er der jo mange som ændrer navne for at blive accepteret, mange i dag mener jo at man skal ligne danskere så meget som muligt, for at være en del af samfundet"* (Bilag 14). Når vi spørger ind til, hvorvidt de ændrer religiøse adfærd, er respondenterne enige om, at de er mere naturlige, når de er iblandt deres familie (Bilag 19 og bilag 20), hvor Ö.A understreger, at man; *"opfører sig efter hvad andre ønsker at se. Jeg passer på med hvad jeg siger i hvilke grupper"* (Bilag 19), hvilket betyder at respondenterne, for at blive anerkendt af eksterne faktorer, agerer på den måde, som eksterne identifikationer vil se dem. Respondenterne skjuler altså deres religiøse identitet, fordi de ved, at de ellers bliver kategoriseret og har dermed flere hæmninger, når de er iblandt andre; *"Man har flere hæmninger i forhold til når man er blandt sine nærmeste"* (Bilag 19). Dette gør, at respondenterne fremviser to forskellige billeder af sig selv; et hvor de er religiøse og måske mere traditionelle, og et andet hvor de virker mere sekulariserede og integrerede, som de anvender, alt efter hvilken gruppe de befinder sig i. Dette dobbeltliv gør, at respondenterne føler, at de bedre kan indgå som en anerkendt del af samfundet på samme tid med, at de kan bevare egne værdier, fordi de kan skifte mellem deres roller.

6. Diskussion

Vores undersøgelse rejser nogle mere grundlæggende spørgsmål om problematikken i forhold til at ekskludere forskelligheder. Hvis der i Danmark ikke er tolerance og accept af hinandens forskelligheder, så svækkes tilliden og lysten måske til at leve i solidaritet med hinanden i et mangfoldigt land. Man kan stille spørgsmålstejn ved, om det i vores samfund kræves, at "fremmede" skal opgive deres værdier og tro for at blive en accepteret del af samfundet, og dermed indgå i en form for homogen enhed.

Det kan også diskuteres, om det overhovedet er et problem, at disse muslimer grupperer sig med hinanden. Ud fra et samfundsøkonomisk og samfundsmæssigt synspunkt er det ikke et problem i sig selv, at de unge muslimer grupperer sig, så længe de bidrager til samfundets opretholdelse og landets økonomi. Men i forhold til gruppen af unge muslimer som indgår i vores undersøgelse, må man argumentere for, at det er et problem, at disse gymnasieelever ikke føler sig anerkendt.

Det har været vores hensigt at bidrage til en bedre forståelse af, hvordan unge muslimer anser deres religiøse identitet i et sekulariseret samfund. Ligeledes har det været vores ønske at opnå viden om, hvorvidt de unge lever en form for dobbeltliv, og måden de formår at gøre dette på. En anden mulig diskussion er, om resultatet danner et generelt billede af unge praktiserende muslimer og deres opfattelse af deres religiøse identitet i Danmark. Dertil må det siges ikke nødvendigvis at være et entydigt billede, men i stedet er resultaterne af vores undersøgelse blot idegenererende. I forhold til et generelt billede af unge muslimer i Danmark, skal det også pointeres, at der er stor forskel på muslimer såvel som alle andre samfundsborgere og disse kommer fra forskellige samfundslag. Til dette skal det understreges, at vi i vores undersøgelse har fokus på et bogligt stærkt segment af unge muslimer, og dermed ville undersøgelsesresultaterne muligvis have set anderledes ud med et anden respondent segment.

7. Konklusion

I gennem det talerør som de unge muslimske elever har fået i vores undersøgelse, har vi fået belyst forskellige vinkler af elevernes egne opfattelser omkring deres religiøse identitet i et sekulært samfund som Danmark. De unge muslimer føler sig i høj grad stigmatiserede og ser deres religiøsitet som ekskluderende i samfundet. Ekskluderingen opstår blandt andet, fordi fordomme fører til en social kategorisering, og skaber en os-og-dem opfattelse. Når Islam samtidig er en vigtig og stor del af deres liv, forsøger eleverne at navigere uden om eksklusion ved at leve et dobbeltliv, hvor de spiller en rolle med afdæmpet religiøsitet ude blandt etniske danskere for at opnå anerkendelse og accept. Deres religiøsitet bliver problematiseret i forskellige sammenhænge, og derfor søger de hen i fællesskaber med andre muslimer uanset etnisk baggrund, som så fremstår som en afgrænset enhed. Alt i alt skabes denne "os-og-dem" opfattelse, fordi gruppeidentiteten styrkes hos de ekskluderede, da de føler, at deres religiøse identitet aldrig kan forenes med den danske, da muslimer, ifølge vores respondenter, aldrig vil blive anerkendt som 100% værende danskere. De unge elever identificerer sig ikke som danskere ej heller helt med deres oprindelsesland, men i stedet som muslimer, hvilket styrker billedet af religionens betydning. Dog bindes deres religion sammen med deres etniske baggrunde, og derfor føler de større tiltrækning til denne end den danske. På den måde bliver islam også deres faste holdepunkt, da de ikke rigtig formår at skabe et tilhørsforhold til en bestemt nationalitet. En anden årsag til islam bliver et samlingspunkt, er fordi der i danske diskurser er en vis tendens til at skære alle indvandrere over en kam og se dem som muslimer, uden skelnen til deres oprindelseslande. Denne tendens fører så måske med sig, at muslimer selv identificerer sig med det de har tilfælles, islam, og ser bort fra etniske tilhørsforhold.

I forhold til køns aspektet opstår der en forskel, som i højere grad gør det muligt for drengene at leve et dobbeltliv. Denne forskel opstår både grundet kulturelle opfattelser, men også fordi drengene nemmere indgår i samfundsbilledet, da de ikke anvender religiøse symboler i deres påklædning. De kulturelle opfattelser kan give sit udtryk i, at nogle kulturer anser drengenes udskejelser som acceptable, hvorimod dette ikke gør sig gældende for pigerne.

8. Perspektivering

Da vores projekt er baseret på kvalitative data, har vi haft fokus på problematikken om unge muslimers religiøse identitet vs. sekularisering på mikro niveau. Dermed kunne det være interessant at undersøge og observere problematikken på makro niveau. Dertil kunne den kvantitative metode anvendes, fordi det er en videnskabelig metode, som kan anvendes i et felt, som skal gøres målbart, hvilket også kræver større mængde data. Dataene kunne indsamles vha. spørgeskemaer, som skulle besvares af muslimer fra alle sociale klasser. Derigennem kunne det måles, hvorvidt der opleves dobbeltliv blandt muslimer i de forskellige sociale klasser, og om der er forskel i behovet for dette, alt efter hvilken social klasse muslimerne tilhører, og hvad religionens betydning er i dette. Alt i alt kunne det være interessant af foretage undersøgelsen med en anden gruppe respondenter, enten tilhørende andre fællesskaber, eller også med en anden teoretisk tilgang til analysen af empirien.

Det kunne i forlængelse af dette, være relevant at anvende teoretiske begreber fra andre sociologiske tænkere. En relevant teoretiker kunne bl.a. være Michel Foucault (1926-1984), og hans sene magtanalyse, *Governementalitet*. Denne teori kunne man anvende til at undersøge, hvorvidt der er tale om adfærdsregulering i befolkningen, og hvordan en sådan adfærdsregulering i givet fald finder sted. Her ville det være relevant at anvende en vinkel, hvor man kunne undersøge, hvordan og hvorvidt muslimerne adfærdsregulerer sig selv, fordi de lærer at se sig selv med andres øjne, blot for at blive anerkendt.

Ydermere rejser vores undersøgelse nogle helt grundlæggende spørgsmål i forhold til sekulariseringen i Danmark. Hvor langt kan staten gå for at varetage, hvorvidt religion bør være en privatsag? Essensen er måske det etiske spørgsmål: Er det statens rolle, at varetage om religion skal være en privatsag, når der er religionsfrihed i Danmark? Det er almen viden, at det både er et politisk og offentligt omdiskuteret emne, om religion har sin plads i offentligheden. Det kunne derfor have været en anden spændende indgangsvinkel til sekulariseringsemnet at undersøge argumenterne for begrænsning af religion i det offentlige uden at lade det gå ud over folks frihed.

9. Litteraturliste

9.1 Bøger

- Bjerager, Erik (2010): "Gud bevare Danmark: Et opgør med sekularismen", Gyldendal.
- Brinkmann, Svend og Tanggaard, Lene (2010): "Kvalitative metoder - En grundbog", Hans Reitzels Forlag.
- Goffman, Erving (2009): "Stigma – Om afvigerens sociale identitet. Jacobsen, Michael Hviid og Kristiansen, Søren (red.) 2. udgave, Samfundslitteratur.
- Guvå, Gunilla og Hylander, Ingrid (2005): "Grounded theory - et teorigenererende forskningsperspektiv", Hans Reitzels Forlag.
- Halkier, Bente (2003): "Fokusgrupper", Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.
- Hansen, Jens Arnholtz (2009): "Refleksiv sociologi i praksis", Hans Reitzels Forlag.
- Huntington, S. P. (1997): "The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order." London: Simon & Schuster.
- Jacobsen, B. (2007): "Muslimer i Danmark – en kritisk vurdering af antal opgørelser" i M. Warburg & B. Jacobsen (red.): "Tørre tal om troen. Religionsdemografi i det 21. århundrede" Forlaget Univers.
- Jacobsen, Michael Hviid og Kristiansen, Søren (2001): "Farligt feltarbejde – etik og etnografi i sociologien", Aalborg Universitetsforlag.
- Jenkins, Richard (1996): "Social Identity" Forlaget Routledge.
- Khankan, Sherin (2006): "Islam & forsoning – en offentlig sag", Lindhardt og Ringhof.
- Kristiansen, Søren (2010): " Kvalitative analyseredskaber" i Brinkmann, Svend og Tanggaard, Lene (2010): "Kvalitative metoder - En grundbog", Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009): "InterView", Hans Reitzels forlag.
- Lippert-Rasmussen, Kasper, Jacobsen, Michael Hviid & Nedergaard, Peter (2012): "Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning", Hans Reitzels forlag.

9.2 Publikationer

Atherton, Andrew & Elsmore, Peter (2007): " Structuring qualitative enquiry in management and organization research - A dialogue on the merits of using software for qualitative data analysis", *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal* Vol. 2 No. 1.

Gundelach, Peter (2009): "Sekulariseringens mange ansigter", *Dansk Sociologi*, Nr. 1/20. årg. 2009.

Habermas, Jürgen (2006): "Religion in a public sphere", *European Journal of Philosophy* 14:1.

Jenkins, Richard (1997): "Rethinking Ethnicity, Arguments and explorations" Sage publications, London.

Khawaja, Iram (2011): "To belong everywhere and nowhere: fortællinger om muslimskhed, fællesgørelse og belonging" Final thesis, Roskilde University Digital Archive.

Løngreen, Hanne og Sørensen, Birgitte Holm (1993): "Deltagerobservation - TV: Det elektroniske familiemedlem", In *MedieKultur* 21.

Pedersen, Linda Lund (2008): "Kønsforskelle og neutralitet", *Kvinder, køn & forskning* NR 4.

Taylor, Charles (2009): "The polysemy of the secular", *Social research*, Vol. 76 : No 4

Tidsskrift for Islamforskning (2008): "Islam, muslimer og uddannelse", Nummer 3: Årgang 3: 2008.

Zuckerman, Phil (2009): "Why are Danes and Swedes so irreligious?", *Nordic Journal of Religion and Society* 22 (1): 55–69

Warburg, Margit og Jacobsen, Brian (2007): "Tørre tal om troen", *Univers* 2007.

9.3 Internetsider

http://pure.au.dk/portal/files/346/Tidsskrift_for_islamforskning_nr_3_2008.pdf (31-04-14)

<http://rauli.cbs.dk/index.php/dansksociologi/article/viewArticle/2948> (04-04-14)

<http://rudar.ruc.dk:8080/bitstream/1800/6840/1/Final-Thesis1.pdf> (02-05-14)

10. Evalueringer

10.1 Egen evaluering - Zeynep Kristina Bangert

Den proces vi har været igennem med vores projekt på 4. semester, synes jeg har været interessant og lærerig. Emnet vi har beskæftiget os med, har for mig været yderst interessant, hvilket har medvirket til, at det har været spændende hele vejen igennem. Det mest lærerige for mig i denne opgave var at opnå viden og erfaring med Nvivo, som jeg synes er et utrolig effektiv og brugbart program til at bearbejde datamateriale. Samtidig har programmet alle de funktioner der skal til for at skaffe forskeren et overblik over, hvad der er vigtige elementer i dataene.

De teoretiske begreber der er anvendt i analysen, har været mere håndgribelige, fordi vi har brugt dem på noget empiri, som ender ud i færdigarbejdet undersøgelse. Det fungerer bedre for mig at lære teoretiske begreber, når jeg får lov at anvende dem på noget praktisk, i stedet for blot at læse mig igennem begreberne. Det har også været en reflekteringsproces, som har sat mange tanker i gang hos mig, om hvorvidt samfundet er med til at ekskludere i stedet for at inkludere. Jeg har ligeledes fået en mere nuanceret forståelse af, hvad det vil sige ikke at være med dansk etnisk baggrund i Danmark.

Mit personlige bidrag til gruppen, føler jeg, har været et godt overblik. Jeg føler, at jeg har bidraget til, at der var en god koordinering og uddelegering af opgaverne.

10.2 Egen evaluering – Sibel Özcan

Igennem vores arbejde med 4. semesterprojekt føler jeg, at jeg har udviklet mig fagligt gennem intens samarbejde. Det har været udviklende i forhold til at udvide den personlige horisont, da vi igennem gode diskussioner om emnet har udvekslet en masse viden omkring opgavens faglige indhold.

Jeg mener, at struktur i sådan en proces er meget vigtig, og har sammen med Kristina udarbejdet en tidsplan, for at vi som gruppe bedre kunne styre skriveperiodens forløb. Jeg synes, at jeg under hele processen, har haft et godt overblik over opgaven og har forsøgt at sikre relevansen af opgavens indhold, i forhold til vores udarbejde problemstilling. Derudover har jeg bidraget med korrekturlæsning, som er vigtigt i forhold til opgavens sproglige niveau.

For at sikre en sammenhængende opgave og udarbejde et fyldestgørende projekt, har vi læst hinandens skriftlige arbejde igennem og reflekteret over disse. Dette føler jeg, har været en lærerig proces, da vi begge på denne måde har fået mulighed for at sætte os ind i alle dele af opgaven, og er dermed bedre indforstået med alle opgavens dele.

Det har været lærerigt at forsøge at sammensætte vores Nvivo resultater sammen med vores teori, samt problemstilling.

Alt i alt mener jeg, at vi begge gruppemedlemmer har gjort et godt og fælles indsats, og har været gode til at tage hånd om de dele af opgaven som vi havde ansvar for.

10.3 Gruppeevaluering

Inden skriveperioden begyndte, uddelegerede vi alt der skulle læses til litteraturstudiet og fik udformet vores problemfelt.

Da skriveperioden startede, lavede vi månedlige tidsplan for, hvad vi skulle nå hver dag. De dage vi ikke nåede det vi skulle, fordelte vi opgaverne over weekenderne, så vi kunne arbejde videre med det hjemme. Alligevel lavede vi en status på vores tidsplan ca. 1 gang i måneden, således at planen kunne revideres alt efter om vi var bagud eller omvendt. På trods af et par udfordringer som kollapsede computer og alt for meget forarbejde til udlandsophold på 5. semester, har vi hele tiden overholdt vores tidsplan, hvilket har hjulpet os meget i forhold til at få struktureret vores tid, for ikke at komme bagud.

I starten af skriveperioden, sad vi sammen en gang ugentlig og brainstormede samt søgte efter relevante artikler og rapporter. Vi havde til hvert møde uddelegeret opgaver og læsestof, som vi hver skulle forberede og snakke om i gruppen, for at kunne vurdere deres relevans i forhold til projektet.

Emnet og problemstillingerne har været utrolig spændende at arbejde med, og vi har begge bevaret interessen for læringen under hele processen. På trods af få udfordringer, synes vi at samarbejdet har fungeret godt, og vi har haft nogle gode diskussioner, som har hjulpet os frem til et nuanceret resultat.

Bilag 1

BRIAN JACOBSEN

Tabel 1. Opgørelser over antallet af muslimer i Danmark

	Antal muslimer	Forfatter
1990	57.079	Simonsen
	56.000	Statistisk Årbog 1991
	55.000	Barret et al.
1991	60.000	Statistisk Årbog 1992
1992	68.000	Statistisk Årbog 1993
1993	73.901	Simonsen
	72.000	Statistisk Årbog 1994
1994	86.436	Simonsen
	74.000	Statistisk Årbog 1995
	85.000	Arendt
1995	76.000	Statistisk Årbog 1996
	62.000	Barret et al.
1996	120.000	Simonsen
	84.000	Statistisk Årbog 1997
1997	106.000	Statistisk Årbog 1998
1998	119.000	Statistisk Årbog 1999
1999	149.063	Simonsen
	142.200	Stenberg
2000	66.551	Barret et al.
	66.600	Melton et al.
2001	170.000	Simonsen
	107.056	CIA
	150.000	Arendt
2002	195.000	Simonsen
	107.367	CIA
2003	107.670	CIA
	300.000	Clausen
2004	108.268	CIA
	205.000	Bektovic
	208.963	Sandahl
	191.630	Hedegaard
2005	108.647	CIA
2025	90.000 (prognose)	Melton et al.
2050	125.000 (prognose)	Melton et al.

152

Tørre tal om troen

Warburg og Jacobsen (2007): "Tørre tal om troen"

Bilag 2

- Præsentation af hvad interviewet handler om
- Interviewet varer 30-45 minutter, og bliver optaget på bånd, men er selvfølgelig anonymt
- Det er et anderledes forløb end hvad man normalt forbinder med et interview, hvor interviewerens ville stille jer en masse spørgsmål
- I dette fokusgruppe interview er det jer, som skal snakke og diskutere med hinanden
- Vi har nogle emner, hvilke vi giver jer en af gangen, og udfra disse skal interaktionen foregå
- Vi er interesserede i at diskussionen omhandler jeres egne erfaringer og oplevelser, og ikke kun jeres holdninger til emnerne.
- Der er ikke noget der er rigtig og forkert at sige.

Bilag 3

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål	Underspørgsmål
<ul style="list-style-type: none"> Hvordan er de muslimske gymnasieelevers identitetsopfattelse, når de er backstage? 	<ul style="list-style-type: none"> Præsenter dig selv 	<ul style="list-style-type: none"> Navn Alder Etnisk herkomst
	<ul style="list-style-type: none"> Hvad laver du i din fritid? 	<ul style="list-style-type: none"> Hjemme, kammerater hobbyer? Hjælper du til derhjemme? Hvilken tro har dine kammerater? (%)
	<ul style="list-style-type: none"> Hvordan vil du beskrive dig selv som pige/dreng 	<ul style="list-style-type: none"> Piger/drenge vs. Danske piger/drenge Muslimske piger vs. Muslimske drenge
<ul style="list-style-type: none"> Hvordan er de muslimske gymnasieelevers identitetsopfattelse, når de er frontstage? 	<ul style="list-style-type: none"> Hvem omgås du? 	<ul style="list-style-type: none"> I fritiden? Hvorfor? I frikvartererne? Hvorfor? I timerne? Hvorfor? Til opgaveskrivning? Hvorfor? Til sociale arrangementer (fredagscafe)? Hvorfor?
	<ul style="list-style-type: none"> Føler du et behov for at afdæmpe din religiøsitet blandt ikke-muslimer? 	<ul style="list-style-type: none"> Hvorfor? Forsvarer du din religion, eller synes du det er vigtigt at alle kan ytre sig om deres holdninger?
<ul style="list-style-type: none"> Hvordan er det at være praktiserende muslim i et sekulariseret samfund? 	<ul style="list-style-type: none"> Giver din tro nogle ulemper i det danske samfund? 	<ul style="list-style-type: none"> Skole? Arbejde? Omgangskreds?
	<ul style="list-style-type: none"> Hvad betyder din religion for dig? 	<ul style="list-style-type: none"> Føler du dig udenfor i nogle sammenhænge? Giver din tro dig en form for sammenhold i andre sammenhænge?
	<ul style="list-style-type: none"> Er det din danske, religiøse eller etnisk nationale identitet, som betyder mest for dig? 	<ul style="list-style-type: none"> Hvorfor?

	<ul style="list-style-type: none">• Hvornår mener du, at man er dansker?	
	<ul style="list-style-type: none">• Hvornår er du muslim?	
<ul style="list-style-type: none">• Opstår der dobbeltliv i vekslen mellem felter?	<ul style="list-style-type: none">• Ændrer du religiøse adfærd, alt efter hvilken gruppe du befinder dig i?	<ul style="list-style-type: none">• Forældre vs. Dansk vens forældre• Hvad får dig til at ændre dine adfærd?
	<ul style="list-style-type: none">• Hvad får dig til at ændre dine adfærd?	<ul style="list-style-type: none">• For at blive accepteret?• For at bedre kunne indgå i det sociale liv?
	<ul style="list-style-type: none">• Føler du at du giver afkald på din religion i visse situationer, for at føle dig accepteret i det danske samfund?	<ul style="list-style-type: none">• Kan du beskrive en situation?

Bilag 4

Esbjerg Gymnasium.nvp - NVivo

File Home Create External Data Analyze Query Explore Layout View

Go Refresh Open Properties Edit Item

Clipboard

Format

Paragraph

Styles

Editing

Proofing

Look for: Search In Nodes Find Now Clear Advanced Find

Nodes

Name	Sources	References	Created On	Created By	Modified On	Modified By
Bliver man som muslimsk dreng accepteret som dansker	1	1	30-04-2014 13:00	ZB	30-04-2014 13:00	ZB
Forskæl på køn	1	3	30-04-2014 13:03	ZB	30-04-2014 13:05	ZB
Stemplet - fordomme	1	3	30-04-2014 13:03	ZB	30-04-2014 13:05	ZB
Bliver man som muslimsk pige accepteret som dansker	1	1	30-04-2014 12:50	ZB	30-04-2014 13:00	ZB
Befolkningen burde være mere tolerante	1	1	30-04-2014 12:58	ZB	30-04-2014 12:58	ZB
Stemplet - fordomme	1	3	30-04-2014 12:55	ZB	30-04-2014 12:57	ZB
Svært at være muslim i Danmark	1	1	30-04-2014 12:59	ZB	30-04-2014 12:59	ZB
Forskæl i ytring blandt grupper	1	1	30-04-2014 14:58	ZB	30-04-2014 14:58	ZB
Holdning blandt danskere	1	2	30-04-2014 15:00	ZB	30-04-2014 15:02	ZB
Holdning blandt muslimer	1	1	30-04-2014 15:01	ZB	30-04-2014 15:01	ZB
Fremtiden for muslimer i Danmark	1	1	30-04-2014 15:07	ZB	30-04-2014 15:07	ZB
Dobbeltviv	1	2	30-04-2014 15:10	ZB	30-04-2014 15:11	ZB
Fremtiden ser svær ud	1	1	30-04-2014 15:09	ZB	30-04-2014 15:09	ZB
Mere tolerance fra samfundets side	1	1	30-04-2014 15:12	ZB	30-04-2014 15:12	ZB
Muslimer ekskluderes i samfundet	1	1	30-04-2014 15:10	ZB	30-04-2014 15:10	ZB
Har danskere fordomme og hvordan	0	0	30-04-2014 10:10	ZB	30-04-2014 10:10	ZB
Dobbeltviv	1	2	30-04-2014 10:22	ZB	30-04-2014 12:48	ZB
Følelser omkring fordomme	1	1	30-04-2014 10:11	ZB	30-04-2014 10:11	ZB

Workspace

Nodes

Relationships

Node Matrices

Sources

Nodes

Classifications

Collections

Queries

Reports

Models

Folders

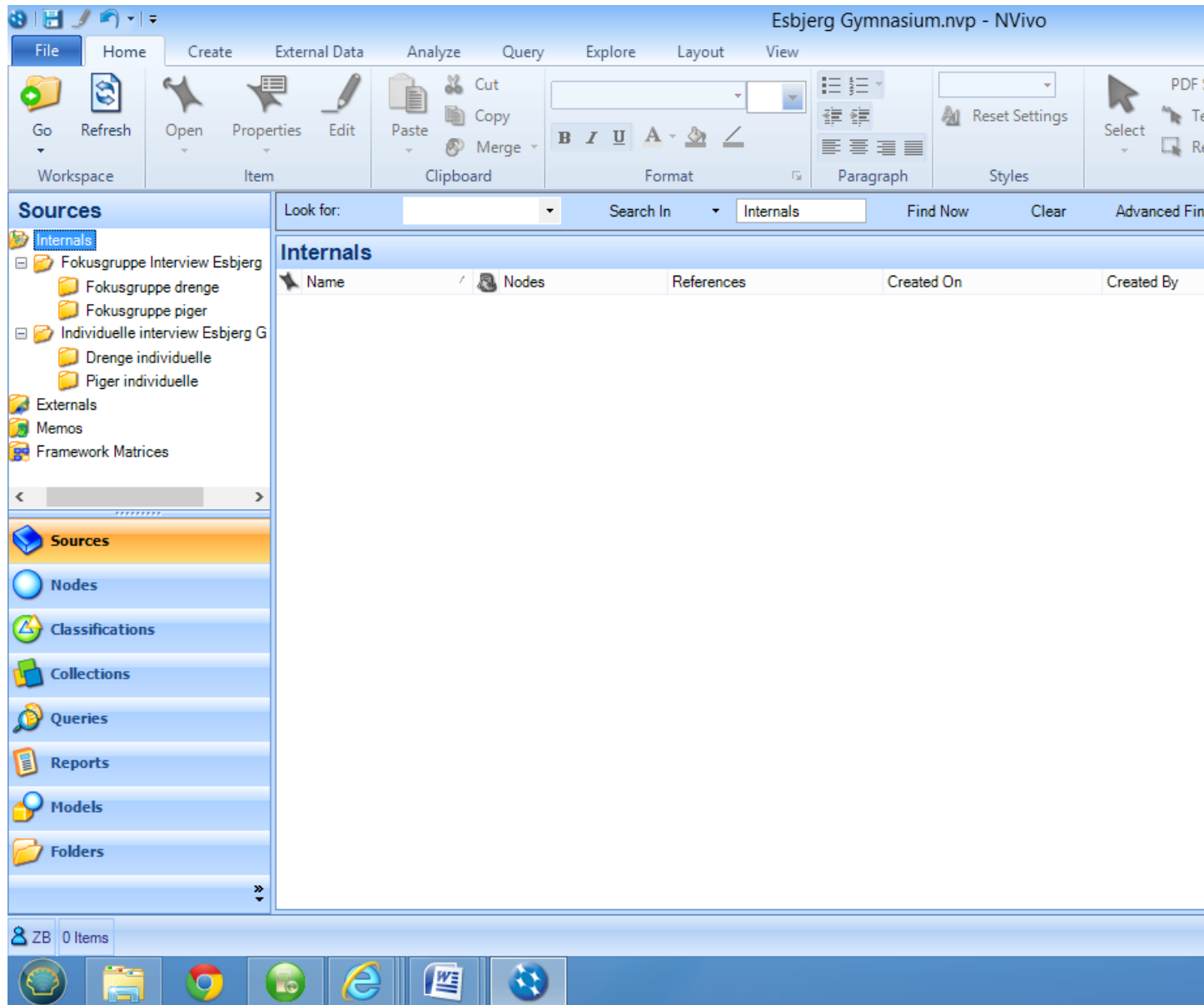
In Nodes

Code Alt

Bilag fokusgruppe interview dr

ZB 27 Items

Bilag 5

Bilag 6

Look for:		Search In	Find Now	Clear	Advanced F
		Nodes			
Nodes					
Name	Sources	References	Created		
Dobbeltliv	10	38	07-05-1		
Forskel blandt køn	9	19	07-05-1		
Identitetsfølelse	10	31	07-05-1		
Islam's betydning	7	10	07-05-1		
Mere forståelse og tolerance fra samfundet	7	10	07-05-1		
Muslimere ekskluderes i samfundet	7	22	07-05-1		
Negative følelser og oplevelser forbundet med fordomme	9	45	07-05-1		
Valg af omgangskreds	9	26	07-05-1		

Bilag 7

Esbjerg Gymnasium.nvp - NVivo

File Home Create External Data Analyze Query Explore Layout View

Advanced Find Find Query Wizard Text Search Word Frequency Coding Matrix Coding Group Coding Comparison Compound Group Last Run Query Add to Stop Words List Run Query Store Query Results Other Actions

Nodes

Look for: Search In Nodes Find Now Clear Advanced Find

Nodes

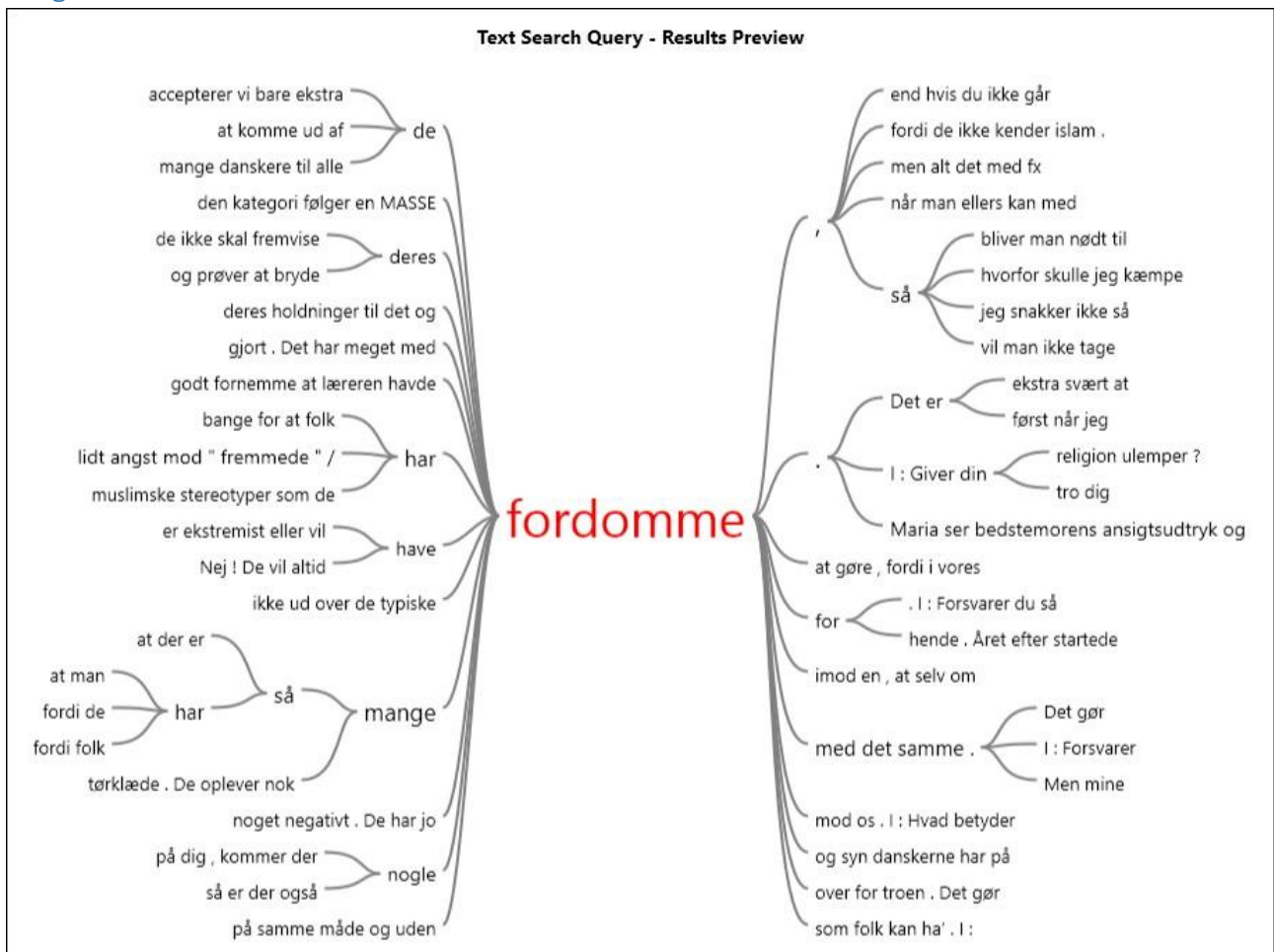
Word Frequency Query Result Text Search Query - Results P Identitetsfølelse Text Search Query - Results P

Word	Length	Count
ikke	4	215
fordi	5	115
muslimer	8	60
bliver	6	55
tørklæde	8	54
være	4	54
meget	5	53
ville	5	49
bare	4	47
danskere	8	47
mere	4	46
også	4	44
noget	5	41
fordomme	8	35
samme	5	35
mange	5	34
tror	4	34
hvis	4	33
andre	5	32
godt	4	32
sige	4	32
eller	5	31
hvor	4	30

Sources Nodes Classifications Collections Queries Reports Models Folders

ZB 50 Items

Bilag 9

Word Frequency Query Result | Text Search Query - Results Pr | Identitetsfølelse | Text Search Query - Results P

<Internals\Fokusgruppe Interview Esbjerg Gym\Fokusgruppe drenge\Bilag fokusgruppe interview drenge> - 5 references coded [0,40% Coverage]

Reference 1 - 0,08% Coverage

1. lidt angst mod "fremmede" /har **fordomme**. Maria ser bedstemorens ansigtsudtryk og

Reference 2 - 0,08% Coverage

fordi folk har så mange **fordomme**, så bliver man nødt til

Reference 3 - 0,08% Coverage

den kategori følger en MASSE **fordomme**, så hvorfor skulle jeg kæmpe

Reference 4 - 0,08% Coverage

at man har så mange **fordomme** imod en, at selv om

Bilag 10

Esbjerg Gymnasium.nvp - NVivo

Look for: Internals Search In: Internals Find Now Clear Advanced Find

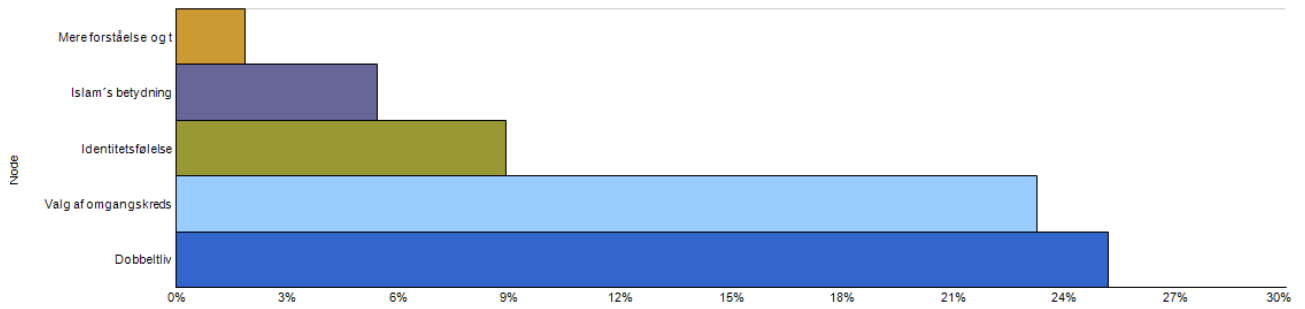
Created By: Modified On: Modified By:

Word Frequency Query Result	Word Frequency Query Result	Location	Event	Detail	User
07-05-2014 16:21	Mere forståelse og tolerance fra sa	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:21	Dobbeltliv	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:20	Valg af omgangskreds	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:20	Forskel blandt køn	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:19	Negative følelser og oplevelser forb	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:19	Valg af omgangskreds	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:18	Dobbeltliv	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:17	Identitetfølelse	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:17	Valg af omgangskreds	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:17	islam's betydning	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:17	islam's betydning	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:17	identitetfølelse	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:17	Negative følelser og oplevelser forb	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:16	Dobbeltliv	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:16	Valg af omgangskreds	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:15	Forskel blandt køn	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:15	Valg af omgangskreds	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:00	Negative følelser og oplevelser forb	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:00	Muslimere ekskluderes i samfundet	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert
07-05-2014 16:00	Dobbeltliv	Nodes	Modified	Coded	Zeynep Bangert

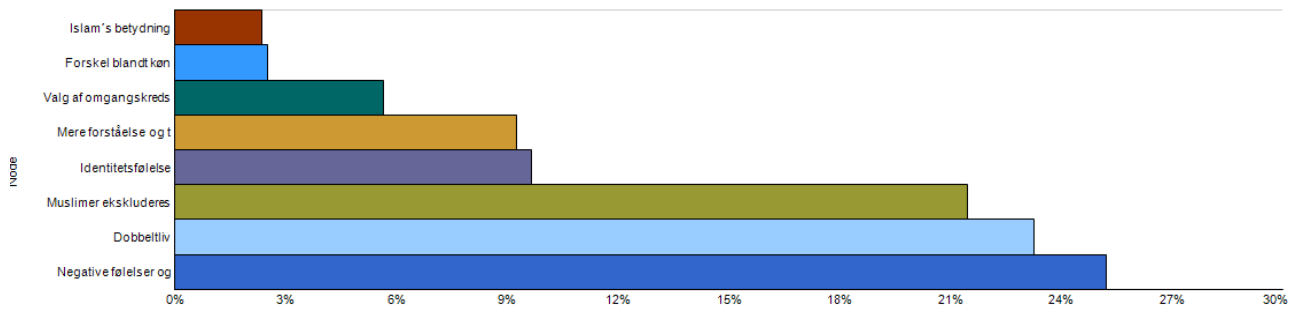
Unfiltered

Bilag 11

Bilag Daniel - Coding by Node

Bilag Manar (1) - Coding by Node

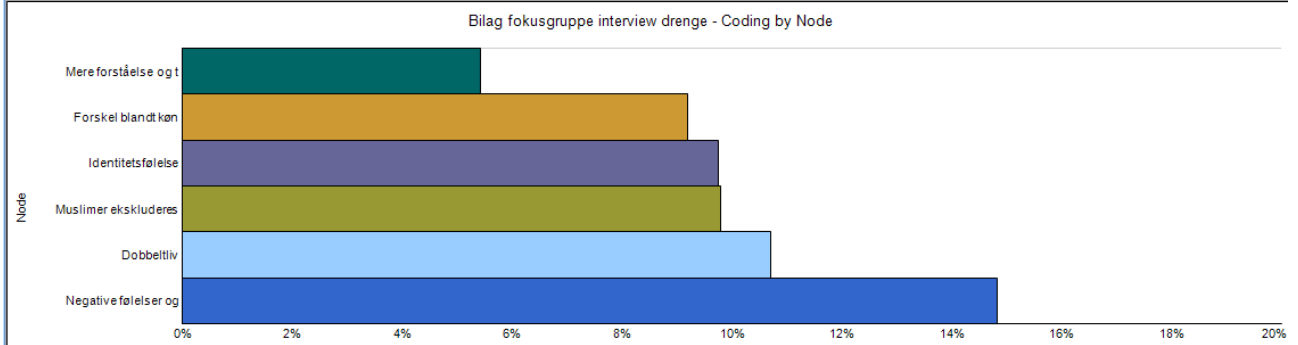

Bilag 12

Fokusgruppe drenge

Name	Nodes	References	Created On	Created By	Modified On	Modified By
Bilag fokusgruppe interview drenge	6	39	02-05-2014 12:24	ZB	30-04-2014 10:06	ZB

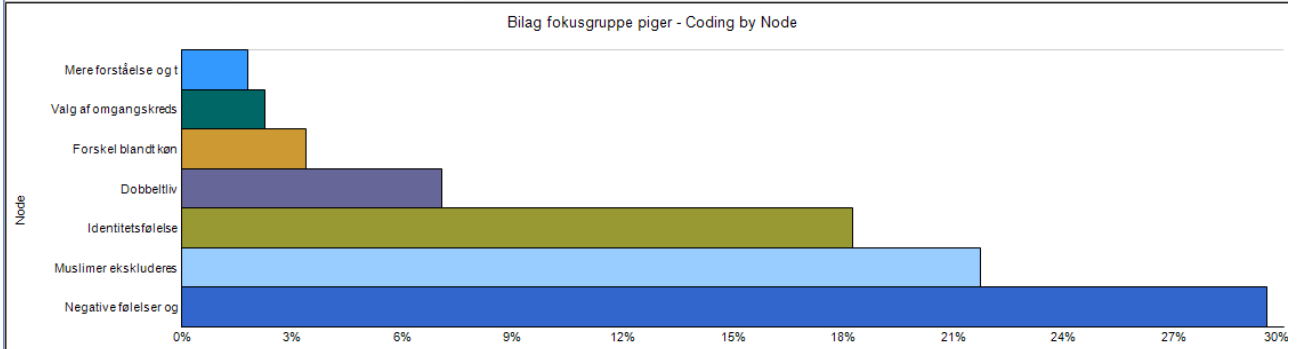
Bilag fokusgruppe interview dr

Fokusgruppe piger

Name	Nodes	References	Created On	Created By	Modified On	Modified By
Bilag fokusgruppe piger	7	36	01-05-2014 09:27	ZB	01-05-2014 09:27	ZB

Bilag fokusgruppe interview dr Bilag fokusgruppe piger - Codi

Bilag 13

På vores første besøg på Esbjerg gymnasium observerede vi straks, at den gruppe af mennesker, vi var interesserede i skulle indgå i vores undersøgelse, var meget grupperet. Vi ankom i den store spisepause og så at disse unge mennesker med muslimsk baggrund havde søgt sammen med andre med samme religiøse baggrund. Dog var det svært at vide eller konkludere noget som helst om dette, da det blot kunne være en tilfældighed denne ene dag. De næste mange dage vi kom på skolen i løbet af de næste tre uger, viste det sig dog at bringe det samme billede af muslimske elever i små grupper. Drengene sad i et rum helt isoleret fra alle de andre unge mennesker, og vi fornemmede straks, da vi indtrådte rummet at stemningen og atmosfæren var helt unik herinde på den måde, at de unge følte sig "hjemme", godt tilpas og sammen med folk, hvor de var trygge. De brugte slang ord, termer fra deres andetsprog end dansk og pjattede rigtig meget.

Pigerne var også grupperet men i mindre grupper, og de sad på gangene i pausen, så på den måde havde de ikke isoleret sig væk fra deres klassekammerater på samme måde, som drengene havde gjort. Pigerne sad rundt omkring i grupper på 3-5 stykker. Trods at de ikke havde adskilt sig i et isoleret rum, sad de dog stadig sammen i grupper, som kun bestod af andre med anden etnisk baggrund. Om end ikke alle var muslimer, da der også var få med asiatisk baggrund.

Det var blandt disse grupper af piger og det store rum, hvor drengene var samlet, at vi henvendte os og spurgte, om de ville deltage i vores undersøgelse, og samtidig sikrede vi os, at de som tilkendegav deres deltagelse også var muslimer, og anså dem selv for værende praktiserende muslimer.

Da vi deltog til en fredagscafe fandt vi hurtig vores tilstedeværelse overflødig, for vi så ingen af vores respondenter være deltagende eller tilstede i dette sociale arrangement. Om det var et tilfælde at ingen af respondenterne ikke deltog til fredagscafeen eller om dette var en sjældent gang vi havde overværet, vidste vi ikke, og dermed var det oplagt at spørge ind til det i vores interviews.

Bilag 14 – Fokusgruppe piger

1. Tag udgangspunkt i følgende episode og snak om jeres reaktioner på dette og holdning til Maria's kommentar: Fatma besøger Maria's bedstemor. Bedstemoren er lidt angst mod "fremmede"/har fordomme. Maria ser bedstemorens ansigtsudtryk og siger: "*Bare rolig, Fatma er ikke ligesom de andre, hun er vildt integreret (ikke så religiøs)*".

Ö.A: Det bliver kun mere ubehageligt for mig, når min veninde siger sådan, fordi det åbenbart kun er mig som er god nok, men alle andre inklusiv min familie åbenbart ikke er gode nok. Der er stadig den fremmedhad, bare til alle, ud over mig, men jeg ser mig også som en del af det andet fællesskab. Det gør at jeg også bliver provokeret, irriteret og rørt af det i hvert fald, på en negativ måde selvfølgelig.

C.A: En af vores veninder, har faktisk brugt den replik engang, og jeg følte mig utilpas. Vi snakkede bare i en pigegruppe, men det brød jeg mig ikke om.

R.O: Venindens kommentar viser, at man åbenbart ikke kan være veninder på samme måde og uden fordomme, når man ellers kan med veninder fra sit eget fællesskab. Man siger som veninde ikke "hun er ikke som de andre", fordi hvem er vi, og hvem er de andre? Skiller vi os virkelig ad pga. religion? At der bliver sagt at man ikke er som de andre, betyder jo at hun dømmes en hel gruppe, ud fra hvad hun hører 1 eller 2 indvandrere og muslimer har gjort. Det har meget med fordomme at gøre, fordi i vores kultur giver man en god velkomst uden at dømme på om det er en muslim, kristen eller jøde, fordi de kommer til dit hjem. Hvis man har bekymringer og tror at den gæst fx måske vil stjæle noget eller lignende, viser man det bare ikke. Og hvis det endelig er, at man er så bekymret, må man bare sige det direkte. Hvis det så var mig, ville jeg bestemt ikke føle mig utilpas, fortælle hende at hun dømmes alle muslimer på det hun har hørt om få, og bare gå derfra. Man vil jo føle der er øjne alle steder som tjekker mig ud om hvad jeg laver, hvis jeg bliver der. Jeg vil føle mig overvåget.

Ö.A: Jeg ville nok ikke handle i den situation, men jeg ville nok tage det op senere på et tidspunkt med min veninde, og forklare at jeg ikke brød mig om den kommentar som omhandler alle muslimer, hvilket jo også har gældt for mig, inden hun lærte mig at kende. Jeg ville nok konfrontere, hvis det var en tæt veninde. Ellers ville jeg afvige personen.

C.A: man bliver jo fremmegjort. Det er ligesom når jeg bærer tørklæde, så kigger de på mig som om jeg ikke er en af dem. Der er stor forskel fra da jeg ikke gik med tørklæde og nu. De

har lagt en afstand, og det gælder både for de danskere som jeg kender og ikke. De tror at man er blevet ekstremist, fordi man vælger at bære tørklæde. En af mine gode danske veninder sagde fx tillykke og det, men sagde hun ”nu håber jeg ikke at du hele tiden skal tale om islam”. Islam har man jo i hjertet. Det er jo ikke fordi man nødvendigvis ikke havde det før, men nu har man bare et klæde på hovedet. Folk tror bare at man pludselig er en anden. Også mit arbejde, gjorde forskel. De tænkte om de skulle fyre mig eller beholde mig, fordi min chef sagde at tørklæde ikke ser pænt ud for kunderne.

2. I: Mariam er muslim og går med tørklæde. Hun drikker ikke, deltager ikke i danske fester og hendes omgangskreds består nærmest udelukkende af andre med muslimsk baggrund. Men hun taler flydende dansk, er i gang med en universitets uddannelse og arbejder i sin fritid hos en bager. Bliver hun accepteret som værende dansker i vores samfund?

R.O: Hun bliver ikke accepteret. Lige meget om hun har en uddannelse, så tror jeg ikke at hun nogen sinde vil blive accepteret. Fx hende den muslimske kvinde med tørklædet, som skulle være dommer, hvor der kom en lov om at man ikke må bære religiøse symboler i en retssal. Hun havde studeret så meget og ville bidrage samfundet, og hun er en ressourcestærk rollemodel for resten af muslimerne, og viser at de også kan gøre noget for samfundet. Men det bliver der sat en stopper for, fordi de er bange for om hun indfører sharia. Det er frygten bag det. Hendes tørklæde betød bare mere end hendes uddannelse, og det er jo hendes religiøsitet i det her samfund med religionsfrihed. Men hun fik aldrig noget arbejde. Man undertrykker jo minoriteten i Danmark. Det er så dobbeltmoralsk.

Ö.A: Argumentet for at man ikke vil blive accepteret er jo vel, at de ikke mener at man er integreret nok, hvis man har så mange muslimer og indvandre i sit omkreds. Især hvis man bærer tørklæde, vil hun jo ikke blive set som integreret. Men ens omkreds bør ikke have en betydning for den man er. Man har jo den omkreds, fordi man fra start bliver set om en del af det ”andet”, og derfor har man pludselig noget til fælles med de andre. Det gør at man enes bedre og forstår hinanden bedre. De andre går til fester, drikker osv., så føler man sig jo bedre tilpas hos dem som er som en selv. Danskere bedømmer mest ud fra hvad øjet ser. Måske er den med tørklæde mere integreret end den uden tørklæde, men danskerne giver den uden tørklæde en større chance og ser det at hun ikke bærer tørklæde, som et plus. Det ydre betyder mere, ligesom man dømmer dem med mindre pænt tøj.

3. Ali er muslim. Han drikker ikke, deltager ikke i danske fester og hans omgangskreds består nærmest udelukkende af andre med muslimsk baggrund. Men han taler flydende dansk, er i gang med en universitets uddannelse og arbejder i sin fritid på et lokal pizzeria. Bliver han accepteret som værende dansker i vores samfund?

C.A: Det er nemmere for danskere at se ham som integreret og accepteret, fordi han ikke bærer symboler. Det er hvad der bliver set udefra.

Ö.A: Man kan også se det på den måde, at han bliver meget mere accepteret på trods af sin vennekreds, fordi han faktisk har en uddannelse, hvilket bliver vægtet mere, når man taler om en ikke-dansk dreng! Det er meget mere almindeligt for muslimske piger, at de har en uddannelse, så hvis en dreng også har det, bliver det jo set meget bedre.

R.O: Samfundet har jo stemplet muslimske drenge som kriminelle typer, så at en muslimsk dreng har en uddannelse, betyder bare at drengen er integreret, for mange danskere.

4. Hassan er i El-giganten med sin kammerat. De vil købe en telefon og da Hassan tager den op og kigger på den, går alarmen i gang. En medarbejder kommer løbende og råber højt igennem butikken: "*Læg den telefon fra dig!*" hvorefter medarbejderen råber op om en masse og siger "*Man ved jo aldrig hvad sådan nogle som jer kan finde på!*".

R.O: Man kan som butiksarbejder godt gå hen og spørge om hvad der er sket, men der er ingen grund til at gøre resten af kunderne opmærksomme på at der sker noget og håne kunden. Selv hvis den muslimske kunde havde gjort noget forkert, er det ikke nødvendigt at gøre andre opmærksomme, for det er jo tydeligvis bare for at vise at endnu en muslim gør noget forkert. Det bør ikke offentliggøres, hvor man bare kan kalde en vagt.

Ö.A: Man må jo ikke reagere sådan, så det er virkelig uprofessionelt. Jeg har selv oplevet, på min tidligere arbejdsplads, at jeg som medarbejder blev bedt om at holde ekstra øje med udlændinge, når de skal prøve tøj i prøverummet. Det synes jeg er langt ude, og hun sagde det kun til mig, fordi hun troede jeg var dansker pga. min hår- og hudfarve. Jeg synes at det er at stemple, for det kunne også gælde for mine forældre og resten af min familie, som jeg ved aldrig kunne gøre den slags. Alt i alt, betyder det jo at danskerne ikke behøver at gøre det tydeligt for en at de er sky for fremmede, viser det sig bare at det er noget de tænker og holder øje med en, selv når man bare er ude og handle.

C.A: Jeg ville ikke finde mig i at blive hånet sådan, og jeg ville blive aggressiv. Jeg ville føle at de dømmes mig pga. mit udseende. Jeg tror jeg ville træde i den nationaletniske identitet, fordi jeg direkte bliver fremmedgjort og ekskluderet. Jeg bliver jo hånt foran en masse mennesker som bliver forarget, fordi de tror at jeg som muslim og udlænding stjæler. Derfor ville jeg virkelig føle mig ekskluderet, og faktisk få bekræftet, at jeg ikke er dansker, og at jeg aldrig kan blive det, fordi en eller anden altid vil påminde mig om at jeg ikke er som dem. Jeg ville virkelig ikke kunne se mig i en dansk identitet i sådan en tilfælde.

R.O: I tilfælde af at jeg ville blive udsat for sådan en hån, ville jeg faktisk træde ind i den integrerede identitet, og prøve at forhøje mig mere end den butiksmedarbejder, og forklare at han tager fejl. Jeg ville gøre det tydeligt, at det er uacceptabelt, men gennem en dialog.

Ö.A: Jeg ville aldrig kunne føle mig som en dansker, når den slags sker. Jeg ville være mig selv, og forklare, at jeg ikke har gjort noget. Hvis noget bliver taget, og der er en ung dansk fyr og jeg tilstede, og man har ikke set hvem der har taget det, vil de jo med det samme stemple mig for at have gjort det, fordi jeg ikke er dansk. De vil altid mistænke mig først, og derfor vil jeg aldrig føle mig accepteret. Der er altid nogle danskere som ser indvandrere som kriminelle og dårlige typer.

5. Fatma, med muslimsk opdragelse, skal giftes med Kasper og deres børn skal hedde Louise og Frank- Hvordan vurderer i situationen? Hvordan ville i reagere på dette, hvis i sad med muslimer, og hvordan ville du reagere blandt danskere?

Alle respondenter er enige om at de ville reagere forargede blandt muslimer.

Ö.A: Det er bare ikke acceptabelt og bare forkert. For det er ikke noget som jeg selv ville gøre, og derfor er det for mig, forkert. Det kommer fra opdragelsen, kulturen og religionen.

C.A: Børnene er, fra mit synspunkt, kun muslimer, hvis de er fra en muslimsk far. Så det siger sig selv, at det er uacceptabelt. De bliver opdraget dansk, og får måske ikke muslimske værdier. Jeg tror at hun og hendes børn bliver assimileret. Selv hvis hun selv var troende muslim og praktiserende, og kun har set igennem fingre med den ene regel, er det ikke okay, at man udsætter sine børn for den slags forvirring.

R.O: Blandt muslimer er vi alle forargede, men blandt danskere ville vi jo ikke reagere så hårdt. Så ville de igen tænke at vi er ekstremister, æresdrab og alt hvad de nu kan finde på. Vi ville jo neddæmpe det, for ikke træde dem over tærne.

C.A: Helt sikkert, ville vi holde lavt profil blandt danskere, for ikke at fremstå som uintegrerede. Jeg ville personligt være meget mildere. Det påvirker jo deres opfattelse af mig.

Ö.A: Jeg ville nok sige, at hun selv måtte bestemme, men at jeg ikke ville gøre det af religiøse årsager. Vi bliver jo også selv fornærmede, når de taler forargede om en dansker som har giftet sig med en muslim. Det er det samme.

6. Hvordan ser I fremtiden for muslimer i Danmark om 10 år, hvor "tro som privatsag" fortsat bliver markedsført og islam bliver problematiseret? Hvordan vil muslimer leve tror I?

R.O: Jeg tror bare at muslimer og danskere bliver total adskilt. Hvis islam og religion bliver en privatsag og man ikke må bære symboler i offentligheden, så tror jeg at der bliver endnu større splid og endnu mere diskrimination fremkommer.

Ö.A: Jeg tror at der vil komme endnu flere problemer. Der vil være mere af dem-og-os. På den måde kommer vi aldrig til at føle os som én samlet folk. I sidste ende bliver det en ikke funktionærbar samfund.

C.A: Det kan også presse os ud i endnu mere dobbeltliv, end det er i forvejen. Det bliver måske endnu mere. Bare tænk på hvor sygt det er med al den kritik på halalslagtning, men at dyresex er lovligt! Den slagting bliver jeg rigtig irriteret og sur over, altså, det kan da ikke være rigtigt, jeg kan ikke tro det. Hvis man går så meget op i dyrevelfærd, kan man sgu da heller ikke bare voldtage dem. Det er så dobbeltmoralsk.

R.O: Måske bliver efterkommerne mere assimileret. Allerede nu er der jo mange som ændrer navne for at blive accepteret, mange i dag mener jo at man skal ligne danskere så meget som muligt, for at være en del af samfundet. Enten bliver det et dobbeltliv, eller også et parallelsamfund med to modpoler.

Ö.A: Medierne og også det som er skyldig i alt det her. Bare tænk på at det påvirker så mange danskere til alle de fordomme, men alt det med fx ham den unge postbud som blev dræbt af en dansker, ham den tyrkiske politiker som er forfulgt af skinheads, ham den

muslimske mand som fik hamret øjet ud af den dansk bandemedlem, hende den muslimske dommer osv., dem hører man om max i en uge, mens de hele tiden bygger på og på de negative historier om muslimer som er kriminelle. Det hele er jo næsten som aftalt spil.

R.O: Jeg føler mig fremmedgjort i samfundet nogen gange. F.eks. når jeg bærer tørklæde. Folk undgår eller undviger mig. Fordi jeg går med tørklæde, ser folk mig som ekstremist. Min arbejdsgiver tænkte også på at fyre mig, men så i mit tilfælde fandt de på en løsning, hvor jeg går kunne blive i jobbet.

Bilag 15 – Fokusgruppe drenge

1. Tag udgangspunkt i følgende episode og snak om jeres reaktioner på dette og holdning til Maria's kommentar: Fatma besøger Maria's bedstemor. Bedstemoren er lidt angst mod "fremmede"/har fordomme. Maria ser bedstemorens ansigtsudtryk og siger: "*Bare rolig, Fatma er ikke ligesom de andre, hun er vildt integreret (ikke så religiøs)*".

D.Q: Det første jeg tænker er jeg kan sagtens genkende den situation. Når jeg har været ude for noget i den stil, så har jeg bare været stille og ikke sagt noget. Inderst inde er jeg blevet irriteret og tænkt om jeg ik er god nok til folk, selvom jeg er religiøs, men har ik sagt noget.

M.G: Præcis. Man siger ikke noget. Man ignorerer det bare og tænker, fint nok hvis de vil tro det. Men samtidig tænker man da lidt over om det kan passe man skal leve sådan et liv, hvor man er sig selv i nogle situationer, og så andre gange skal man have en facade på, og finde sig i at fordi folk har så mange fordomme, så bliver man nødt til at lade som om man ikke er "så religiøs". Ellers acceptere de ikke en.

O.K: Jeg ville sikkert os forholde mig tavs, men jeg ville blive ret irriteret. Jeg ville ikke sige noget i den situation, men måske bagefter sige til min ven, at jeg synes den kommentar var mærkelig. Inderst inde ville jeg tænke, at hvis jeg ikke er god nok som jeg er, så gider jeg ikke med hen til den person igen en anden gang.

M.G: Jeg tror bare det er svært at sige noget til en dansker, som vil få dem til at forstå, at vi altså er en integreret del af Danmark men samtidig godt kan være religiøse. Jeg tror lidt de ser det som to modsætninger. Man kan ikke rigtig være religiøs i Danmark.

D.Q: Det tænker jeg os. Det er vel også det der får os til at leve det her liv med to sider agtig.

2. I: Mariam er muslim og går med tørklæde. Hun drikker ikke, deltager ikke i danske fester og hendes omgangskreds består nærmest udelukkende af andre med muslimsk baggrund. Men hun taler flydende dansk, er i gang med en universitets uddannelse og arbejder i sin fritid hos en bager. Bliver hun accepteret som værende dansker i vores samfund?

M.G: Næææ det tror jeg ikke. Bare du ser lidt anderledes ud så bliver du hurtigt stemplet. Og hvis hun endda bærer tørklæde, så tror jeg helt sikkert danskerne ser hendes som fremmed. Det er som om hun er stemplet, som en der har meldt sig ud af samfundet. Øhh. Altså sådan tror jeg de fleste danskere tænker i hvert fald.

O.K: Altså ja, det er måske lidt generaliserende sagt, men jeg er ret enig. Det er selvfølgelig ikke alle der tænker sådan, men jeg føler størstedelen har den indstilling i hvert fald.

D.Q: Men det er da ret skræmmende. Jeg troede man var en del af samfundet, hvis man var aktiv. I ved... sådan med job, uddannelse, sprog og sådan. Men jeg tror I har ret. Jeg har selv hørt en masse udtalelser fra kollegaer og sådan om f.eks. tørklæde piger. Det er ligesom om danskerne kun ser tørklædet, og den er en forhindring for at være en del af samfundet. Og så ser de slet ikke på hvem pigen er, hvad hun laver osv.

O.K: Ja det er sørgeligt..... hmmm. Men jeg synes aldrig pigerne eller selvfølgelig heller ikke drengene skal give slip på deres værdier bare for at blive accepteret. Det burde i stedet være befolkningen som blev lidt mere åbne overfor det der er anderledes end den måde de lige selv lever på.

M.G: Ja men det sker sku nok ikke lige.. haha.. Det er i hvert fald ret optimistisk at tro. Jeg føler kun det er blevet sværere at være muslim i Danmark. Der er så meget fokus konstant, og det er ikke positiv fokus desværre.

3. Ali er muslim. Han drikker ikke, deltager ikke i danske fester og hans omgangskreds består nærmest udelukkende af andre med muslimsk baggrund. Men han taler flydende dansk, er i gang med en universitets uddannelse og arbejder i sin fritid på et lokalt pizzeria. Bliver han accepteret som værende dansker i vores samfund?

M.G: Både og! Udadtil når han bliver set på gaden kan man jo ikke se om han er praktiserende muslim eller bare en dansker med andre rødder. Så på den måde har han det nok nemmere end en pige med tørklæde, som jo viser med tørklædet hun ER muslim. Men omvendt, så det med han har flest muslimske venner, så er han også hurtig stemplet som ballademager, når han går med hans venner på gaden.

D.Q: Jeg er enig. Det er lettere at være muslimsk dreng end muslimsk pige. Drengene indgår bedre i det "danske billede", fordi de oftere deltager i fester osv. end pigerne gør. Så jeg tror drengen bliver mere accepteret end pigen, men i sidste ende så bliver ingen af dem "rigtige danskere" i danskernes øjne.

O.K: Altså pigerne bliver måske hurtigt stemplet som undertrykte, og drenge bliver hurtigt stemplet som ballademagere. Det er nok forskellen.

4. Hassan er i El-giganten med sin kammerat. De vil købe en telefon og da Hassan tager den op og kigger på den, går alarmen i gang. En medarbejder kommer løbende og råber højt igennem butikken: "*Læg den telefon fra dig!*" hvorefter medarbejderen råber op om en masse.

Sana skal aflevere en pose til en kvinde på hendes skole (universitetet) som ikke er tilstede. I stedet afleverer hun det til en bibliotekar på universitet. Bibliotekaren kigger meget mystisk på Sana og siger: "*Skal jeg være nervøs? Tik tak, tik tak!*" (hentyder til en bombe).

Hvordan ville i føle jer? Hvilken identitet ville I træde ind i gennem disse episoder.

O.K.: Jeg ville føle mig fuldstændig fremmed og virkelig få mine øjne op: "I deres øjne er jeg slet ikke dansk". Jeg er blevet sat i en kategori og med den kategori følger en MASSE fordomme, så hvorfor skulle jeg kæmpe så meget for at blive dansk og accepteret, når de alligevel ikke gør det. Det ville være en øjenåbner for mig, som at sige, bare forbliv hvem du er med den baggrund og nationalitet du har med dig i bagagen, for alligevel ser samfundet dig som fremmed.....

M.G.: Jeg synes det er så klamt, at man har så mange fordomme imod en, at selv om man tager en høj uddannelse, har økonomi til at købe dyre ting osv., så skal man stadig frygte for reaktioner og kommentarer. Hvis det havde været en dansker i den butik og alarmen var gået igang, havde de jo undskyldt for episoden, fordi vi ved jo godt alle det altid sker når man kommer til trække den der ledning en smule for langt, når man kigger på telefonen. Det giver mig virkelig kvalme, hvad fanden er det for noget, at vi skal mistænkeliggøres så meget. Jeg oplever det jo selv konstant.

D.Q.: Ærlig... Nogen gange tænker man bare.... I vil altid tro dårligt om mig, og I vil altid sætte mig i bås. Så får man lyst til at give op. Fuck det hele og bare gøre det de forventer af en. Altså jeg siger ikke jeg vil det overhovedet, jeg skal ikke være en tyv, men det er bare irriterende man ikke kan blive set på som et almindelig menneske med samme rettigheder og plads til at sige forkert uden at alt bliver gjort skummelt og man får en masse mistanker mod sig.

O.K.: Det er slet ikke fordi jeg ville få lyst til at være som de forventer, men jeg synes bare det er en træls følelse, når man er sig selv og velfungerende, man føler næsten folk får sådan en, ej hvor skønt at endelig møde en der klare sig godt. Det er da en forfærdelig følelse, for

jeg ved at af alle jeg kender klare måske 90% sig godt, så hvorfor skal de sidste 10% være dem som danner et billede i danskernes hoved af os alle?

M.G: Lige præcis....

5. Ahmed med muslimsk baggrund skal giftes med Louise. Deres kommende barn skal hedde Kasper. Hvordan vurderer i situationen henholdsvis, når I sidder blandt etnisk danskere og når I sidder blandt muslimer?

D.Q: Tjaaa, blandt danskerne vil jeg nok bare sige det er deres egen sag og valg, men blandt muslimer vil jeg sige jeg synes det er langt ude han ikke fastholder hans egne værdier og at det ville være bedst at give børnene muslimske navne.

M.G: Jeg tænker det helt samme som dig.

O.K: Ej det ville jeg ikke. Fordi jeg synes det er forkert, så ville jeg ikke bare snakke med for at "tilfredsstille" mine danske venner. Men omvendt ville jeg heller ikke begynde at gå i en dybere forklaring om at hvis han er muslim, så er det bedst at barnet skal hedde et muslimsk navn, så han fører sin arv videre. Jeg ville bare forholde mig ret tavs i den situation.

6. Hvordan ser I fremtiden for muslimer i Danmark om 10 år, hvor "tro som privatsag" fortsat bliver markedsført og islam bliver problematiseret? Hvordan vil muslimer leve tror I?

M.G: Det er sjovt for vi snakkede om det sammen faktisk efter vi havde interview med jer sidst. Det bliver sværere og sværere at være muslim i Danmark både pga. alle de regler der bliver forsøgt at få indført imod os muslimer (forbud mod halalslagtning, forbud mod tørklæde osv.) men også pga. alt den negative og dårlige opmærksomhed der er om islam i medierne. Alle historier er negative og fortælles altid af kritikere, i stedet for nogen spørger os muslimer selv om emner. I Danmark lytter mange til medierne og suger alt til sig, så det vil bare skabe fordommene meget større og flere.... øhh... men alt det vil jo så medføre to retninger tror jeg. Enten lever muslimer et liv med to sider, sådan dobbeltliv agtig, hvor de er skabs muslimer, de praktiserer ikke deres tro åbenlys, og lyver lidt om det for de danskere de omgås eller også bliver muslimer bare ekskluderet fra samfundet. Sådan vi lever vores eget liv og danskere deres liv og vi omgås ikke med hinanden og på den måde accepterer vi bare ekstra de fordomme og syn danskerne har på os.

D.Q: Ja nu snakkede jeg jo med i den samtale, så jeg ser det ca. på samme måde.

O.K: Jeg vil i hvert fald aldrig ende i den kategori, hvor jeg skal ligge skjult på min religion. Hvis jeg ikke bliver accepteret som muslim i samfundet, så er det deres tab. Jeg gider ikke ændre på min religion eller hvor meget den fylder, for at behage andre. Religionen gør intet dårligt, den støtter mig faktisk kun i at ville tage uddannelse, forsørge mig selv, hjælpe andre osv. Det er danskernes syn der må ændre sig, de må blive lidt mere åbne og lære at skelne mellem islam og så folks dårlige handlinger som intet har med islam at gøre.

Bilag 16 –Pige

Navn: C.A

Alder: 17

Etnisk baggrund: Irak, født i Danmark.

Forældre: Far har en gymnasial uddannelse.

Fritid: Arbejder ikke, men går til design med en gruppe kun muslimske piger.

Hjælper til i hjemmet: Kun i weekenderne.

Bærer tørklæde: Ja.

I: Hvilken tro har dine veninder?

R: Jeg har haft danske veninder i folkeskolen, men jeg er næsten kun sammen med muslimske piger. Vi forstår hinanden meget bedre. Men ikke kun muslimer, bare indvandre generelt. F.eks. min veninde er kristen iraker, men vi forstår hinanden meget bedre end vi gør med danskere. Danskere snakker meget om fester og druk, men hos os indvandre piger er man sikker, fordi vi har forståelse for hinanden.

I: Hvordan ser du dig som muslimsk pige i forhold til en dansk pige?

R: Udseendemæssig er der meget forskel. Jeg går med tørklæde og lange bluser. Jeg ved hvor mine grænser går. Også i forhold til tankegang. Mine forældre er ikke så meget integreret, men alligevel er der nogle danskere der forstår en, og nogle der ikke gør.

I: Hvordan ser du dig som muslimsk pige i forhold til muslimsk dreng?

R: Det er nemmere at være muslimsk dreng! Det tror jeg at alle ved. Jeg tænker på, at vi er opvokset med at vi skal opretholde vores forældres ære. Vi ved når en dreng har lavet en fejl, så har han lavet en fejl. Men når en pige har det, så har hun ramt på og hele hendes families ære er ødelagt.

I: Er der forskel på hvem du omgås i fritiden og i skole?

R: Altså ja. Men i skolen snakker jeg også med danskerne. Det er bare lidt sværere, fordi vi ikke taler om de samme ting.

I: Har du været til fredagscafe?

R: Nej aldrig. Jeg har ikke lyst. Druk er ikke mig. Jeg synes det er spild af min tid, jeg kunne hellere gå hjem.

I: Føler du behov for at afdæmpe din religiøsitet?

R: Altså jeg kan godt forsvare min religion, men nogengange holder jeg min mund med mine religiøse synspunkter.

I: Er det vigtigt at man kan sige hvad man vil? (Ytringsfrihed)

R: Selvfølgelig kan man sige hvad man vil, men man behøver ikke overdrive og tegne profeten, når man ved det såre nogen.

I: Giver det nogle ulemper at være muslim i det danske samfund?

R: Jeg er ikke flov over at være muslim i Danmark, det er min religion. Jeg synes bare, at det for hver generation bliver sværere og sværere at være muslim. Vores små søskende får det mere svært end jeg har haft. Måske vil de små føle de skal være ligesom danskere for at føle sig accepterede. Det er meget svært at få arbejde med tørklæde, så jeg har ikke fået et. Men det kan også være svært uden tørklæde, hvis man har udenlandsk navn, det ved jeg fra mine veninder.

I: Skifter du så adfærd nogen gange for at indgå i fællesskabet blandt danskere?

R: Altså det ved jeg ikke rigtig. Jo måske lidt, så jeg ikke kommer ud med mine holdninger.

I: Har du oplevet diskrimination?

R: Altså jeg har boede hele mit liv i Kvaglund, og der var mange som mig. Men jeg kan godt se folk kigger meget unormalt på mig. Folk kigger surt og nedladende på mig, fordi jeg har tørklæde på. Nogen gør de det også fordi de ikke ved hvordan de skal tale til mig og opføre sig mod mig. Det har jeg først oplevet nu, hvor jeg går ude på en skolen, hvor der ikke er så mange som mig. Det er som om jeg er kommet ud i den virkelige verden nu, hvor jeg er væk fra den tryghed, hvor der var mange muslimer. Det er nemmere at leve med nogen som er magen til en selv, altså folk som lever som muslim eller har forståelser for det at være muslim.

I: Hvad betyder din religion for dig?

R: Det betyder alt. Hvis det ikke betød noget for mig, ville jeg ikke have tørklæde på og ikke gøre alt jeg gør.

I: Bruger du din religion som et regelsæt/som en guide der kan lede dig gennem dine valg?

R: Nej, jeg tror ikke der er mange der gør det. Nogen overdriver med alle de regler. Jeg er ikke den person der dømmes andre.

I: Føler du dig udenfor nogengange som muslim i vores samfund?

R: Nogen gange kan jeg godt, ja. Selvom jeg er født og opvokset i Danmark, føler jeg mig nogen gange uvelkommen her. Jamen jeg bor altså her, har dansk statsborgerskab, taler dansk og har samme rettigheder som dem. Jeg føler, at danskerne ser på mig og tænker: Det kan godt være du har dansk statsborgerskab og taler dansk, men du er ikke en dansker. Det er problemet for mange, fordi vi kommer til at se på os selv som "ikke-danskere".

I: Føler du dig mest som iraker, dansker eller muslim.

R: Iraker og muslim. Jeg tænker på min kultur, når jeg tænker over hvad jeg føler mig som. Vi holder alle vores helligdage i en moske. Jeg er glad for den jeg er. Selvom folk siger jeg er dansker eller jeg ikke er, så vil jeg også altid føle mig som en iraker.

I: Hvornår er man dansker?

R: Sådant som jeg tror danskerne tænker, er at jeg er dansker, når jeg går klædt som de gør, spiser som de gør, har deres traditioner, når jeg holder jul og har deres kultur som dem.

I: Hvornår er man muslim?

R: Man vil altid være muslim i blodet. Men man skal tro på islam for at være muslim. Men ens adfærd skal også vise man er muslim. Det er svært at vurdere, ingen er perfekte. Nogen overholder regler, andre gør ikke. Men hvis man føler man er muslim, så er man muslim.

Bilag 17 – Pige

Navn: T.P

Alder: 18

Herkomst: Palæstinenser fra Libanon, født i Danmark.

Tørklæde: ja.

Forældre: Far er mekaniker, mor hjemmegående

Fritid: Familie, venner og lektier

Hjælper til hjemme: Ja næsten alt. Eneste pige, og moren er syg.

I: Hvilken tro har dine kammerater?

R: Jeg har lidt af hvert. 60% er nok muslimer og resten er enten danskere eller kristne irakere.

I: Hvordan vil du beskrive dig selv som muslimsk pige vs. dansk pige?

R: Jeg har aldrig haft strenge forældre, som sagde, jeg ikke måtte det ene og det andet. Jeg har altid fået lov til at deltage i fester og den slags. Det med diskoteker og det, det er ikke okay og det er jeg helt med på, men skolefester er okay og jeg drikker ikke osv., og det er helt fint med mig. Og nu har jeg heller ikke gået med tørklæde i så lang tid. Men jeg føler mig dansk som de andre, fordi jeg er født og opvokset her, men jeg er opdraget religiøst.

I: Hvordan vil du beskrive dig selv som muslimsk pige vs. muslimsk dreng?

R: Nu vil jeg heller ikke generalisere. Men der er nogen af drengene der drikker, men det gør nogle af pigerne også. Men det er meget kulturbestemt, at drengene tror de må mere. Det er mere okay, at de gør det.

I: Hvem omgås du i skolen?

R: Jeg omgås mine muslimske veninder i frikvarterene. Vi har haft lidt problemer med klassen, fordi de mange af dem på skolen kendte hinanden i forvejen, så de gav ikke rigtig os en chance. Det er også de muslimske piger jeg arbejder sammen med i klassen.

I: Hvad gør du til sociale arrangementer som fester?

R: Jeg må godt, og jeg kan sagtens komme. Men jeg har ikke rigtig haft lyst, siden vi startede på gymnasiet. Så det ved jeg ikke.

I: Føler du en behov for at afdæmpe din religiøsitet blandt ikke-muslimer?

R: Jeg tror, at jeg ville sige mere blandt muslimer end blandt ikke-muslimer. Det er fordi man har mere tilfælles med muslimer. Danskerne aner jo ikke andet end det de hører og ser gennem medierne, så derfor vil de jo bare snakke og snakke og kritisere. Lige meget hvad jeg siger, vil de ikke forstå det. Så det er lidt lige meget. Jeg har prøvet en masse ting, og ligegyldigt om hvor respektfuldt man skriver, tænker de stadig terrorister osv. Man opgiver det.

I: Giver din religion dig nogle ulemper?

R: Jeg er fx bange for at engang når jeg er færdiguddannet, vil jeg ikke kunne finde det job som jeg ønsker pga. mit tørklæde. Men jeg vidste, at det ville ske, før jeg tog det på. Men jeg tog chancen kan man sige. Man har hørt så meget af andre, at den slags sker. Jeg ved, at det især er svære et sted som Esbjerg, fordi det er småt. Et eksempel er, dengang jeg havde arbejde i storcenteret. Dengang havde jeg ikke tørklæde på, og efter 2 måneder spurgte jeg min chef om hvordan det ville være, hvis jeg nu gik med tørklæde, fordi det ville jeg helt vild meget gerne. Jeg spurgte om det ville være et problem for mit arbejde, og hun sagde at det intet problem ville være, og at det ikke ville ændre på noget. Men da jeg så endelig gjorde det, ændrede alt sig. Mine kollegaers adfærd, blikke, den måde de snakkede til mig og behandlede mig, ændrede sig. Min chef og en anden medarbejder, kiggede på mig og hviskede i et hjørne, mens de kiggede på mig. Jeg tænkte bare, at jeg har sgu da ikke ændret mig som person. Der gik ca. en måned, hvor min chef ringer til mig og siger, at hun har ansat nogle nye, og at hun er nød til at fyre mig, fordi vi ellers vil være for mange. Jeg vidste jo godt hvorfor.

I: Hvad betyder din religion?

R: Det betyder alt. Det er min identitet, og afspejler hvem jeg er. Jeg kan vise, at jeg er muslim uden at sige et ord.

I: Hvilken identitet betyder hvad? Muslim, dansk, palæstinensisk.

R: Jeg føler mig muslim som det første. Det er et svært spørgsmål, men jeg føler mig dansk, fordi det er på dansk jeg tænker og taler, men alligevel er der en del af mig som er palæstinensisk. Men jeg tilhører Danmark, fordi man lever her og er født her. Jeg har aldrig været i Palæstina, men jeg

ved bare, jeg er palæstinenser. Hvis der blev sagt noget dårligt om Danmark eller Palæstina, ville jeg helt klart få det mest skidt med, at de ville sige noget negativt om Palæstina.

I: Ser du religion som referencepunkt i hverdagen?

R: Nej, ikke på den måde. Men hvis jeg ved at noget er forkert i forhold min religion, gør jeg det bare ikke.

I: Hvornår er man muslim?

R: Når man følger islam. Man behøver ikke gøre det fra punkt til punkt, men bare man gør det grundlæggende. De der ikke gør det, så er det mellem dem og Gud.

I: Ændrer du religiøs adfærd alt efter gruppen du befinder dig i?

R: Ja, jeg beder fx ikke på skolen. Folk ændrer adfærd for ikke at blive stemplet.

I: Giver du afkald på islam i nogle situationer?

R: Jeg gør det ikke. Men jeg ved, at nogen som jeg kender, der er færdiguddannet, vælger at tage tørklædet af mod deres vilje, fordi de ikke kan få et job. Jeg synes det er forkert, fordi jeg ved at Gud hjælper en i sidste ende.

Bilag 18 – Pige

Navn: R.O

Alder: 16

Herkomst: Somalien, født i Danmark.

Tørklæde: Ja

Fritid: Familie, venner, lektier og gåture.

Hjælper til i hjemmet: Ja hjælper til sammen med en søster.

I: Hvilken tro har dine kammerater?

R: Jeg kommer fra stengårdsvej, så det er dem som bor derude, som jeg hænger ud sammen med hvis det er. Men det er også, fordi der bor mange muslimer der, så det er primært muslimer, hvor 20% måske ikke er muslimer.

I: Hvordan vil du beskrive dig selv som muslimsk pige vs dansk pige?

R: Jeg vil beskrive mig selv som mere tildækket. Også om sommeren. Ellers er der ikke så meget forskel ud over, at jeg til daglig tænker mere på min religion.

I: Hvordan vil du beskrive dig selv som muslimsk pige vs. Muslimske dreng?

R: Hvis jeg skal sammenligne mig med mine yngre brødre fx, så er der jo ikke så meget forskel. Det er drenge, så de vil jo bare have det sjovt. De skal jo ikke bøvl med tøj og den slags for deres passer jo ind hos alle de andre. Piger passer okay ind, men synes drenge passer bedre.

I: Hvem omgås du på skolen?

R: Hvis jeg skulle i kantinen, går jeg også rundt med udlændinge og danskere. Jeg går altså med én dansker fra min folkeskole, og en anden dansker som jeg går i klasse med nu som jeg også arbejder sammen med. Ellers er de alle udlændinge. I timerne og til opgaveskrivning går jeg altid kun med piger.

I: Hvad gør du til sociale arrangementer som fester?

R: Jeg tager ikke med til fester. Men jeg tror min klasse har set, at jeg ikke tager til fester og satser min religion højere, så det har de nok forstået. Hvis det fx er spisning, kan jeg godt finde på at tage med. Det indeholder jo ikke druk og den slags.

I: Føler du en behov for at afdæmpe din religiøsitet blandt ikke-muslimer?

R: Nej, det tror jeg ikke. For det er bare mig. Men i diskussioner om Islam osv. hidser jeg mig ikke op, og holder det så lavt som muligt. Men jeg kan godt forsvare min religion på en rolig måde. Nu har vi også lige haft diskussioner om halal slagtning. Der var jeg også stille, fordi alle har deres holdninger og meninger. Hvis de forbyder det, må vi jo bare alle sammen blive vegetarer eller kun spise kylling. Jeg gider ikke så meget sige min mening, fordi jeg er bange for at folk misforstår det og tænker jeg er ekstrem osv. Jeg er måske lidt konfliktsky.

I: Giver din religion dig nogle ulemper?

R: Der det med tørklæde i en ny klasse og det, så kender folk ikke den religion, og er måske bange til start. En jeg kender i 3.g, sagde til mig engang, at jeg ikke måtte sige noget på somalisk, fordi danskerne ikke kan lide muslimer. Også da de havde religionstimer, har hun følt at de nedlod islam. Så på den måde er der ulemper, men jeg synes min klasse holder godt om mig. Men fx i en samtale i frikvarter, er man udenfor, fordi man ikke er en del af samtalerne om festerne de har været til eller skal til i weekenderne. Så føler man sig ude, og vælger at være sammen med sine egne. Men sådan noget med arbejde, nu går jeg med kjoler, så vil de hellere ansætte en som går med bukser. Så det er svært med kjoler. Men jeg tænker til daglig om det er rigtigt eller forkert i forhold til min religion.

I: Har du oplevet diskrimination?

R: Ja, engang da jeg stod ved busstopstedet, var der en ældre dame der blev ved med at sige ”jer og jeres tørklæder, pirater, i skal bare ud”, det er jo bare komisk, så man griner jo bare af det. Fulde mennesker råber også, fordi det er jo ikke alle der kan lide udlændinge. Der er jo de der rygter.

I: Hvad betyder din religion?

R: Det er jo mig, så det betyder meget for mig. Også for min familie, kultur osv.

I: Føler du at religionen giver dig andre former for sammenhold?

R: Ja, men det er sådan noget med koranskole og den slags.

I: Hvilken identitet betyder hvad? Muslim, dansk, somalisk.

R: I folkeskolen husker jeg, at de sagde, vi ikke måtte sige, at vi var fra somalien, og at vi er danskere. Men når jeg var sammen med somaliere, sagde de, at jeg var somalisk. Så man er i den der dilemma. Hvem er man? Så ser man nyhederne, og de siger, at den danske statsborger med

somalisk baggrund gør noget dumt, og gør man det, siger de, man er somalier. Jeg synes ikke, jeg kan skildre somalier og muslim fra hinanden, så jeg tror jeg er en blanding af det hele. Men den danske betyder ikke så meget for mig, for jeg bliver alligevel aldrig 100% accepteret.

I: Hvornår er man dansker?

R: Når man har det på papir

I: Hvornår er man muslim?

R: Så længe man tror på islam. Nogen er selvfølgelig bedre end andre.

I: Ændrer du religiøse adfærd alt efter gruppen du befinder dig i?

R: Jeg synes altid, at jeg er mig. Men sådan noget med, at jeg beder 5 gange om dagen, kan jeg ikke bede på skolen, fordi jeg er bange for om hvad de tænker om mig, at de ikke vil forstå det og jeg er anderledes, og de ser ned på mig. Det er mest for at blive accepteret. Så der er tidspunkter man ikke kan passe sin religion 100% af den grund.

I: Giver du afkald på islam i nogle situationer?

R: Jeg føler, jeg svigter min religion. Jeg gør, hvad jeg kan, men jeg føler, at jeg bliver mere styret af hvad de andre vil se mig som, end den jeg bør være.

Bilag 19 – Pige

Navn: Ö.A

Alder: 18

Herkomst: Tyrkisk, født og opvokset i Danmark.

Tørklæde: Nej

Forældres uddannelse: Mor har 9 classes eksamen, far er udlært tekniker fra Tyrkiet

Fritid: Familie, veninder, guitar, sang og dans.

Hjælper til i hjemmet: Ikke ret meget

I: Hvilken tro har dine kammerater?

R: De er alle sammen kristne danskere, eller ikketroende danskere. Fra skolen er det alle mine veninder, men generelt set er det nok ca. 10% af mine veninder ud over min familie, som er muslimer.

I: Hvordan vil du beskrive dig selv som en pige i forhold til danske piger?

R: Jeg vil beskrive mig selv med lidt flere hæmminger i forhold til opførsel generelt. Fx når man taler om mere intime ting, er jeg nok mere reserveret på det område end de er, hvor de bare kan snakke om det, og hvor jeg mere vil tænke mere over hvad jeg siger.

I: Hvordan vil du beskrive dig selv som muslimsk pige, i forhold til muslimske drenge?

R: Jeg vil sige i forhold til min generation af muslimske drenge som lever under samme forhold som mig – jeg vil ikke sige at jeg er mere troende – men jeg holder mig som pige mig mere til de traditionelle og religiøse normer, end de muslimske drenge i min generation.

I: Hvem omgås du i din fritid?

R: Primært min familie. Sådan har det altid været, og det er også bare dem jeg har det godt med, og de betyder også meget mere for mig i sidste ende end mine veninder osv. Man er mere naturlig.

I: Deltager du i sociale arrangementer?

R: Ja, men ikke så tit. Der omgås jeg med lidt forskellige. Primært veninderne fra klassen, men ellers også de veninder som jeg kender uden for klassen. Det er så både asiater og andre muslimer, hvor de veninder måske udgør 20% af min omgangskreds til sociale arrangementer.

I: Føler du et behov for at afdæmpe din religion blandt ikke-muslimer?

R: Altså i det store billede, ja. Det sker når det er blandt folk jeg ikke er så tæt med. Så gider jeg ikke komme ind på religion, fordi jeg ikke kender deres holdninger til det og fordomme. Det er først når jeg kommer tættere ind til mennesker, at jeg vil snakke åbent om det med mindre de selv spørger. Det er faktisk fordi at man direkte er bange for at folk har fordomme, så vil man ikke tage kampen op. Jeg ved af personlig erfaring, at når de ved man er muslim, og når de ved man har anden etnisk herkomst end dansk, så er der også nogle fordomme med det samme.

I: Forsvarer du så din religion eller er det vigtigt at alle får lov til at ytre sig om deres holdninger?

R: Normalt vil jeg ikke gå til forsvar men respektere andres holdninger, men forklare dem hvordan det hænger sammen i virkeligheden

I: Giver din tro dig nogle ulemper i det danske samfund?

R: Ja, fordi de har så mange fordomme over for troen. Det gør at de med det samme tror jeg er undertrykt fordi jeg er pige, de tror der er en masse regler som gør at jeg opfører mig som jeg gør og den slags. De har bare de der nedsættende overbevisninger, hvor det faktisk er dem der undertrykker os med deres forkastelige overbevisninger. Jeg synes at det gør at vi bliver ekskluderet. Eksempelvis når man lige starter på gymnasiet, føler man en behov for at neddæmpe sin religiøsitet til at starte med, indtil man lige lærer de andre at kende, for at de ikke skal fremvise deres fordomme med det samme. Det gør jo at man ikke kan være sig selv 100%.

I: Giver din tro dig nogle ulemper i forhold til det sociale liv med fester og kærester osv.?

R: Ikke for mig. Men jeg kender en masse der er blevet diskrimineret. Jeg kender mange som ikke kan få arbejde når de har tørklæde på. Jeg har oplevet min gamle chef smed alle ansøgninger ud uden at læse og kende personen, hvis hun så at ansøgeren bar tørklæde... Men det gør det vel, fordi der er andre normer i forhold til nutidige kristne. Både pga. opvækst og tro, men også pga. religion. Men også fordi der er alkohol til fester og jeg drikker ikke, hvilket i gåseøjne medfører problemer fordi de føler heller ikke at muslimerne kan have det sjovt fordi de drikker sig ikke og hygger sig derfor ikke. Så der er nogle skillevægge. Jeg deltager mest af alt ikke af kulturmæssige årsager.

I: Har du nogen sinde oplevet diskrimination?

R: Ikke direkte, men jeg har altid følt at vi som muslimer skal gøre mere end danskere for at de kan synes vi er gode nok. Det har jeg kunne fornemme ved mange.

I: Hvad betyder din religion for dig?

R: Det er min livsguide. Det er jo noget man lever efter for at få et godt liv.

I: Føler du dig udenfor i nogen sammenhænge pga. religion?

R: Det er nok når man deltager i nyt dansk fællesskab og man ikke er med til deres fester osv. pga. alkohol mm, så får man også fravær i samværet. Det er en af ulemperne.

I: Giver troen dig andre former for fællesskaber?

R: Især når man bor et sted i dk, er der mange forsamlingssteder for muslimer. Men også når man eksempelvis starter på en ny skole, så møder man automatisk de andre muslimske piger og danner sig helt naturligt en ny kreds fordi man deler religion. Det sker gennem religiøs fællesskab.

I: Er det din danske, etnisk nationale eller religiøse identitet som betyder mest? Hvad betyder de hver især?

R: Jeg vil sige at min etnisk nationale identitet og religiøse identitet betyder mest. De vægter mest, men i sidste ende kommer den danske del til at veje ligesådan, fordi man lever i Danmark og omgås danskerne. Man lever i Danmark og ikke i Tyrkiet, så det er faktisk en god miks.

I: Føler du at du skal ændre på dig selv, alt efter hvilken gruppe du befinder dig i?

R: Det gør man jo altid i sidste ende. Man opfører sig efter hvad andre ønsker at se. Jeg passer på med hvad jeg siger i hvilke grupper, fx ved siden af mine bedsteforældre og i det offentlige. Man har flere hæmninger i forhold til når man er blandt sine nærmeste.

I: Kan du forklare hvad de tre identiteter betyder for dig?

R: Den danske betyder rimelig meget for mig, fordi den betyder min omgangskreds, mit hverdagsliv og min senere hen arbejdsliv og senere hen vægter den jo virkelig meget i ens liv. Så vejer den selvfølgelig meget. Jeg vil lægge religion og national identitet sammen, fordi de er lappet sammen og supplerer hinanden, som jeg ser det. Det betyder at den religiøse plus etnisk nationale og den danske identitet fylder faktisk 50/50 i mit liv. De betyder lige meget, men jeg lever i Danmark med

mine arvede værdier som jeg lever efter. Den ene side er en livsguide, mens den anden sørger for at jeg kommer videre uden at blive ekskluderet.

I: Hvornår er man dansker?

R: Hvis man selv siger at man er dansker. Man behøver ikke have statsborgerskab, fordi det er bare papir. Man skal have følelsen med.

I: Hvornår er man muslim?

R: Når man lever op til kravene. De som drikker siger også at de er muslimer, men når man bryder kravene er det et spørgsmål om hvor muslimsk man lever.

I: Ændrer du adfærd alt efter grupper?

R: Ja det er i hvert fald nemmere at sidde blandt muslimer, hvor man kan "være sig selv". Jeg ændre også mit sprogbrug alt efter hvem jeg er sammen med. Blandt muslimer bruger vi også både begreber fra islam og vores egne sprog, som vi alle forstår indbyrdes. Jeg ændrer lidt på hvordan jeg opfører mig mod andre, men det er for at bedre kunne indgå i det sociale liv.

I: Føler du at du giver afkald på din religion, for at du føle dig accepteret?

R: Ja man kan jo sige at sådan noget som tørklæde. Det er meget svært at gå rundt med tørklæde i et land som Danmark, fordi med det samme de ser det på dig, kommer der nogle fordomme. Det er ekstra svært at komme ud af de fordomme, end hvis du ikke går med tørklæde. Der er fordi de forbinder det med undertrykkelse osv. Den slags tilnærmer jeg mig ikke – i hvert fald ikke i denne alder, hvert fald ikke endnu, fordi jeg ved det ekskluderer rigtig meget. Det er jo et afkald på religion.

Bilag 20 – Dreng

Navn: D.Q

Alder: 18

Herkomst: Pakistaner, født i Danmark.

Forældre: Mor er Sosu medhjælper, far var slagter.

Hjælper du til hjemme: Ja lidt.

I: Hvilken tro har dine kammerater?

R: De fleste er muslimer. Nok 60-70%, og resten er danskere.

I: Hvordan vil du beskrive dig selv som muslimsk dreng vs dansk dreng?

R: Forskellen ligger i at vi tænker forskelligt. Det kan være med hensyn til fester. Jeg drikker ikke alkohol. På det punkt tænker vi anderledes. Jeg har været til fester, hvor jeg bare ikke drak alkohol. Grunden til at jeg ikke drikker er pga. religiøse årsager, mine forældre men også pga. træning. Men fester for mig er sådan at jeg kan snakke med folk, men jeg føler mig alligevel udenfor, fordi jeg ikke er i samme miljø med dem normalt og gør ikke som de gør. De hygger sig med at drikke, og det er så der vi tænker anderledes.

I: Dig selv som muslimsk dreng vs. muslimsk pige?

R: Lidt forskel er der måske men personligt vil jeg sige at vi er på lige fod. Det samme siger islam. I min familie er vi også ligestillet.

I: Hvem omgås du i skolen?

R: Jeg går i klasse med nogle muslimske drenge, så det er dem jeg hænger ud med i frikvartererne. Men ellers kan jeg også godt snakke med de fleste andre i klassen.

I: Hvad gør du til sociale arrangementer som fester?

R: Til fester ville jeg nok hænge ud med udlændinge, for de drikker heller ikke. Vi er ens på det punkt. Jeg var kun med til det i 1.g, fordi man står bare og kigger på de andre der drikker, så det er ikke noget for mig.

I: Føler du en behov for at afdæmpe din religiøsitet blandt ikke-muslimer?

R: Nej ikke rigtig. Jeg vil fx ikke gøre det tydeligt for de mennesker man bare ikke kan rette op på, og forklare fornuften, så giver jeg bare op. Men ellers hvis det er fornuftige typer som har misforstået noget om religionen, kan jeg godt forklare at det er sådan og sådan det hænger sammen. Det er jo medierne i dag som er dem der giver indtryk om islam, og meget af det tror de på med lukkede øjne. Derfor er der mange som misfortolker koranens budskab og siger det er terror og lignende. Det er så der jeg kan og ind at sige, at det er sådan og sådan, og prøver at bryde deres fordomme.

I: Giver din religion ulemper?

R: Hvis vi tager udgangspunkt i det med alkohol og det, så giver islam mig jo kun er fordel. Jeg holder mig sund og rask, fordi alkohol går ind og ødelægger kroppen. Også de ting man laver når man er fuld, som jeg har set mange andre gør, dem forebygger man jo. Så det ser jeg som en fordel.

I: Hvad betyder din religion?

R: Den betyder at jeg kan komme væk fra alt, når det er den jeg fokuserer på.

I: Føler du at religionen giver dig andre former for sammenhold?

R: Fx ramadan måned osv., der mærker man sammenholdet for alvor. Det har jeg også oplevet, da jeg startede på gymnasiet, at man finder sammen med andre muslimer pr. automatik. Man kan snakke mere åbent omkring alt og religion, mens man begrænser sig blandt danskere. Blandt danskere, skal man først lige analysere dem, og finde ud af hvordan man kan være som dem uden at stikke ud. Jeg kan huske da jeg startede her, kom jeg først i en klasse med kun danskere, og der havde jeg det svært, fordi der var ingen af mine typer. Halvt år efter skiftede jeg i den klasse jeg går i nu, hvor der er udlændinge, og det var meget bedre for mig, fordi de er som mig.

I: Hvilken identitet betyder hvad? Muslim, dansk, pakistansk.

R: Jeg er bedre til dansk end til pakistansk, men som person er jeg meget mere pakistansk end at jeg er dansk. Jeg er pakistansk, når man tænker kultur. For jeg ved ikke hvad det er at være dansk, hvad er definitionen? Min pakistanske identitet er jo den jeg er.

I: Ser du religion som referencepunkt i hverdagen?

R: Ja, fx når jeg køber noget spiseligt, så tjekker jeg som der er animalske ting i, som er fra svin.

I: Hvornår er man dansker?

R: Når man har statsborgerskab, født her, eller når man spiser svinekød bliver man måske accepteret, men jeg tror aldrig danskere vil acceptere os som værende danskere.

I: Hvornår er man muslim?

R: Når man opfylder reglerne, er man muslim. Det er ikke bare sådan at man tager til fredagsbøn, og så til fest lige efter. Så er man selvfølgelig også muslim, men så er man måske bare en kulturmuslim.

I: Ændrer du religiøse adfærd, alt efter gruppen du befinder dig i?

R: Ja altså hvis jeg er sammen med danskere, viser jeg jo ikke min muslimske side på samme måde, som når jeg er sammen med muslimer. Man tilpasser sig efter dem man går med. Man spiller forskellige roller for at blive accepteret og ikke blive holdt udenfor.

I: Giver du afkald på islam i nogle situationer?

R: Ikke rigtig, fordi jeg gør hvad jeg kan ved at spille de roller. Så man kan godt tale om et dobbeltliv, hvilket jeg har det fint med.

Bilag 21 – Dreng

Navn: F.C

Alder: 18

Herkomst: Kosovo, født i Danmark.

Forældre: Ingen uddannelse.

Fritid: Fitness, venner.

Hjælper til hjemme: Nej ikke rigtig. Har fire søstre og en bror, så det er søstre, som tager sig af de huslige pligter.

I: Hvilken tro har din omgangskreds?

R: 80 % muslimer, og måske 30 % kristne

I: Hvordan vil du beskrive dig selv som muslimsk dreng vs. dansk dreng?

R: Det er nogenlunde det samme. Jeg kan indgå blandt dem, men også blandt mine egne.

I: Dig selv som muslimsk dreng vs. muslimsk pige?

R: Jeg har mere frihed, men det er så forskelligt fra kultur til kultur. Men pigerne holder sig mere tilbage end drenge. Men det kommer ikke fra religionen.

I: Hvem omgås du i skolen?

R: I pauserne er det mine udlændinge venner. I klassen går kun danskere, så dem sidder jeg med.

I: Hvad gør du til sociale arrangementer som fester?

R: Jeg deltager ikke rigtig, kun nogen gange. Men der er jeg sammen med både muslimer men også de andre.

I: Føler du en behov for at afdæmpe din religiøsitet blandt ikke-muslimer?

R: Jo faktisk. Det er for, at de andre skal føle vi er ligesindede. Giver et integreret indtryk.

I: Giver din religion dig nogle ulemper i samfundet?

R: Selvfølgelig giver religionen ulemper i samfundet. Folk ser ned på os. Så er det der man skal komme med modargumenter. Fx tørklædedebatten, svinekød, halalkød osv. Der var engang da jeg

var i byen, hvor der kom nogle ældre danskere. Jeg og mine kamrater, som ikke er muslimer men ligner muslimer, skulle til at hæve penge. Der var en gammel dame foran os, som skulle hæve penge. Så går de ældre danskere forbi os og kigger på os og siger skrid hjem til jeres eget land fucking muslimer, fordi de tror, vi er ved at røve kvinden eller noget. Så det er jo en stor ulempe, at der er så mange fordomme mod os.

I: Hvad betyder din religion for dig?

R: Det betyder meget, men jeg ved udmærket godt, at jeg ikke overholder den så godt.

I: Føler du at religionen giver dig andre former for sammenhold?

R: Ja! Vi muslimer finder jo sammen automatisk.

I: Hvilken identitet betyder hvad? Muslim, dansk, kurdisk.

R: Jeg er en god blanding, og jeg kan være sammen med alle og skifte efter behov. Men jeg ser mig selv mest som Kosovo-albaner. Jeg er født her, men føler mig ikke dansk, fordi jeg ikke har dansk blod i mig. Men jeg kan integrere mig.

I: Bruger du religionen som referencepunkt i hverdagen?

R: Tanken om religionen strejfer mig til daglig, men det er ikke sådan at jeg ændrer adfærd efterfølgende.

I: Hvornår er man dansker?

R: Når ens forældre er danskere, og man har dansk blod.

I: Hvornår er man muslim?

R: Når man er opdraget muslimsk. Jeg er en af dem som drikker og fester, men så længe man har troen i sig, er det okay. Men så er man bare ikke en god muslim.

I: Ændrer du religiøse adfærd alt efter gruppen du befinder dig i?

R: Når jeg er sammen med danskere, tager jeg jo ikke bare et bedetæppe frem og beder. Men ellers ikke. Det er unaturligt for danskere. Man agerer efter hvad de gerne vil se.

I: Giver du afkald på islam i nogle situationer?

R: Det er mit eget valg, og det er ikke for accept. Så det føler jeg ikke. Mine forældre vil ikke have at jeg drikker, men jeg gør det alligevel.

Bilag 22 – Dreng

Navn: M.G

Alder: 19

Etnisk baggrund: Algerier, kom til Danmark som 1 årig.

Forældre: Ingen uddannelse.

Fritid: Arbejder i Pizzeria.

Hjælper til i hjemmet: Ja

I: Hvilken tro har din omgangskreds?

R: De fleste er muslimer... Men alle mine tætte venner er muslimer. Jeg har nogle bekendte som ikke er muslimer. Jeg tror, at det skyldes det sted jeg er vokset op, der er flest muslimer. Det var noget andet, hvis jeg var vokset op i Hjerding.

I: Hvordan ser du dig selv som muslimsk dreng i forhold til en muslimsk pige?

R: Det er helt klart nemmere at være muslimsk dreng end en muslimsk pige. Pigerne kan ikke gøre så meget, som drengene kan, de er mere beskyttet. Drengene må mere, men det har ikke noget med islam og gøre. Det er forskellen. Men jeg synes ikke det er i orden sådan. Også fordi tørklædet er et mere synligt symbol på at piger er muslimer, så har de det sværere i samfundet.

I: Hvordan ser du dig så som muslimsk dreng i forhold til en dansk dreng?

R: Den er svær.... Men jeg går meget mere op i respekt og ære end en dansk dreng gør. Vi har meget respekt for de ældre mennesker. Også min mors veninder osv. dem hjælper jer, fordi de ikke kan snakke dansk. Vi har et meget stærkere sammenhold synes jeg. Omgangstonen er også anderledes og de emner vi taler om med vores forældre. Danskere kan snakke med deres forældre om alt, og får sådan et venner forhold, hvor alt er tilladt. Det ligger langt fra min måde at tænke på. Dine forældre skal ikke blive dine bedste venner på de områder, for så mister man respekten. Man skal have det der far og mor forhold.

I: Er der forskel på hvem du omgås på skolen og i fritiden?

R: Ja det er der. Her er jeg sammen med mine klassekammerater og så alle mine indvandre venner.

Her på skolen virker vi måske ret asociale, fordi vi altid kun sidder sammen. Jeg gider ikke være i kantinen, det er sjovere med indvandrede drenge. Hos indvandrede drenge har vi et andet sammenhold, og har det sjovt sammen. Men nogen gange er vi tvunget til at arbejde sammen med vores danske klassekammerater, men det er også helt fint. Men udenfor er jeg sammen med 3-4 stykker indvandrere, der er mine tætteste venner. Plus jeg har også et par danske bekendte jeg ses med nogen gange.

I: Ændre du adfærd alt efter hvem du er sammen med i forhold til din religion?

R: Ja det gør jeg. Jeg ændre den måde jeg snakker på, for at være på samme niveau som dem. De ville ikke tage mig seriøst, hvis jeg var mig selv, og jeg ville miste min værdi. Altså det er ikke fordi jeg er mega muslim i fritiden og så bare går væk fra min religion i skolen. Men alt efter hvilken situation jeg er i, kan det godt være jeg ikke lige helt siger alt jeg tænker.

Har du deltaget i fredagscafe?

R: Ja jeg prøvede det i 1G. Jeg blev nødt til at prøve det, fordi hvis jeg kom ind i starten og virkede passiv, så ville de straks stemple mig som praktiserende muslim og måske ikke lærer mig at kende. Men nu går jeg ikke. Det synes dem fra min klasse er træls, men sådan er det.

I: Føler du et behov for at afdæmpe din religiøsitet i nogle situationer?

R: I nogle tilfælde ville jeg gøre det. Jeg kan mere være mig selv og stå ved min muslimske person, når jeg er med muslimske venner.

I: Er det vigtigt at folk kan ytre sig?

R: Naarh, ja men der er en grænse. Jeg ved det ikke. Jeg har haft den diskussion mange gange med folk. Der er mange danskere, som bliver sure hvis vi siger noget om Kristendommen, eller siger det er mærkeligt testamentet bare kan skifte. Men på den anden side, så er jeg lidt ligeglad hvad folk siger. Lad dem sige hvad de vil.

I: Er der nogle ulemper ved at være muslim i Danmark?

R: Ja. Det oplever jeg tit. Blandt andet med politiet. Jeg kan give et konkret eksempel, hvor jeg for noget tid siden blev stoppet i bilen og skulle tage blodprøve for narkotika, selvom jeg aldrig nogensinde har været i nærheden af det og har haft noget med politiet at gøre. Så anholder de mig, hvor jeg afgiver en blodprøve. Efter 2 uger får jeg igen tilsendt en spytprøve / narkoprøve, hvor det

altså pludselig er gået hen og blevet en chikane. Der gik jeg hen og klagede. Det er altså træls, at jeg er dømt på forhånd kun pga. min baggrund, og dem jeg går med. Jeg bliver nemt diskrimineret pga. min baggrund. Det troede jeg ikke engang, jeg troede det var noget folk sagde bare. Men sådan er det altså. Esbjerg også endnu værre. Byen er delt op, øst byen med muslimer og vest byen med danskere. Så mødes vi på midtbyen og der opstår sammenstød.

I: Kan du føle dig udenfor pga. din religion?

R: Tja lidt nogen gange. Fordi jeg ikke har de samme interesser som mange danskere har. Altså alle i klassen havde allerede stemplet mig da jeg startede. Fordi jeg kommer fra ghettoen.

I: Giver din religion dig så noget sammenhold nogen gange?

R: Ja helt vild. Her på skolen og sådan. Hvis der kommer en ny indvandre i 1G, selvom vi er på større årgange, går vi lige hen til ham og hjælper ham ind i alt det nye. Der er fællesskab, hvor vi mødes. Det oplever jeg faktisk, at danskerne har fundet ud af og beundre det.

I: Hvad føler du dig mest? Identitet?

R: Måske dansker. Eller halv/halv. Det kommer også an på, hvordan man definere det at være en dansker. Jeg ved godt jeg ikke er dansker i danskernes øjne og det er derfor jeg ikke omgås så meget med danskere. Fordi jeg ikke bliver accepteret.

I: Ja det kan jeg så spørge dig om. Hvornår er man en dansker?

R: Har arbejde, tager uddannelse, snakker dansk. Der finde forskellige former for integration. Nogle mener det jeg tænker med arbejde og uddannelse er nok. Men der er jo også mange danskere, der først ser mig som dansker, hvis jeg opgiver mine værdier, spiser svinekød og lever med den danske kultur. Men altså man behøver da ikke være kristen, for mange danskere er jo bare ateister. Jeg mener alle problemer i Danmark skyldes landet er for lille. Hvis vi ser på Sverige eller Tyskland, så virker deres integrationsformer meget nemmere. Der er heller ikke så mange der er på kontanthjælp de steder. Efter min mening er det fordi danskerne er så stædige. De er bange for at blive multikulturelle.

I: Hvornår er man muslim.

R: Når du mener det fra hjertet!

I: Du siger du ikke lever et dobbeltliv, men...

R: Jamen det gør jeg nok.

I: Føler du dig 100% accepteret som muslim i vores samfund?

R: Nej! De vil altid have fordomme, fordi de ikke kender islam. Man skal passe på hvad man siger, for I deres øjne lyder alt ekstremt. I Danmark snakker man om åh og ih Hizb ut-Tahrir, men man snakker ikke om højreorienterede danskere, som er meget værre. Der er jo også forskel på tvang og arrangeret ægteskab. Min påstand er selv en dansk familie fra Hjerting går ind for arrangeret ægteskab, for de ville aldrig acceptere en kontanthjælpsmodtager som partner til deres rigmandsbarn. Muslimer er stemplet som noget dårligt pga. medierne. Men sådan er det vel bare. Mange andre samfundsgrupper er blevet diskrimineret før os f.eks. jøderne. I samfundet må man gerne svine muslimer til, men man må ikke sige noget om jøder nu, for så får man hele vesten imod sig. Det synes jeg ikke er i orden.

Bilag 23 – Dreng

Navn: O.K

Alder: 19

Herkomst: Tyrkisk, født og opvokset i Danmark.

Forældres uddannelse: Ingen.

Fritid: Venner, fodboldtræning og familie.

Hjælper til i hjemmet: Ja lidt

I: Hvilken tro har dine kammerater?

R: Jeg vil sige, at 90-100% af mine venner nok er muslimer. Også på skolen er vi 3 muslimske drenge i samme klasse. Det er fordi vi har mere til fælles, og forstår hinanden bedre. Hvis jeg siger til dem at jeg skal hjem og lave bøn, vil de bedre kunne forstå det, hvor en dansker måske vil tro at jeg er ekstremist eller vil have fordomme med det samme. Men mine forældre siger også til mig, at jeg skal være hjemme omkring kl 9-10 om aftenen. De ved jo godt hvordan mine venner er. Så de passer på. Men min far holder mig også lidt i kort snor, hvor han fortæller mig hvad man skal gøre og hvad man ikke skal, og fortæller hvorfor. Så jeg prøver at passe på hvordan jeg opfører mig.

I: Hvordan vil du beskrive dig selv som en dreng i forhold til danske drenge?

R: Jeg vil nok beskrive mig selv som en mere stille og rolig type uden behov for de samme ting som danske drenge. Jeg går ikke til fester og drikker ikke, og jeg er lidt genert og siger ikke så meget ved siden af dem, jeg møder for første gang.

I: Hvordan vil du beskrive dig selv som muslimsk dreng, i forhold til muslimske piger?

R: Jeg synes, at hos os er vi på lige fod. Jeg synes ikke, at jeg må så meget som mine andre muslimske kammerater, men min søster synes, at jeg må meget og måske mere end hende. I sidste ende er vi på lige fod med hende, fordi det er de samme regler som gælder for os begge, og at mine forældre ikke laver forskelsbehandling, så jeg må mere end min søster. Det kommer vel fra min opdragelse, men også religion. Vi må jo ikke forskelsbehandle, selvom mange misfortolker og misforstår Islam. De tror at drenge må mere end pigen og har en opfattelse af at det er tilladt at drenge drikker, fester osv. Men sådan er det ikke.

I: Hvem omgås du i skolen?

R: Jeg er oftest sammen med mine muslimske klassekammerater.

I: Deltager du i sociale arrangementer?

R: Nej, fordi jeg synes det er forkert at befinde sig et sted hvor man ubevidst bliver påvirket. Jeg drikker ikke, så det er ikke så interessant for mig at være sammen med en masse fulde mennesker, som alligevel ikke husker noget dagen efter. Jeg har respekt for dem der gør, men jeg har bare ikke selv lyst. Jeg deltog også i 1.g, men sagde så til dem efterfølgende, at de ikke behøver at invitere mig mere.

I: Føler du et behov for at afdæmpe din religion blandt ikke-muslimer?

R: Ja, fordi jeg vælger at ikke snakke om det blandt danskere. Eksempelvis var der en pige på mit arbejde, som spurgte ind til Ezan (bønindkaldelse), og om hvorfor det fandtes. Jeg forklarede hende det, og så kan jeg godt snakke om det, når de selv viser interesse. Men ellers prøver jeg at undgå det, så de ikke tror at jeg er en af de muslimske stereotyper som de har fordomme for.

I: Forsvarer du så din religion eller er det vigtigt at alle får lov til at ytre sig om deres holdninger?

R: Hvis ikke-muslimer sviner min religion til, vil jeg ikke gå til forsvar med det samme, men jeg vil forsøge at forklare det positive i Islam. Jeg synes, at når danskerne endelig har en forkert opfattelse af Islam, er de tit ikke villige til at lave det om. Jeg vil så stadig prøve at forklare den rigtige side af det de kritiserer. For der er jo ytringsfrihed, men kun til et vis punkt.

I: Giver din tro dig nogle ulemper i det danske samfund?

R: Jeg synes ikke, at det giver nogen ulemper som sådan, men jeg synes at det godt kan være lidt ekskluderende for især piger. En af mine kammerater fortalte om dengang hans kone gik til sprogkursus. Hun var ikke glad for det, fordi hun havde tørklæde og kunne godt fornemme at læreren havde fordomme for hende. Året efter startede min kammerat samme sted og samme lærer, kunne rigtig godt li' ham, fordi han ikke havde nogen synlig tegn på, at han var muslim, så det troede læreren, at han ikke var. Derfor tror jeg, at det er sværere for piger som bærer tørklæde. De oplever nok mange fordomme.

I: Giver din tro dig nogle ulemper i forhold til det sociale liv med fester og kærester osv?

R: Det synes jeg ikke, fordi jeg ser det ikke som noget negativt. Jeg kan stadig hygge mig med mine kammerater og have det sjovt, men jeg ved at mange af mine muslimske kammerater tager til fester, drikker og har eller har haft kærester. Men det holder jeg bare mig selv væk fra.

I: Har du nogensinde oplevet diskrimination?

R: Det synes jeg ikke ud over de typiske fordomme som folk kan ha'.

I: Hvad betyder din religion for dig?

R: Den betyder rigtig meget. Det er jo noget som giver ro, og det er en stor del af mit liv.

I: Føler du dig udenfor i nogen sammenhænge pga. religion?

R: Det synes jeg ikke. Måske fordi mine venner er muslimer, og derfor bliver jeg ikke ekskluderet i klassen, fordi jeg ikke deltager, fordi jeg alligevel har mine muslimske kammerater i klassen. Men jeg synes ikke, at jeg bliver holdt udenfor.

I: Giver troen dig andre former for fællesskaber?

R: Ja det gør det. Fx finder man jo sammen med andre som også synes religion er vigtigt, og dem har man jo meget tilfælles med. Derfor har jeg også mange andre venner uden for mine andre venner, som er mere religiøse. Dem lærte jeg at kende pga. min barndomsven.

I: Bruger du din religion som referencepunkt i hverdagen?

R: Jeg tænker til dagligt om hvad der er rigtigt eller forkert i forhold til min tro. Mine venner fester, drikker, ryger cigaretter, ryger vandpibe, ryger ... ja ..., men jeg siger til dem, at det vil jeg ikke have, for det har jeg ikke brug for. De tilbyder mig måske vandpibe eller noget, og jeg siger nej tak, jeg har mine chips. Det er fordi jeg tænker, at det er forkert at gøre skade på sin krop med den slags rygning osv. Men andre ting som e-numre osv., kan jeg godt have lyst til at la' vær' at kig' på til daglig, fordi der jo er svin i alt i dag. Men jeg gør det, så tit jeg kan.

I: Er det din danske, etnisk nationale eller religiøse identitet som betyder mest? Hvad betyder de hver især?

R: Jeg synes, at det er den religiøse og tyrkiske del som betyder mest. Religionen er jo vigtigere, og det at være tyrker kommer jo bare sammen med det. Fordi hvad betyder Tyrkiet for mig? Det er jo bare mit hjemland, som jeg måske besøger én gang om året, og jeg taler sproget osv. Jeg bor jo i

Danmark. Men den danske identitet betyder heller ikke så meget for mig, fordi jeg ikke kan identificere mig med danskerne og deres kultur og traditioner.

I: Føler du et behov for at ændre på dig selv alt efter hvilken gruppe du befinder dig i?

R: Jeg er mere stille i grupper med ikke-muslimer. Jeg vil ikke sige så meget du ved, så de ikke tænker noget negativt. De har jo fordomme, så jeg snakker ikke så meget om religion og den slags ved siden af dem. Mens man med de muslimske kammerater har religionen tilfælles. Så der kan man sige mere, uden at tænke om de misforstår.

I: Hvornår er man dansker?

R: Man er dansker, hvis man lever efter den danske kultur og har de danske traditioner.

I: Hvornår er man muslim?

R: Det er forskelligt om hvordan man ser sig selv som muslim. Jeg synes selv, at man skal leve efter de regler som der er, holde sig væk fra alkohol og den slags og bede bøn hvis man kan. Men mange af mine venner vil nok synes, at de er moderne muslimer, som kan drikke, gå til fester og have kærester og den slags. Det er deres opfattelser af, at det kan man godt som en moderne muslim. Men det er så især drengene, og det synes jeg er forkert. Men det er mellem gud og den der kalder sig muslim, om hvor rigtigt man lever som muslim i sidste ende.

I: Ændrer du adfærd alt efter grupper?

R: Ja, det kan man godt sige. Det er sådan noget med bøn for eksempel. Man beder ikke bøn på skolen. Man kan jo måske godt gå hen til pedellen og spørge om et frit rum til at bede bøn, men det gør jeg bare ikke, fordi jeg er bange for om de vil misforstå eller tro man gør noget forkert. Det er jo nok det første de tænker, fordi vi muslimer ikke har et så godt ry. Og det kommer jo fra, at hvis én gør noget galt, går det ud over alle. Eksempelvis det med ham Yahya Hassan som blev overfaldt af en muslim, så var det pludselig, som om alle muslimer var en trussel for ham. Det er ekstremt.

I: Føler du, at du giver afkald på din religion for, at du kan føle dig accepteret?

R: Det ved jeg ikke helt, hvordan jeg skal svare på. Men jo altså det med bøn osv. Der kan jeg godt tænke sådan. Men ellers ikke. Man prøver jo så godt man kan.